AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (ötödik tanács)

2005. október 25.*

A T-38/02. sz. ügyben,

a **Groupe Danone** (székhelye: Párizs [Franciaország], képviselik: A. Winckler és M. Waha ügyvédek)

felperesnek,

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselik: A. Bouquet és W. Wils, meghatalmazotti minőségben, kézbesítési cím: Luxembourg)

alperes ellen

a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/37.614/F3 PO-Interbrew és Alken-Maes-ügy) 2001. december 5-én hozott 2003/569/EK határozatának (HL 2003. L 200., 1. o.) megsemmisítése, és másodlagosan az említett határozat 2. cikkében a felperesre kiszabott bírság csökkentése iránti kérelmek tárgyában,

* Az eljárás nyelve: francia.

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA(ötödik tanács),

tagjai: M. Vilaras elnök, E. Martins Ribeiro és K. Jürimäe bírák,

hivatalvezető: J. Plingers tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2004. december 8-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

Jogi háttér

1 A Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló, 1962. február 6-i 17. (első) tanácsi rendelet (HL 1962. L 13., 204. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.; a továbbiakban: a 17. rendelet) 15. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy:

„A Bizottság határozattal 1000-től 1 000 000 [euróig] terjedő, vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozások

megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból

a) megsértik a Szerződés [81.] cikkének (1) bekezdését vagy [82.] cikkét; vagy

b) megszegik a [rendelet] 8. cikk[ének] (1) bekezdése szerint fennálló valamely kötelezettséget.

A bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni."

2 A 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló bizottsági iránymutatás (HL 1998. 9., 3. o.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 171. o.; a továbbiakban: az iránymutatás) létrehoz egy, a fent említett bírságok megállapításánál alkalmazandó módszert, „amelyik egy, a súlyosbító, illetve az enyhítő körülmények figyelembevételével megfelelően növelt, illetve csökkentett alapösszegből indul ki" (iránymutatás második bekezdése). Ugyanezen iránymutatás szerint „[a]z alapösszeget a jogsértés súlyával és időtartamával összhangban határozzák meg, amelyek a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében említett kizárólagos feltételek" (iránymutatás, 1. pont).

3 A kartellügyek esetében a pénzbírságok alóli mentességről és a pénzbírságok csökkentéséről szóló bizottsági közlemény (HL 1996. C 207., 4. o., a továbbiakban: engedékenységi közlemény), „meghatározza azokat a feltételeket, amelyek esetén a vizsgálat során a Bizottsággal együttműködő vállalkozásokat mentesíteni lehet a bírság megfizetése alól, illetve az egyébként rájuk kiszabandó bírságot csökkenteni lehet" (a közlemény A. pontjának 3. pontja).

4 Az engedékenységi közlemény D. pontja a következőképpen rendelkezik:

„D. A bírság összegének jelentős csökkentése

1. Amikor a vállalkozás együttműködik anélkül, hogy a B. és C. [pontban] ismertetett feltételeket teljesítené, azon bírság 10–50% közötti mérséklésének kedvezményében részesül, amelyet az együttműködés hiánya miatt szabtak volna ki rá.

2. Ilyen lehet többek között az az eset, amikor:

– a kifogásközlés elküldése előtt a vállalkozás olyan információkat, okiratokat vagy egyéb bizonyítékokat szolgáltat, amelyek hozzájárulnak az elkövetett jogsértés létezésének megerősítéséhez,

– a kifogásközlés kézhezvételét követően a vállalkozás tájékoztatja a Bizottságot arról, hogy nem vitatja azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapítja".

A jogvita alapját képező tényállás

5 A tényállás keletkezésének időpontjában az Interbrew NV (a továbbiakban: Interbrew) és a Brouwerijen Alken-Maes NV (a továbbiakban: Alken-Maes) a belga sörpiacon a legnagyobb, illetve a második legnagyobb szállító volt. Az Alken-Maes a Groupe Danone (a továbbiakban: felperes) leányvállalata volt, amelynek tevékenysége a francia sörpiacra is kiterjedt egy másik leányvállalata, a Brasseries Kronenbourg SA (a továbbiakban: Kronenbourg) révén. A felperes 2000-ben beszüntette tevékenységét a sörpiacon.

6 A Bizottság 1999-ben IV/37.614/F3 ügyszám alatt vizsgálatot indított a belga sörágazatban a közösségi versenyjogi szabályok esetleges megsértése tárgyában.

7 A Bizottság 2000. szeptember 29-én a hivatkozott vizsgálat keretében eljárást indított a felperes, valamint az Interbrew, az Alken-Maes, az NV Brouwerij Haacht (a továbbiakban: Haacht) és az NV Brouwerij Martens (a továbbiakban: Martens) ellen, és kifogásközléseket fogadott el, amelyeknek e vállalkozások voltak a címzettjei. A felperes ellen indított eljárás és a neki címzett kifogásközlés tárgya mindössze a belga sörpiacon létrejött, úgynevezett Interbrew/Alken-Maes-kartellben való feltételezett részvétele volt.

8 2001. december 5-én a Bizottság elfogadta az EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban a 2003/569/EK határozatot (IV/37.614/F3 PO-Interbrew és Alken-Maes-ügy) (HL 2003. L 200., 1. o.) (a továbbiakban: megtámadott határozat), amelynek címzettjei a felperes, valamint az Interbrew, az Alken-Maes, a Haacht és a Martens vállalkozások voltak.

9 A megtámadott határozat két különálló versenyjogi jogsértést állapított meg: egyrészt a Belgiumban értékesített sörökkel kapcsolatos megállapodások, illetve

összehangolt magatartások komplex együttesében (a továbbiakban: Interbrew/Alken-Maes-kartell), másrészt a saját márkaként értékesített sörökkel kapcsolatos összehangolt magatartásokban való részvételt. A megtámadott határozat megállapította, hogy az előbbi jogsértésben a felperes, az Interbrew és az Alken-Maes vettek részt, míg az utóbbiban az Interbrew, az Alken-Maes, a Haacht és a Martens.

10 Habár a felperes a releváns időpontban az Alken-Maes anyavállalata volt, a megtámadott határozat csak egy általa elkövetett jogsértést állapít meg. Az Interbrew/Alken-Maes-kartellben játszott aktív szerepére tekintettel a felperes felelősségét mind a saját, mind az Alken-Maes hivatkozott kartellban való részvétele miatt megállapították. Ezzel szemben a Bizottság álláspontja szerint nem volt helye a felperes felelőssége megállapításának amiatt, hogy leányvállalata részt vett a saját márkaként értékesített sörökkel kapcsolatos összehangolt magatartásokban, figyelemmel arra, hogy a felperes maga nem volt érintett ebben a kartellben.

11 A felperesnek felrótt jogsértés egy általános „megnemtámadási" szerződésre, a kiskereskedelmi árakra és kedvezményekre, a „szállodák, éttermek és kávézók" (*hotels, restaurants, cafés*; a továbbiakban: HoReKa) szektorban a vevők – az úgynevezett „nemzeti" vevőket is beleértve – felosztására, a HoReKa szektorban a befektetések és a reklámtevékenység korlátozására, a HoReKa szektorban és a kiskereskedelemben alkalmazandó új árstruktúrára, továbbá a HoReKa szektorban és a kiskereskedelemben az értékesítési információk cseréjére vonatkozó megállapodások, illetve összehangolt magatartások komplex együttesében saját közvetlen, illetve a leányvállalata, az Alken-Maes útján történő részvétele.

12 A megtámadott határozat megállapítja, hogy a jogsértésre az 1993. január 28. és 1998. január 28. közötti időszakban került sor.

13 Mivel a Bizottság számos tényező alapján arra a következtetésre juthatott, hogy a jogsértés megszűnt, nem találta szükségesnek, hogy a 17. rendelet 3. cikke értelmében kötelezze a vállalkozásokat a jogsértés megszüntetésére.

14 Ezzel szemben a Bizottság úgy vélte, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében az Interbrew-ra és a felperesre az Interbrew/Alken-Maes-kartellben való részvételükért bírságot kell kiszabni.

15 E tekintetben a Bizottság a megtámadott határozatban megállapította, hogy az Interbrew/Alken-Maes-kartell valamennyi résztvevője szándékosan követte el a jogsértést.

16 A kiszabandó bírságok összegének megállapítása céljából a Bizottság a megtámadott határozatban, a bírságkiszabási iránymutatásban, valamint az engedékenységi közleményben meghatározott módszert követte.

17 A megtámadott határozat rendelkező része a következőket tartalmazza:

„*1. cikk*

Az [Interbrew], az [Alken-Maes] és a [felperes] egy általános „megnemtámadási" szerződésre, a kiskereskedelmi árakra és kedvezményekre, a „szállodák, éttermek és kávézók" (*hotels, restaurants, cafés*; a továbbiakban: HoReKa) (a klasszikus HoReKa szektort, valamint a „nemzeti" vevőket tartalmazó) szektorban a vevők felosztására, a HoReKa szektorban a befektetések és a reklámtevékenység korlátozására, a HoReKa szektorban és a kiskereskedelemben alkalmazandó új árstruktúrára, továbbá a HoReKa szektorban és a kiskereskedelemben az értékesítési információk cseréjére vonatkozó megállapodások, illetve összehangolt magatartások komplex együttesében való részvétellel megsértették az [EK] 81. cikk (1) bekezdését az 1993. január 28-tól 1998. január 28-ig terjedő időszak alatt.

2. cikk

A Bizottság a következő bírságokat szabja ki [az Interbrew-ra] és [a felperesre] az 1. cikkben [...] leírt jogsértések elkövetése miatt:

a) [az Interbrew] esetében: 45,675 millió euró összegű bírság;

b) [a felperes] esetében: 44,043 millió euró összegű bírság.

[...]"

Eljárás és a felek kérelmei

18 A Bíróság Hivatalához 2002. február 22-én benyújtott keresetlevelével a felperes e keresetet indította.

19 Az előadó bíró jelentése alapján az Elsőfokú Bíróság (ötödik tanács) úgy határozott, hogy megnyitja a szóbeli szakaszt. Az Elsőfokú Bíróság az eljárási szabályzata 64. cikke alapján felhívta a feleket, hogy nyújtsanak be bizonyos iratokat, és válaszoljanak az írásbeli kérdésekre. A felek e kérelmeket terjesztették elő az előírt határidőn belül.

20 A felperes 2004. november 30-i levelével arra kérte az Elsőfokú Bíróságot, hogy egyrészt csatolja az iratokhoz a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/C.37750/B2 – Brasseries Kronenbourg, Brasseries Heineken-ügy) 2004. szeptember 29-én hozott határozatát, amelyet a C (2004) 3597 végleges szám alatt kézbesítettek (a továbbiakban: Kronenbourg/Heineken határozat), és hogy másrészt az eljárási szabályzat 64. cikkének (4) bekezdésében előírt pervezető intézkedések alapján hívja fel a Bizottságot, hogy a tárgyalás előtt vagy során nyilatkozzon az Interbrew belga sörpiacon történő esetleges erőfölénnyel való visszaélésére vonatkozó vizsgálata eredményeiről.

21 A 2004. december 3-i határozatával az Elsőfokú Bíróság egyrészt csatolta az iratokhoz a fent említett levelet, és tájékoztatta a Bizottságot arról, hogy felhívja, hogy a tárgyalás során adja elő észrevételeit a felperes arra vonatkozó kérésével kapcsolatban, hogy a Kronenbourg/Heineken határozatot csatolják az iratokhoz. Másrészt elutasította az arra a pervezető intézkedésre vonatkozó kérelmet, hogy a Bizottság nyilatkozzon az Interbrew belga sörpiacon történő esetleges erőfölénnyel való visszaélésére vonatkozó vizsgálata eredményeiről.

22 A felek szóbeli előadásait és az Elsőfokú Bíróság szóbeli kérdéseire adott válaszaikat a 2004. december 8-i tárgyaláson meghallgatták. A Bizottság a tárgyalás során kijelentette, hogy nem kifogásolja a felperes azon kérését, hogy csatolják az iratokhoz az Elsőfokú Bíróság által a Kronenbourg/Heineken ügyben hozott határozatot.

23 A fellebbező azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– az EK 230. cikk értelmében semmisítse meg a megtámadott határozatot, és másodlagosan csökkentse a fent említett határozat 2. cikkében az EK 229. cikke alapján kiszabott bírságot;

– kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére.

24 A Bizottság azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

– utasítsa el a keresetet;

– kötelezze a felperest a költségek viselésére.

A jogkérdésről

25 A felperes nyolc jogalapot hoz fel a keresete alátámasztására. Két elsősorban felhozott jogalap a megtámadott határozat megsemmisítésére irányul, és a védelemhez való jog és a gondos ügyintézés elve megsértésére (első jogalap), valamint az indokolási kötelezettség megsértésére (második jogalap) alapított. Hat másik, másodlagosan felhozott jogalap a kiszabott bírság mérséklésére irányul. Azok külön-külön a jogsértés súlyának a bírság kiindulási összege kiszabása során való – az arányosság, az egyenlő bánásmód és a *ne bis in idem* elvének a megsértésével történő – hibás értékelésére (harmadik jogalap), a jogsértés időtartamának téves értékelésére (negyedik jogalap), az Interbrew-ra gyakorolt nyomás címén elfogadott súlyosító körülmény megalapozatlan jellegére (ötödik jogalap), a felperes visszaesése súlyosító körülményként való figyelembevételének megalapozatlanságára (hatodik jogalap), az alkalmazandó enyhítő körülmények figyelembevételének elégtelenségére (hetedik jogalap), és a felperes együttműködése mértékének – az egyenlő elbánás elvét és az engedékenységi közleményt megsértve történő – hibás értékelésére (nyolcadik jogalap) alapítottak.

A – *A megtámadott határozat megsemmisítése iránti kérelemről*

1. *A védelemhez való jog és a gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított jogalapról*

26 A jogalap három részből áll. Az elsőben a felperes azt hangsúlyozza, hogy nem állt módjában megvizsgálni a Bizottság által ellene felhasznált irat keletkezésének körülményeit. A második részben megjegyzi, hogy a Bizottság nem tette lehetővé számára, hogy a megtámadott határozat elfogadása előtt megismerje a bírság kiszámítása során figyelembe vett elemeket. Végül a harmadik részben a felperes azt hangsúlyozza, hogy a Bizottság és az Interbrew között tartott találkozók nem dokumentált jellege, valamint az Interbrew kifogásközlésre adott válasza közlésének Bizottság általi elutasítása nemcsak a védelemhez való jogot sérti, hanem a gondos ügyintézés elvét is.

a) Az arra alapított első jogalapról, hogy a felperesnek nem állt módjában megvizsgálni a Bizottság által ellene felhasznált irat létrehozásának körülményeit

A felek érvei

27 A felperes azt hangsúlyozza, hogy a megtámadott határozatot meg kell semmisíteni amiatt, hogy nem állt módjában a Heineken NV (a továbbiakban: Heineken) vállakozás ellen Hollandiában folytatott kapcsolódó vizsgálat keretében eredetileg a Bizottság által hozott irat kivonatával (a továbbiakban: Heineken-irat) kapcsolatban észrevételeket tenni, illetve azt vitatni. A Bizottság a megtámadott határozat (55) preambulumbekezdésében hivatkozott erre az iratra annak a következtetésnek az alátámasztására, amely szerint a felperes nyomást gyakorolt az Interbrew-ra akkor, amikor megtorlással fenyegette a francia piacon azért, hogy a kartell

alkalmazási körének kiterjesztésére kényszerítse. A többi, e következtetés alátámasztására figyelembe vett elem, amelyet a megtámadott határozat (54) preambulumbekezdése említ, az Interbrew egyoldalú nyilatkozataira korlátozódik.

28 A felperes elismeri, hogy a Heineken-iratot idézi a kifogásközlés, és hogy az iratbetekintés során tudomást szerzett róla. A Bizottság azonban megelégedett a Heineken-irat megszerzése helyének és körülményeinek feltüntetésével a megtámadott határozatban, hitelesnek ítélve az aktát minden további formaság nélkül, és nem adott lehetőséget a felperesnek, hogy megvizsgálja az irat keletkezésének körülményeit.

29 Így - mivel az akta nem tartalmazza azokat - a felperesnek nem volt hozzáférése az ezen iratot megelőző vagy azt követő levelekhez, valamint belső fejegyzésekhez. A felperes ilyen irányú kérése ellenére semmilyen ezzel az irattal kapcsolatos, a hollandiai vizsgálat során gyűjtött anyagot nem csatoltak az aktához. A Heinekennek és az Interbrew-nak az említett irat tartalmára vonatkozó esetleges megjegyzéseit sem csatolták az aktához. Azonkívül a Bizottság és a Heineken közötti, a Heineken-irat bizalmas jellegére vonatkozó levelezés - amelyet a Bizottság a rendelkezésére bocsátott - semmilyen további információval nem szolgál, és azt sem bizonyítja, hogy a Bizottság maga rendelkezett az ezen irat értelmezéséhez szükséges anyagokkal.

30 A felperes e tekintetben két alternatív kifogást nyújt be. Vagy léteztek ezek az értelmezést segítő bizonyítékok, és nem csatolták azokat az aktához, és az ez utóbbihoz való hozzáférés szabálytalan volt a védelemhez való jog megsértésével, vagy ezek a bizonyítékok nem is léteztek, és a Bizottságnak kellett a felperest mentő körülmények vizsgálatára vonatkozó kötelezettsége értelmében ellenőriznie a Heineken-iratban található információk hitelességét az irat keletkezésének körülményeire vonatkozó vizsgálata során.

31 A felperes hangsúlyozza, hogy a Heineken-irat szerzője személyazonosságának és a meghozatala körülményeinek ismerete mindenesetre eltérő eredményre vezethette volna a közigazgatási eljárást, mivel bizonyíthatta volna az említett akta hitelességének hiányát vagy pontatlanságát. Ebben az esetben az Interbrew egyoldalú nyilatkozatai nem elegendőek a rá gyakorolt állítólagos nyomás bizonyításához. Az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlatának megfelelően megsértették tehát a védelemhez való jogot (az Elsőfokú Bíróság T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95., T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság (az úgynevezett Ciment-ügyben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 247. pontja).

32 A Bizottság megjegyzi, hogy a felperes hozzáfért a Heineken-irathoz, amelynek a „hátterét" egészében megérthette, és hogy továbbá a közigazgatási eljárás során semmikor nem hivatkozott a védelemhez való jog megsértésére. Mindenesetre a Heineken-irat nem az egyedüli bizonyítéka a felperes Interbrew-ra gyakorolt fenyegetésének.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

33 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint versenyügyekben az iratbetekintésnek különösen az a célja, hogy lehetővé tegye a kifogásközlés címzettje számára, hogy megismerje a Bizottság aktájában szereplő bizonyítékokat, azért hogy e bizonyítékok alapján megfelelően ki tudja fejteni a véleményét azokról a következtetésekről, amelyekre a Bizottság a kifogásközlésében jutott (lásd az Elsőfokú Bíróság T-191/98. és T-212/98–T-214/98. sz., Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-3275. o.] 334. pontját és a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Az iratbetekintés ennélfogva a védelemhez való jog biztosítására és különösen a meghallgatáshoz való jog hatékony gyakorlására vonatkozó eljárási garanciák közé tartozik (lásd a fent hivatkozott Atlantic Container Line ügyben hozott ítélet 334. pontját és az idézett ítélkezési gyakorlatot.

34 A Bizottságnak tehát az EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazására vonatkozó eljárásban a vállalkozások számára hozzáférhetővé kell tennie az összes mentő és terhelő iratot, amelyet a vizsgálat során gyűjtött, kivéve a többi vállalkozás üzleti titkát, az intézmény belső dokumentumait, valamint a többi bizalmas információt (lásd a fenti 33. pontjában hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 335. pontját és a hivatkozott állandó ítélkezési gyakorlatot).

35 Amennyiben kitűnik, hogy a megtámadott határozatban a Bizottság olyan terhelő iratokra támaszkodott, amelyek nem szerepelnek a vizsgálati aktájában, és amelyeket nem közöltek a felperessel, ezeket az iratokat ki kell zárni a bizonyítékok közül (lásd e tekintetben a Bíróság 107/82. sz., AEG kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3151. o.] 24–30. pontját; a fenti 31. pontban hivatkozott Ciment-ügyben hozott ítélet 382. pontját és a fenti 33. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 338. pontját).

36 Ami azokat a dokumentumokat illeti, amelyek a mentő bizonyítékokat tartalmazhatják, rá kell mutatni arra, hogy amikor az említett dokumentumok szerepelnek a Bizottság vizsgálati aktájában, a védelemhez való jog megsértésének esetleges megállapítása nem függ az érintett vállalkozás a közigazgatási eljárás során tanúsított magatartásától, és attól a kérdéstől, hogy e vállalkozásnak kérnie kellett-e, hogy a Bizottság engedélyezze számára az iratbetekintést, vagy azt, hogy meghatározott dokumentumokat küldjön meg a számára (az Elsőfokú Bíróság T-30/91. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1775. o.] 96. pontja és a fenti 33. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 340. pontja).

37 Ezzel szemben, ami azokat a dokumentumokat illeti, amelyek mentő bizonyítékokat tartalmazhatnak, és amelyek nem szerepelnek a Bizottság vizsgálati aktájában, a felperesnek be kell nyújtania az intézményhez egy kifejezett kérelmet az ezen iratokba való betekintésre vonatkozóan, és ennek a közigazgatási eljárás során való elmulasztása kizárja e joga érvényesítését az esetlegesen a végleges határozat ellen benyújtott megsemmisítés iránti kereset során (a fenti 31. pontban hivatkozott Ciment-ügyben hozott ítélet 383. pontja és a fenti 33. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 340. pontja).

38 Ezen elvek ismeretében meg kell vizsgálni a felperes által benyújtott kifogások megalapozottságát.

39 Előzetesen rá kell mutatni arra, hogy egyáltalán nem vitatott az, hogy a Heineken-irat kezdetben a 17. rendelet 14. cikkének (3) cikke alapján, 2000. március 22-én és 23-án a Heineken hollandiai helyiségeiben, a jelenlegitől eltérő ügy keretében, a Bizottság által elvégzett vizsgálat során került ez utóbbi birtokába. A Bizottság később 2000. április 14-én, a jelen ügyre vonatkozó közigazgatási eljárás keretében és a 17. rendelet 11. cikkének megfelelően információkérés útján kérte a Heinekentől azon iratok egy új másolatának az elküldését, amelyet az iratokhoz csatoltak.

40 Rá kell arra is mutatni, hogy a felperes elismeri, hogy a kifogásközlés idézi a Heineken-iratot, és megismerte azt, amikor a közigazgatási eljárás során hozzáfért az iratokhoz. Ami különösen ezt az iratot illeti, a felperes tehát ténylegesen gyakorolhatta a meghallgatáshoz való jogát.

41 A felperes azonban hangsúlyozza, hogy nem fért hozzá azokhoz a levelekhez vagy belső feljegyzésekhez, amelyek a Heineken-irat keletkezését megelőzték vagy követték, és amelyek tartalmazhattak mentő bizonyítékokat.

42 Ami a felperes arra alapított kifogását illeti, hogy a Bizottság elmulasztotta közölni az ilyen, birtokában lévő leveleket vagy belső feljegyzéseket, nem lehet elfogadni azt. Rá kell ugyanis mutatni arra, hogy az ítélkezési gyakorlatnak megfelelően a felperes csak akkor támaszkodhat a védelemhez való jog megsértésére, amikor a közigazgatási eljárás során benyújtott a Bizottsághoz egy, az érintett iratokhoz való hozzáférésre vonatkozó kifejezett kérelmet (lásd a fenti 37. pontot).

43 Márpedig a felperes egyáltalán nem nyújtott be ilyen kérelmet. Ugyanis a felperes egyrészt a Heineken-irat tárgyában a kifogásközlésre adott válaszában arra a kijelentésre korlátozódik, hogy „ezen irat bizonyító ereje kétségesnek tűnik, [és hogy] [s]emmi sincs a [kifogásközlésben] vagy az iratokban, ami lehetővé tenné [a felperes] számára, hogy azonosítsa a szerzőjét vagy megvizsgálja a körülményeit". Ez az állítás nem tekinthető az érintett levelekhez vagy belső feljegyzésekhez való hozzáférésre vonatkozó kifejezett kérelemnek. Egyébként amikor az Elsőfokú Bíróság e pontra vonatkozóan kérdezte, a felperes megerősítette, hogy az iratokhoz való hozzáférésre vonatkozó kérelem, amit a közigazgatási eljárás során benyújtott, általános jellegű volt. Másrészt a 2002. január 24-i és 28-i leveleiben a felperes megelégszik – nagyon általánosan és az érintett iratokra való bármilyen hivatkozás nélkül – egy második, az iratokhoz való hozzáférésre vonatkozó kérelem benyújtásával, amelyet mindenesetre a közigazgatási eljárás lezárása után nyújtott be.

44 Ami a felperes arra alapított kifogását illeti, hogy abban az esetben, ha egyik olyan levél vagy belső irat sem volt a Bizottság birtokában, amely a Heineken-irat meghozatalát megelőzte vagy követte, megsértette az elfogulatlanság követelményét akkor, amikor elmulasztotta az említett irat tartalma hitelességének az ellenőrzését, elegendő rámutatni arra, hogy ez a kifogás nem érinti a védelemhez való jog kérdéskörét. A felperes ugyanis annak megállapítását kéri, hogy a Bizottság kellően meghatározta-e, hogy mit kívánt bizonyítani különösen a Heineken-irattal, és hogy – annyiban, amennyiben ez az irat szükséges volt e bizonyításhoz – azoknak a szavaknak a hitelessége, amelyeket tartalmaz, kellően megalapozott-e. A felperes kételkedik tehát a Heineken-irat bizonyító erejében, ez a kérdés azonban a jelen, a védelemhez való jog megsértésére alapított jogalap vizsgálatánál nem releváns (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-37/91. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1995. június 29-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1901. o.] 72. pontját), és a kérdést az alábbi 260., 261., 271–273. és 284–290. pontban fogjuk elemezni.

45 A jogalap első részét el kell tehát utasítani.

b) Az arra alapított második részről, hogy a Bizottság nem tette lehetővé a felperes számára, hogy a megtámadott határozat elfogadása előtt megismerje a bírság kiszámítása során figyelembe vett elemeket

A felek érvei

46 A felperes a védelemhez való jog megsértésére hivatkozik, mivel a Bizottság semmikor nem tette lehetővé számára, hogy megismerje vagy megmagyarázza azokat az elemeket, amelyeket figyelembe kívánt venni a bírság összegének meghatározásánál. A kifogásközlésben a Bizottság megelégedett az iránymutatásban közölt módszer néhány sorban való bemutatásával, és az említett kifogásközlésben semmi sem tette lehetővé a felperes számára, hogy előre lássa azt a különösen kedvezőtlen bánásmódot, amelyet a Bizottság tartogatott a számára, sem az Interbrew-val szemben alkalmazotthoz képest egyenlőtlen bánásmódot.

47 A kifogásközlésben különösen semmi nem jelezte számára, hogy a Bizottság visszaesésre kívánt hivatkozni vele szemben akkor, amikor ez a súlyosító körülmény csak hellyel-közzel fordul elő a határozathozatali gyakorlatban. Így a Bizottság 2001 során többször is bírságolt meg visszaeső vállalkozásokat anélkül, hogy a bírság meghatározása során hivatkozott volna erre a súlyosító körülményre velük szemben. Ez történt az F. Hoffmann-La Roche AG vállalkozással (a továbbiakban: Hoffmann-La Roche) a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2001. november 21-én hozott 2003/2/EK határozata (COMP/E-1/37.512 – ún. „vitaminok"-ügy) (HL 2003. L 6., 1. o.), a továbbiakban: „vitaminok"–határozat) és a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2001. december 5-én hozott 2002/742/EK határozata (COMP/E-1/36.604 – „citromsav"-ügy) (HL 2002. L 239., 18. o., a továbbiakban: „citromsav"-határozat), valamint a Stora Kopparbergs Bergslags AB vállalkozással (a továbbiakban: Stora) – noha a határozat címzettjének a neve ettől eltért abban az ügyben, amelyben a határozatot hozták – a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2001. december 20-án hozott 2004/337/EK határozata (COMP/E-1/36.212 – „önmásoló papírok"-ügy) (HL 2004. L 115., 1. o., a

továbbiakban: „önmásoló papírok"-határozat), vagy még a Volkswagen AG vállalkozással (a továbbiakban: Volkswagen) a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2001. június 29-én hozott 2001/711/EK határozata (COMP/F-2/36.693 – Volkswagen-ügy) (HL 2001. L 262,. 14. o., a továbbiakban: II. Volkswagen-határozat) esetében. Márpedig ez a bánásmódbeli különbség nem igazolt.

48 Az ilyen információ elmulasztása annál is inkább káros, mivel abban az ügyben, amely a Bizottság EK-Szerződés 82. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 2001. június 20-án hozott 2002/405/EK határozatához vezetett (COMP/E-/36.041/PO – az ún. „Michelin"-ügy) (HL 2002. L 143., 1. o., a továbbiakban: „Michelin II"-határozat), amelyben a Bizottság szintén elfogadta a visszaesést súlyosító körülményként, az érintett vállalkozás számára lehetővé tették, hogy a határozat elfogadása előtt kifejtse az e pontra vonatkozó érveit.

49 A Bizottság hangsúlyozta, hogy a bírságkiszabás terén mérlegelési jogkörrel rendelkezik, és hogy a kifogásközlésben hivatkozott az összes olyan elemre, amelyet e célból figyelembe kívánt venni, ideértve azokat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy az indokolási kötelezettségnek eleget tegyenek. Ezenkívül nem kellett megjelölnie az arra vonatkozó szándékát, hogy a visszaesést súlyosító körülményként figyelembe veszi. Mindenesetre a felperesnek tudnia kellett arról, hogy az iránymutatás kifejezetten megemlíti a visszaesést mint súlyosító körülményt, és arról is, hogy már kétszer megállapították, hogy jogsértést követett el.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

50 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint, amennyiben a Bizottság kifejezetten jelzi a kifogásközlésében, hogy meg fogja vizsgálni: ki kell-e szabni bírságot az érintett vállalkozásokra, és megfogalmazza azokat a fő ténybeli és jogi elemeket, amelyek bírságot vonhatnak maguk után, mint például a feltételezett jogsértés súlya és

időtartama, továbbá az a tény, hogy ez utóbbit szándékosan vagy gondatlanságból követték-e el, teljesíti a vállalkozások meghallgatáshoz való joga tiszteletben tartásának kötelezettségét. A Bizottság így megadja a vállalkozásoknak a szükséges adatokat ahhoz, hogy ne csak a jogsértés megállapításával szemben, hanem a bírságkiszabás tényével szemben is megvédhessék magukat (a Bíróság 100/80–103/80. sz., Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben 1983. június 7-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 1825. o.] 21. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-31/99. sz., ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1881. o.] 78. pontja).

51 Ami a bírság összegének meghatározását illeti, az érintett vállalkozások védelemhez való jogát a Bizottság előtt a jogsértés időtartamára, súlyára és versenyellenes jellegének előreláthatóságára vonatkozó észrevételeik előadásának lehetősége garantálja. A vállalkozások egy további kiegészítő garanciával rendelkeznek a bírság összegének meghatározása tekintetében annyiban, amennyiben az Elsőfokú Bíróság korlátlan felülvizsgálati jogkörrel bír, és a 17. rendelet 17. cikke értelmében különösen törölheti vagy csökkentheti a bírságot (az Elsőfokú Bíróság T-83/91. sz., Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1994. október 6-án hozott ítéletének [EBHT 1994., II-755. o.] 235. pontja, és e tekintetben a fenti 50. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 79. pontja).

52 A jelen esetben először is meg kell állapítani, hogy a Bizottság a kifogásközlés 213. pontjában feltüntette, hogy az eljárás alapjául szolgáló cselekményeket illetően bírságot szándékozik kiszabni a címzett vállalkozásokra, így a felperesre is. A Bizottság a kifogásközlés 214. pontjában hozzáteszi, hogy a kiszabandó bírság összegének a meghatározásához az ügy valamennyi körülményét, és különösen a jogsértés időtartamát és súlyát figyelembe kellett vennie. A Bizottság továbbá e kifogásközlés 216. pontjában kimondta, hogy a kifogásközlésben ismertetett tények közül különösen figyelembe veszi azt a tényt, hogy az érintett kartell az EK 81. cikk (1) bekezdésének szándékos megsértését képezte.

53 A Bizottság azt is feltüntette ugyanebben a 216. pontban, hogy a kifogásközlésben meghatározott piac felosztására és az árak rögzítésére vonatkozó megállapodások

természetüknél fogva az EK 81. cikk (1) bekezdésének legsúlyosabb megsértését képezik. A kifogásközlés 215. pontjában kifejtette, hogy a jogsértés súlyának értékelésénél figyelembe veszi annak jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, amikor az mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretét. Ezenkívül azt is megemlítette az említett kifogásközlés 216. pontjában, hogy meghatározza az egyes vállalkozások jogsértésben játszott szerepét úgy, hogy figyelembe veszi többek között az egyes vállalkozások titkos megállapodásokban játszott szerepét és a jogsértésben való részvételük időtartamát.

54 A Bizottság azt is kifejtette a kifogásközlés 217. pontjában, hogy az egyes vállalkozásokra kiszabandó bírság összege tükrözi az esetleges súlyosító vagy mentő körülményeket, és hogy – amikor az szükséges – alkalmazza az engedékenységi közleményt. Végül a Bizottság a 218. pontban meghatározta, hogy javasolta a bírság összegének egy megfelelő szinten való rögzítését ahhoz, hogy az elrettentő hatást garantálja.

55 Az előzőekből következik, hogy a Bizottság a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatnak megfelelően kifejezetten feltüntette a kifogásközlésében (213–218. pont) a címzett vállalkozásokra vonatkozó bírságkiszabási szándékát, és azokat a ténybeli és jogi elemeket, amelyeket a felperesre kiszabandó bírság kiszámításánál figyelembe kívánt venni úgy, hogy e tekintetben tiszteletben tartotta a vállalkozás meghallgatáshoz való jogát.

56 Másodszor, ami különösen a visszaesésnek a felperessel szemben súlyosító körülményként való értékelését illeti, rá kell mutatni arra egyrészt, hogy az iránymutatás az ugyanazon vállalkozás által elkövetett azonos típusú, visszaeséseket a súlyosító körülmény egyik példájaként idézi, és másrészt, hogy a Bizottság a kifogásközlésben feltüntette, hogy figyelembe veszi az egyes vállalkozások érintett, titkos megállapodásokban játszott egyéni szerepét, valamint hogy a bírság összege tükrözi az esetleges súlyosító vagy mentő körülményeket. A felperesnek tudnia kellett tehát arról, hogy a Bizottság figyelembe veszi ezt a súlyosító körülményt, ha arra a következtetésre jut, hogy az alkalmazásának a feltételei megvalósulnak.

57 Harmadszor, ami különösen azt az érvet illeti, amely szerint a felperest hátrányosan megkülönböztető bánásmódban részesítették azzal a többi visszaeső vállalkozással összevetve, amelyek vonatkozásában nem fogadták el ezt a súlyosító körülményt, hangsúlyozni kell, hogy önmagában az a tény, hogy a Bizottság a korábbi határozathozatali gyakorlatában megállapította, hogy bizonyos elemek nem képeznek súlyosító körülményt a bírság összegének meghatározásánál, nem jelenti azt, hogy azt a későbbi határozataiban ugyanígy kell értékelnie (lásd többek között analógia útján az Elsőfokú Bíróság T-7/89. sz., Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1711. o.] 357. pontját; a T-347/94. sz., Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1751. o.] 368. pontját és a T-23/99. sz., LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítélet [EBHT 2002., II-1705. o.], 234. és 337. pontját). Másrészt, amint az a fenti 56. pontban ismertetett megállapításokból következik, egy vállalkozásnak egy másik ügyben adott lehetőség arra, hogy kifejtse a véleményét arra vonatkozóan, hogy vele szemben visszaesést kívánnak megállapítani, egyáltalán nem jelenti azt, hogy a Bizottság köteles valamennyi esetben így eljárni, sem azt, hogy egy ilyen lehetőség hiányában a felperes a meghallgatáshoz való jogát nem tudja teljes mértékben gyakorolni.

58 A fentiekre tekintettel e jogalap második részét el kell utasítani.

c) Az arra alapított harmadik részről, hogy a Bizottság és az Interbrew között tartott találkozókat nem dokumentálták, valamint hogy a Bizottság megtagadta az Interbrew a kifogásközlésre adott válaszának felperessel való közlését

A felek érvei

59 A felperes egyrészt hangsúlyozza, hogy sem a kifogásközlés, sem a megtámadott határozat nem tartalmaz olyan pontos információkat, amelyek lehetővé tennék számára, hogy a megtámadott határozat (34) preambulumbekezdésében hivatkozott, a Bizottság alkalmazottjai és az Interbrew képviselői között tartott találkozók

tartalmát és jelentőségét értékelje. E találkozók egyik jegyzőkönyvét – amelyet jelen esetben nem közöltek a felperessel a megtámadott határozat elfogadása előtt – sem csatolták ezen kívül a Bizottság aktájához. Másrészt mivel a 2002. február 7-i levéllel megtagadta az Interbrew kifogásközlésre adott válaszához való hozzáférést, a Bizottság megsértette a védelemhez való jogát és a gondos ügyintézés elvét.

60 A felperes úgy véli, hogy először is nem volt lehetősége ellenőrizni, és adott esetben vitatni az Interbrew fent említett találkozók során tett esetleges nyilatkozatait, amelyek mindazonáltal jelentős befolyást gyakorolhattak a Bizottságnak az érintett tényállásra és a vizsgálat tárgyát képező vállalkozások együttműködésére vonatkozó értékelésére.

61 E ponton a felperes azt állítja, hogy a Bizottság az Interbrew-val szemben összességében kedvező hozzáállást tanúsított, ellentétben a vele szemben tanúsított szigorral. Így az Interbrew erőfölényére való hivatkozás hiánya az eljárás során megmagyarázható lenne az érintett informális találkozók fényében. Egyébként a megtámadott határozatban az L. B. úr (Alken-Maes) és A. B. úr (Interbrew) közötti 1996. december 9-i telefonbeszélgetésre való hivatkozást az iratok nem támasztják alá. Ugyanez igaz az Interbrew 1994. május 5-i belső értekezletének tartalmára, amely során az Interbrew Chief Executive Officere (a továbbiakban: CEO) (M. úr), azaz a legfelső vezetője felvázolt egy forgatókönyvet, amely állítólag megegyezett a felperes kérésével, amely szerint az Interbrew-nak át kellett adnia 500 000 hektoliter sört az Alken-Maes-nak.

62 A felperes másodszor hangsúlyozza, hogy nem fért hozzá az Interbrew kifogásközlésre adott válaszához, mivel a Bizottság elutasította erre irányuló kérelmét. A felperes ugyanis a 2002. január 24-i és 28-i leveleivel kifejezetten kérte a Bizottságtól, hogy újból hozzáférhessen az iratokhoz, különösen az Intrebrew kifogásközlésre adott válaszához, amit a Bizottság 2002. február 7-én kelt levelével elutasított.

63 A Bizottság hangsúlyozza, hogy a felperes tudott az informális találkozókról, és hogy a közigazgatás során semmikor nem kérte az e találkozók esetleges jegyzőkönyveihez való hozzáférést, amelyek végeredményben nem léteztek, és mindenesetre nem bírnak jelentőséggel. Valamennyi ténybeli elem, amelyet a megtámadott határozat tartalmazott, azon irat dokumentumain alapul, amelyekhez való hozzáférést a felperes soha nem vitatta. Ami az Európai Parlament, a Tanács és a Bizottság dokumentumaihoz való nyilvános hozzáférésről szóló, 2001. május 30-i 1049/2001/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet (HL L 145., 43. o.) alapján megfogalmazott dokumentumokhoz való hozzáférésre vonatkozó kérelmet illeti, visszavonták azt.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

64 Elsősorban, ami a felekkel való informális találkozókat illeti, rá kell mutatni arra, hogy sem a felperes, sem a Bizottság nem vitatják a beadványaikban azt a tényt, hogy az ilyen találkozókon nem készültek jegyzőkönyvek. Következésképpen a találkozókra vonatkozó első jogalap e része azt állítja, hogy az iratbetekintési jog Bizottság általi tiszteletben tartása a versenyügyekben kötelezi azt, hogy jegyzőkönyveket készítsen, és azokat a felek számára hozzáférhetővé tegye.

65 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a fenti 33. és 34. pontban idézett ítélkezési gyakorlat kimondja azt, hogy a versenyügyekben az iratbetekintési jog célja, hogy lehetővé tegye a kifogásközlés címzettjeinek, hogy megismerjék a Bizottság aktájában szereplő bizonyítékokat, azért hogy megfelelően gyakorolhassák a meghallgatáshoz való jogukat. A Bizottságnak tehát hozzáférhetővé kell tennie az érintett vállalkozások számára az összes mentő és terhelő iratot, amelyet a vizsgálat során gyűjtött, kivéve a többi vállalkozás üzleti titkát, a Bizottság belső dokumentumait, valamint a többi bizalmas információt.

66 Ezenkívül az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy ezzel szemben semmilyen általános kötelezettsége sincs a Bizottságnak arra, hogy a többi féllel tartott találkozók során a Szerződés versenyszabályainak alkalmazása keretében folytatott tárgyalásokról jegyzőkönyvet készítsen (lásd e tekintetben a fenti 33. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 351. pontját).

67 Az ilyen kötelezettség hiánya azonban nem jelenti azt, hogy a Bizottságnak nem kell eleget tennie az iratbetekintés tárgyában ráháruló kötelezettségeknek. Nem fogadható el ugyanis az, hogy a harmadik felektől szóban szerzett információk felhasználása a gyakorlatban megsértse a védelemhez való jogot. Így ha a Bizottság a határozatában terhelő bizonyítékként kíván felhasználni egy másik féltől szóban kapott információt, hozzáférhetővé kell tennie az érintett vállalkozás számára, azért hogy ez utóbbi ki tudja fejteni a véleményét azokról a következtetésekről, amelyekre a Bizottság e bizonyíték alapján jutott. Adott esetben e célból írásbeli dokumentumot kell készítenie, és azt az aktájához kell csatolnia (lásd e tekintetben a fenti 33. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 352. pontját).

68 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy a felperes érvelése két konkrét állítás kivételével általános jelleggel először is azt állítja, hogy az informális találkozók jelentős hatást gyakorolhattak a tényállás és a vizsgálat tárgyát képező vállalkozások együttműködésének értékelésére, másodszor, hogy a Bizottság az Interbrew-val szemben kedvező hozzáállást tanúsított az eljárás során, ellentétben azzal a szigorral, amellyel a megtámadott határozat a felperest kezeli, és végül, hogy ha az informális találkozók során közölt információk hasznosak voltak az Interbrew számára, azoknak érinteniük kellett a felperes helyzetét.

69 Ez az általános érvelés, amely nem magyarázza meg, hogyan alapulnak a Bizottság megtámadott határozatában elfogadott terhelő bizonyítékok az informális találkozón szolgáltatott elemeken, nem alkalmas a védelemhez való jog megsértésének megalapozására, amit az egyes esetek sajátos körülményei alapján kell megvizsgálni (lásd e tekintetben a fenti 36. pontban hivatkozott Solvay kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 60. pontját). Ugyanis amint azt a fenti 33. pontban kifejtettük, az

iratbetekintési jog a versenyügyekben csak annyiban elismert, amennyiben lehetővé teszi az érintett vállalkozások számára, hogy érdemben nyilatkozhassanak azokról a következtetésekről, amelyekre a Bizottság a kifogásközlésében jutott. Márpedig mivel a felperes semmilyen olyan, a kifogásközlésben, majd a megtámadott határozatban hivatkozott kifogást sem jelölt meg – kivéve az alábbiakban megvizsgált két konkrét állítást –, amely az informális találkozón szóban közölt olyan elemeken alapul, amelyekhez nem fért hozzá, nem sérelmezheti, hogy a Bizottság megsértette e ponton a védelemhez való jogot (lásd e tekintetben a fenti 33. pontban hivatkozott Atlantic Container Line és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 353. és 354. pontját).

70 Ami a két fent említett konkrét állítást illeti, amely szerint a megtámadott határozatban szereplő 1996. december 9-i telefonbeszélgetésre és az 1994. május 5-i belső értekezlet tartalmára való hivatkozás csak az informális találkozók tartalmán alapulhatott, meg kell vizsgálni, hogy az érintett tényállás az iratok között szereplő meghatározott információkon alapul-e.

71 Ami először is a megtámadott határozat (91) preambulumbekezdésében említett 1996. december 9-i telefonbeszélgetést illeti, meg kell állapítani, hogy a kifogásközlés 93. pontja feltünteti, hogy „azt a találkozót követően, amelyet szeptember 19-én [tartottak], L. B. úr (Alken-Maes) 1996. december 9-én telefonbeszélgetést folytat [ott] A. B. úrral (Interbrew)". Ezt a mondatot kíséri a 116. lábjegyzet, amely feltünteti: „Az Alken-Maes 2000. március 7-i levele és annak 42. és 44. melléklete ([a Bizottság aktájának] 7884., 8513. és 8528–8530. [oldala]) hivatkozást tartalmaz a következő dokumentumokra: az Alken-Maesnál végzett ellenőrzés, az AvW19 dokumentum ([a Bizottság aktájának] 150–153. [oldala]), és az MV17 dokumentum ([a Bizottság aktájának] 532–541. [oldala])". Ugyanezek a hivatkozások feltűnnek a megtámadott határozatban, a 123. lábjegyzetben, a (91) preambulumbekezdéshez kapcsolódva.

72 Az Elsőfokú Bíróság egyik írásbeli kérdésére válaszolva, amely kéri, hogy pontosítsa azokat az elemeket, amelyek arra a következtetésre vezették, hogy L. B. úr (Alken-

Maes) és A. B. úr (Interbrew) között volt egy telefonbeszélgetés 1996. december 9-én az Interbrew áraira vonatkozóan, a Bizottság azt válaszolta, hogy a Bizottság aktájának 8513. oldala alapján jutott erre a következtetésre, amely az Alken-Maes Bizottsághoz címzett 2000. március 7-i levele 42. mellékletének az utolsó oldalát tartalmazza.

73 Ezen, L. B. úr (Alken-Maes) kézzel írt feljegyzéseiből álló dokumentum elemzése rámutat arra, hogy e dokumentum nem említ semmilyen 1996. december 9-én tartott telefonbeszélgetést, azonban több, az eredeti szöveghez világosan később írt magyarázó jegyzetet is tartalmaz, amely választ ad az Interbrew árfeltételeire vonatkozóan megfogalmazott eredeti kérdésekre. Márpedig e magyarázó jegyzetek közül három tartalmazza a (96/12/9) dátumot, és kettő az „IB" (Interbrew) rövidítést, ezenkívül egy az A. B. úr (Interbrew) kezdőbetűket.

74 Arra kell tehát először is következtetni, hogy az Interbrew és az Alken-Maes közötti, az Alken-Maes árszabási feltételeire vonatkozó 1996. december 9-i kapcsolat meglétének említése szerepel a kifogásközlésben, és hogy annak a kapcsolatnak a fennállását, amelyre a Bizottság utal, alátámasztja egy olyan dokumentum, amelyhez – mivel szerepel az aktában – a felperes hozzáférhetett, mivel maga a korábbi leányvállalata, az Alken-Maes nyújtotta be azt a Bizottságnak. Az a tény, hogy a kapcsolat telefonon történt-e, vagy sem, nem bír jelentőséggel a meghallgatáshoz való jog gyakorlása szempontjából, mivel – noha sajnálatos, hogy a Bizottság állítása e ponton nincs alátámasztva – a felperes meghallgatáshoz való joga a kapcsolatnak, és adott esetben a tartalmának a meglétével kapcsolatos, és nem azzal, hogy az ilyen kapcsolatteremtés telefonon történt-e, vagy sem, mivel e pont nem bír semmilyen jelentőséggel a jogsértő jelleg meghatározása szempontjából.

75 Ami ezt követően a megtámadott határozat (53) preambulumbekezdésében tartalmazott megállapítást illeti, nevezetesen hogy az Interbrew CEO-ja által az 1994. május 5-i belső értekezleten felvázolt „forgatókönyv" „megfelelt-e a Danone/Kronenbourg kérésének", azaz hogy az Interbrew-nak át kellett adnia 500 000 hektolitert az Alken-Maes részére (különösen a kiskereskedelemben)", meg kell

állapítani, hogy a kifogásközlés 55. pontja (kimondja, hogy „[a]z Interbrew-n belüli belső megbeszélés során [M. úr] bemutatta a következő forgatókönyvet, amely kapcsolódik a Danone/Kronenbourg kéréséhez. Az Interbrew-nak át kellett adnia 500 000 hektolitert az Alken-Maes részére (különösen a kiskereskedelemben), és hogyha „az Interbrew nem járul hozzá ehhez a kéréshez, az Interbrew France-ot tönkreteszik a Heineken segítségével, és nagyon alacsony árakkal támadást indítanak az Interbrew ellen Belgiumban". Az azt követő 56. pont pontosítja, hogy „[a] Kronenbourg által bemutatott forgatókönyvet az Interbrew az 1994. május 5-i belső értekezleten megvizsgál[ta]". A kifogásközlés 55. pontját két lábjegyzet, a 35. és a 36. sz. kíséri, amely hivatkozik az Interbrew 2000. február 28-i levelére és annak 18. mellékletére (a Bizottság aktájának 7683. oldala). Ugyanezeket a dokumentum-hivatkozásokat találjuk a megtámadott határozatban, az (53) preambulumbekezdésben.

76 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az Interbrew 2000. február 28-i levelének 18. melléklete, amely az Interbrew részéről C. úr nyilatkozatából áll, az említett nyilatkozat 2. oldalán a következő mondatot tartalmazza:

„[M. úr] egy belső értekezleten (1994. május 5.) bemutatta nekünk azt a forgatókönyvet, amely a Kronenbourg kérése volt. Lényegében a KRO megzsarolta az ITW-t, azért hogy az átadjon az AM-nek (főleg az élelmiszerszektorban) 500 000 [hektolitert]. Különben a Heineken segítségével tönkreteszik az ITW-France-ot, és nagyon alacsony árakkal támadást indítanak az ITW-Belgique ellen."

77 Meg kell tehát állapítani, hogy a megtámadott határozat (53) preambulumbekezdésében és a kifogásközlés 55. és 56. pontjában tartalmazott állítás lényegében átveszi az Interbrew által írásban benyújtott információ tartalmát, amely az aktában szerepel, és ez alapján a felperes hozzáférhetett. Ez utóbbi nem állíthatja tehát – tekintettel a megtámadott határozat (53) preambulumbekezdésében tartalmazott állításra – azt, hogy ténylegesen nem gyakorolhatta a meghallgatáshoz való jogát.

78 Az előzőekből következik egyrészt, hogy az Interbrew-val tartott informális találkozókon tett állítólagos állítások szerepeltek a kifogásközlésben, másrészt hogy – amennyiben azok szükségesek voltak az EK 81. cikk (1) bekezdés megsértése bizonyítékának létrehozásához – az alapjuk mindenesetre azokban a dokumentumokban található, amelyekhez a felperes hozzáférhetett. Úgy kell tehát határozni, hogy a felperes kifejthette a véleményét ezekről az állításokról, és hogy tiszteletben tartották a meghallgatáshoz való jogát.

79 Másodszor, ami azt az érvet illeti, amely szerint elutasították – megsértve a védelemhez való jogát – a felperesnek az aktához csatolt dokumentumokhoz való hozzáférésre irányuló kérelmét azt követően, hogy 2002. október 5-én hozzáfért ahhoz, ideértve különösen az Interbrew kifogásközlésre adott válaszát annyiban, amennyiben az tartalmazhatott mentő bizonyítékokat, elég arra rámutatni, hogy az aktát kiegészítő dokumentumokhoz való hozzáférésre vonatkozó kérelmet a 2002. január 24-i és 28-i levéllel a közigazgatási eljárás lezárását követően nyújtották be. Márpedig annak elmulasztása, hogy a közigazgatási eljárás során benyújtson egy ilyen kérelmet, azt jelenti, hogy a felperes joga e ponton a későbbiekben benyújtott megsemmisítés iránti kereset illetően kizárt (lásd e tekintetben a fenti 31. pontban hivatkozott Ciment-ügyben hozott ítélet 383. pontját). Ezt az érvet el kell tehát utasítani.

80 Ami az 1049/2001 rendelet értelmében 2002. március 4-én benyújtott hozzáférés iránti kérelmet illeti, elég azt megállapítani, hogy az említett rendelet 7. cikkének (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „[t]eljes vagy részleges elutasítás esetén a kérelmező az intézmény válaszának kézhezvételét követő 15 munkanapon belül benyújthat egy megerősítés iránti kérelmet, amelyben kéri az intézményt, hogy vizsgálja felül az álláspontját". Márpedig a Bizottság 2002. március 26-i arra vonatkozó elutasítását követően, hogy engedélyezze a felperes hozzáférés iránti kérelmét, meg kell állapítani, hogy ez utóbbi, mivel az előírt határidőn belül nem nyújtott be egy megerősítés iránti kérelmet – amint azt a tárgyalás során az Elsőfokú Bíróság egyik kérdésére válaszolva megerősítette –, visszavonta a 2002. március 4-i kérelmét.

81 Ebből következik, hogy a jogalap harmadik részét, valamint következésképpen ez utóbbi teljes egészét el kell utasítani.

2. *Az indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapról*

a) A felek érvei

82 A felperes hangsúlyozza, hogy a megtámadott határozatot nem indokolták kellőképpen annyiban, amennyiben az egyrészt egyáltalán nem tartalmazta a releváns piac fogalmát, noha az a versenyellenes magatartás bármilyen értékelésének szükséges és előzetes feltétele, és másrészt a bírság kiszámítása során egyszerűen csak hivatkozik az iránymutatásra, anélkül hogy a rá kiszabott bírság összegének megállapításához használt szempontok pontos hatását meghatározná.

83 Így a megtámadott határozat először is kellően indokolt annyiban, amennyiben az Elsőfokú Bíróság ítélkezési gyakorlata által támasztott követelménnyel ellentétben (az Elsőfokú Bíróság T-68/89., T-77/89. és T-78/89. sz., SIV és társai kontra Bizottság (úgynevezett „síküveg-") ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1403. o.] 159. pontja) nem az adott esetben releváns piac megfelelő fogalmán alapul, hanem kizárólag a „belga sörpiac" létezésének megállapításán. A Bizottság tévesen nem végezte el az érintett piac vagy piacok pontos földrajzi méretének, valamint a különböző sörtermékek esetleges helyettesíthetőségének elemzését. Az, hogy a Bizottság a „sörágazat Belgiumban" kifejezést felcserélte az ellenkérelmében a „belga sörpiac" kifejezéssel, nem válasz a felperes kifogására, amely szerint a jelen esetben a piac fogalma egyenértékű a jogsértés fogalmával. A hivatkozott földrajzi piacok, nevezetesen a belga és a francia piac meghatározása a megtámadott határozatban nincs kellően alátámasztva.

84 A Bizottság továbbá figyelembe vette azokat a ténybeli elemeket, amelyek a francia piacra utaltak, anélkül hogy e piac különös sajátosságainak mércéjével mért

jelentőségüket elemezte volna. A Bizottság különösen hangsúlyozza a francia piacon való megtorlással fenyegetés érvét, amelyet állítólag a felperes tett az Interbrew ellen, jóllehet az ilyen versenykorlátozó magatartás megléte csak akkor állapítható meg, amikor a helyesen meghatározott piacon kifejtett bizonyos hatalom megalapozott.

85 A jelen esetben néhány, a megtámadott határozat tárgyát képező jogsértés megállapításának alátámasztására felhasznált tény, ideértve az 1994. május 11-i találkozót, az 1994. július 6-i telefonbeszélgetést és az 1997. április 17-i találkozót, jelentősége a Bizottság szerint nem korlátozódott Belgiumra. Ezenkívül a Franciaország és Belgium közötti kapcsolat, és az e két ország közötti magatartások hasonlósága a Bizottság szerint a jogsértés jelentős elemei, különösen ami a hivatkozott fenyegetést illeti.

86 E tekintetben a Bizottság azon választása, hogy a hasonlóságot mutató magatartásokat külön kezeli, eltér a szokásos gyakorlatától, amely abból állt, hogy egyetlen határozatban állapította meg az eltérő jogsértő magatartásokat, mivel létezik ezek között egy kapcsolat a kartell résztvevőinek azonossága, a kartell szerkezetének különböző országokban való azonossága vagy még a különböző területek vagy termékek közötti kölcsönhatás miatt (lásd például a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/34.279/F3 – ADALAT-ügy] 1996. január 10-én hozott 96/478/EK határozatát [HL 2003. L 201., 1. o., a továbbiakban: ADALAT-határozat], és a „vitaminok"- és „önmásoló papírok"-határozatot).

87 Márpedig több határozat elfogadásának választása a felperest a jogbizonytalanság állapotába helyezné, és lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy mesterségesen felduzzassza – a tények összességére tekintettel a kiindulási összeg és esetlegesen egy szorzó ismételt alkalmazásával – a kiszabott bírság teljes összegét, anélkül hogy az érintett vállalkozásoknak lehetőségük lenne arra, hogy megértsék, miben különböztek a magatartások, és miért képeztek eltérő jogsértést.

88 Másodszor, ami a bírság összegének a kiszámítását illeti, a megtámadott határozat sem kellően indokolt. Mivel megelégszik azzal, hogy a megtámadott határozat (294) preambulumbekezdésében csak az iránymutatásban meghatározott módszerre utal akkor, amikor ez utóbbi célja, hogy „lehetővé tegye az átláthatóság és a Bizottság határozatai objektív jellegének a biztosítását úgy a vállalkozások, mint a Bíróság tekintetében", a Bizottság elmulasztotta a rá háruló indokolási kötelezettségét, és megsértette a jogbiztonság elvét.

89 Mivel a bírság összegének indokolása azon a módszeren alapul, amely egy számot vesz kiindulási pontnak, és arra alkalmaz korrekciókat, lényeges, hogy a Bizottság megfelelően részletesen kifejtse azoknak a szempontoknak a jelentőségét, amelyeket a bírság kiszámításához használtak, azért hogy az indokolási kötelezettség célját elérje, nevezetesen hogy lehetővé tegye a felperes számára, hogy értékelje a bírságkiszabás összhangját és jogszerűségét ahhoz, hogy a jogait megvédje, az Elsőfokú Bíróság és a Bíróság számára, hogy a felülvizsgálatát gyakorolja, valamint valamennyi érdekelt számára, hogy megismerje azokat a feltételeket, amelyek között a Bizottság az EK-Szerződést alkalmazta.

90 A jelen esetben azon tény ellenére, hogy a Bizottságnak nem kell egy matematikai képlethez tartania magát, a megtámadott határozat nem tünteti fel sem a kiszabott bírság kiszámításának részleteit, sem az összege meghatározásához megállapított szempontok pontos súlyát. Így – ellentétben a kartell tárgyában hozott többi határozat, úgymint a „vitaminok"- és az „önmásoló papírok"-határozat esetében követett eljárással – 25 milliós átalányösszeg önkényes megválasztását és a megtámadott határozat (305) preambulumbekezdésében hivatkozott bírság elrettentő hatása biztosításának jelentőségét nem igazolják a mennyiségi szempontok. A releváns piac megfelelő meghatározásának a hiánya is nyilvánvalóvá teszi a bírság kiszámítása indokolásának elégtelenségét, mivel az iránymutatás szerint a kiindulási összeg kiválasztása az érintett földrajzi piac méretéhez, a kartell piacra gyakorolt hatásához és a piacon megvalósított forgalomhoz kötött.

91 Különösen két, a felperessel szemben elfogadott súlyosító körülmény, nevezetesen az Interbrew-ra gyakorolt nyomás és a visszaesés alapján a Bizottság egyetlen 50%-os bírságemelést alkalmazott, anélkül hogy az egyes elfogadott súlyosító körülmények súlyát közölte volna. A bírság kiszámításánál használt különböző szempontok önálló jelentőségére vonatkozó pontosság hiánya nem tette lehetővé a felperes számára annak értékelését, hogy milyen arányban kellene csökkenteni a kiszabott bírságot.

92 A világos és releváns elemek hiánya annál is inkább védhetetlen, mivel a Bizottság elismerte a szervezeti egységei által a bírság kiszámítására vonatkozó belső konzultációra és tanácskozásra készített iratok létezését, és hogy ezekbe az iratokba nem lehetett betekinteni. Márpedig egy ilyen körülmény felveti, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban figyelembe vett a felperes által hozzáférhető információkon kívül más információkat is, anélkül hogy azokra abban említést tett volna.

93 A felperes különösen hangsúlyozza, hogy a Bizottság nem indokolta kellő mértékben a visszaesések súlyosító körülményként való elfogadását vele szemben. Az indokolási kötelezettség e hiánya rá nézve különösen káros annyiban, amennyiben a Bizottság nem emeli rendszeresen a bírság összegét a visszaesések miatt, hanem a határozathozatali gyakorlatában bizonyíték van arra, hogy némi határozatlanság áll fenn a bírság összegének meghatározása során annak tulajdonítandó szerepet és jelentőséget illetően, és az iránymutatás elfogadása nem volt elegendő ahhoz, hogy megszüntesse az ebből következő bizonytalanságot.

94 A Bizottság vitatja a felperes érvelését.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

95 A Bizottság a vállalkozásokkal szemben a versenyszabályok megsértése miatt kiszabott bírságokra vonatkozó határozatai ellen indított keresetek esetén az Elsőfokú Bíróságnak két jogcímen van hatásköre. Egyrészt vizsgálnia kell az EK 230. cikk alapján azok jogszerűségét. Ennek keretében többek között ellenőriznie kell az EK 253. cikkben meghatározott indokolási kötelezettség betartását, amelynek megsértése esetén a határozat jogellenes. Másrészt az Elsőfokú Bíróság az EK 229. cikk és a 17. rendelet 17. cikke szerinti korlátlan felülvizsgálati jogkörre vonatkozó felhatalmazás alapján jogosult annak megítélésére, hogy a bírság összege megfelelő-e. Ez utóbbi értékelés szükségessé teheti olyan információk bemutatását és figyelembevételét, amelyek említését a megtámadott határozatban nem követeli meg az EK 253. cikkben előírt indokolási kötelezettség (a Bíróság C-248/98. P. sz., KNP BT kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9641. o.] 38–40. pontja és az Elsőfokú Bíróság T-220/00. sz., Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben 2003. július 9-én hozott ítéletének [EBHT 2003., II-2473. o.] 215. pontja).

96 Ami az indokolási kötelezettség tiszteletben tartásának a vizsgálatát illeti, az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az EK 253. cikk által megkövetelt indokolási kötelezettségből világosan és egyértelműen ki kell tűnnie az intézmény – a jogi aktus szerzője – érvelésének oly módon, hogy lehetővé tegye az érdekeltek számára, hogy megismerjék a hozott intézkedés indokolását, és a hatáskörrel rendelkező bíróságnak, hogy a bírósági felülvizsgálatot gyakorolja. Az indokolási kötelezettséget az adott körülményekre tekintettel kell értékelni, különösen a jogi aktus tartalmára, az említett indokolás jellegére, és arra az érdekre, amellyel a jogi aktus címzettjei vagy az aktus által közvetlenül és személyükben érintett más személyek rendelkezhetnek ahhoz, hogy magyarázatot kapjanak. Nem szükséges, hogy az indokolás részletezzen valamennyi releváns ténybeli és jogi elemet annyiban, amennyiben azt a kérdést, hogy a jogi aktus indokolása eleget tesz-e az EK 253. cikk követelményeinek, nemcsak a megfogalmazása, hanem az összefüggései, valamint az érintett tárgyat szabályozó jogi szabályok tekintetében is értékelni kell (a Bíróság 296/82. és 318/82. sz., Hollandia és Leeuwarder Papierwarenfabriek kontra Bizottság ügyben 1985. március 13-án hozott ítéletének [EBHT 1985., 809. o.] 19. pontja; a C-56/93. sz., Belgium kontra Bizottság ügyben 1996. február 29-én hozott ítéletének [EBHT 1996., I-723. o.] 86. pontja és a C-367/95. P. sz., Bizottság kontra Sytraval és Brink's France ügyben 1998. április 2-án hozott ítéletének [EBHT 1998., I-1719. o.] 63. pontja; a fenti 95. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 216. pontja).

97 Ami a közösségi versenyszabályok megsértéséért kiszabott bírságok számítására vonatkozó indokolási kötelezettség tartalmát illeti, rá kell egyrészt mutatni, hogy ez utóbbit a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdése második albekezdésének rendelkezései alapján kell meghatározni, amely szerint „[a] bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni". Az indokolási kötelezettség esetén irányadó lényeges formai követelményt tehát betartják akkor, ha a Bizottság határozatában megjelöli azokat az elemeket, amelyek lehetővé tették számára a jogsértés súlyának és időtartamának megítélését (a Bíróság C-291/98. P. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-9991. o.] 73. pontja és a C-238/99. P., C-244/99. P., C-245/99. P., C-247/99. P., C-250/99. P.–C-252/99. P. és a C-254/99. P. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 463. pontja). Másrészt az iránymutatás, valamint az engedékenységi közlemény irányadó szabályokat tartalmaznak azon értékelési elemek tekintetében, amelyeket a Bizottságnak figyelembe kell vennie a jogsértés súlyának és időtartamának megítélésekor (a fenti 95. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 217. pontja). A fentiekre tekintettel a Bizottság az indokolási kötelezettsége esetén irányadó lényeges formai követelményt tehát betartja akkor, ha határozatában megjelöli azokat az értékelési körülményeket, amelyeket iránymutatása és adott esetben engedékenységi közleménye alkalmazása során figyelembe vett, és amelyek lehetővé tették számára a bírság összegének kiszámítása céljából a jogsértés súlyosságának és időtartamának meghatározását (a fenti 95. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 218. pontja).

98 Jelen esetben a Bizottság eleget tesz e követelményeknek.

99 Ami először is a releváns piac Bizottság általi meghatározásának hiányára alapított kifogást illeti, meg kell állapítani, hogy a Bizottságnak jelen esetben semmilyen kötelezettsége nem volt arra, hogy az érintett piacot meghatározza. Az ítélkezési gyakorlatból következik ugyanis, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése alkalmazására vonatkozó eljárásban az érintett piacot annak megállapítása érdekében kell meghatározni, hogy egy megállapodás alkalmas-e a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, és a közös piacon belül a verseny akadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza-e, vagy ilyen hatása van-e (az Elsőfokú Bíróság T-29/92. sz., SPO és társai kontra Bizottság ügyben 1995. február 21-én hozott ítéletének [EBHT 1995., II-289. o.] 74. pontja; a fenti 31. pontban hivatkozott Ciment ügyben hozott ítélet 1093. pontja és a T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítélet [EBHT 2000., II-2707. o.] 230. pontja). Következésképpen az

EK 81. cikk (1) bekezdésének alkalmazásával elfogadott határozatban a Bizottság csak akkor köteles az érintett piac meghatározására, ha e meghatározás nélkül nem állapítható meg, hogy a szóban forgó megállapodás, a vállalkozások társulásának határozata vagy az összehangolt magatartás alkalmas-e a tagállamok közötti kereskedelem befolyásolására, és a közös piacon belül a verseny akadályozását, korlátozását vagy torzítását célozza-e, vagy ilyen hatása van-e (az Elsőfokú Bíróság T-374/94., T-375/94., T-384/94. és T-388/94. sz., European Night Services és társai kontra Bizottság ügyben 1998. szeptember 15-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-3141. o.] 93–95. és 105. pontja és a fent hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 230. pontja). Márpedig a felperes nem vitatja azt, hogy az érintett megállapodások vagy összehangolt magatartások hatással lehettek a tagállamok közötti kereskedelemre, illetve azok célja vagy hatása lehetett a közös piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása. Következésképpen, mivel az EK 81. cikk Bizottság általi alkalmazása jelen esetben nem követeli meg a releváns piac előzetes meghatározását, az indokolási kötelezettség megsértése e ponton nem állapítható meg.

100 Ugyanezen indokoknál fogva, a felperes fenyegetésének az iránymutatás alkalmazása céljából való, Bizottság általi megállapításából világosan és egyértelműen ki kell tűnnie a követett érvelésnek ahhoz, hogy megfeleljen az EK 253. cikk követelményeinek, ezzel szemben nem lényeges előfeltétel, hogy a követett érvelés meghatározza az érintett piacot. A felperes által kifejtett ellenkező feltevést tehát el kell utasítani.

101 Ugyanez a helyzet a földrajzi piac méretének figyelembevételére vonatkozó érveléssel. Annyiban, amennyiben a felperes hangsúlyozza, hogy a piac nemzeti jellegének nem megfelelő indokolása lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy megalapozatlanul megállapítson eltérő jogsértéseket azzal a következménnyel, hogy a felperesre kiszabott bírságot mesterségesen megemelje, elég arra rámutatni, hogy egy ilyen szándék Bizottságnak való tulajdonítása teljesen hipotetikus, mivel ez az állítás tiszta feltevésen alapul, mivel azt semmilyen első látásra elfogadható bizonyíték nem támasztja alá. Az erre alapított érvet tehát el kell utasítani.

102 Másodszor, ami a bírság kiszámításának nem megfelelő indokolására alapított kifogást illeti, rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság ismertette a megtámadott határozat (296)–(328) preambulumbekezdésében azokat az elemeket, amelyeket minden egyes érintett vállalkozás bírságának a kiszámításánál figyelembe vett. Márpedig a megtámadott határozat hivatkozott preambulumbekezdéseiből következik, hogy a Bizottság világosan és részletesen feltüntette azt az érvelést, amelyet követett, amely így lehetővé tette a felperes számára, hogy megismerje azokat az értékelési elemeket, amelyeket a bírság kiszámításánál a jogsértés súlya és időtartama meghatározásához figyelembe vett, és az Elsőfokú Bíróságnak, hogy a felülvizsgálati jogkörét gyakorolja. Meg kell tehát állapítani, hogy a megtámadott határozat eleget tesz az EK 253. cikk alapján a Bizottságra háruló indokolási kötelezettségnek.

103 Ezt a jogalapot, és következésképpen a megtámadott határozat megsemmisítése iránti valamennyi kérelmet el kell tehát utasítani.

B – *A másodlagosan felhozott, a kiszabott bírság összegének csökkentésére vonatkozó kérelmekről*

104 A felperes hat, a kiszabott bírság összegének csökkentésére vonatkozó jogalapot hozott fel. Azok külön-külön a jogsértés súlyának a bírság kiindulási összege kiszabása során való – az arányosság, az egyenlő bánásmód és a *ne bis in idem* elvének a megsértésével történő – hibás értékelésére, a jogsértés megállapított időtartamának téves értékelésére, az Interbrew-ra gyakorolt nyomás címén elfogadott súlyosító körülmény megalapozatlan jellegére, a felperes visszaesése súlyosító körülményként való figyelembevételének megalapozatlanságára, az alkalmazandó enyhítő körülmények figyelembevételének elégtelenségére, és végül a felperes együttműködése mértékének – az egyenlő elbánás elvét és az engedékenységi közleményt megsértve történő – hibás értékelésére alapítottak.

1. *A jogsértés súlyának a bírság kiindulási összege kiszabása során való – az arányosság, az egyenlő bánásmód és a ne bis in idem elvének a megsértésével történő – hibás értékelésére alapított jogalapról*

a) A felek érvei

A felperes érvei

105 A felperes vitatja a Bizottság által a jogsértés súlyára tekintettel meghatározott sajátos kiindulási összeg megalapozottságát négy egymást követő kifogás alapján: nevezetesen először a jogsértés súlyának, másodszor a felperes más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak történő károkozásra való tényleges gazdasági képességének harmadszor a bírság kellően elrettentő hatását biztosító szintnek, és negyedszer azon tény figyelembevételének az iránymutatás és egyes közösségi jogi általános jogelvek megsértésével történő téves értekelését, hogy a felperes olyan jogi-gazdasági ismeretekkel és infrastruktúrával rendelkezik, amely lehetővé teszi számára, hogy a magatartása jogsértő jellegét és annak versenyjogi következményeit könnyebben felismerje.

106 A felperes úgy ítéli meg, hogy tekintettel különösen a kartell által célzott terméknek az Európai Unión belüli teljes sörfogyasztással összevetve nagyon korlátozott mennyiségi jelentőségére, az említett kartell nagyon korlátozott földrajzi méretére és az érintett termékkel elért forgalom nagyon szerény jellegére, a rá vonatkozó kiindulási összeg semmi esetre sem haladhatja meg a 8 millió eurót.

– A jogsértés súlya jellegének értékeléséről: az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének a megsértéséről

107 Ami a jogsértés súlya jellegének az iránymutatás 1. pontja A. alpontjának első bekezdése értelmében vett Bizottság általi értékelését illeti, a felperes nem a jogsértés a megtámadott határozat (297) preambulumbekezdésében idézett jellegzetességeit vitatja, amellyel kapcsolatban megerősíti, hogy az Alken-Maesszal együtt elismerték és a Bizottság tudomására hozták azokat, hanem kizárólag azt a jelentőséget, amit a Bizottság a megtámadott határozatának a jogsértés súlyára vonatkozó szakaszában említett ténybeli elemek összességének tulajdonít, valamint az abból következő különösen súlyos jogsértés végső minősítését. A felperes úgy ítéli meg, hogy e minősítés elfogadásával úgy, hogy hasonló jogsértéseket még soha nem minősített különösen súlyosnak, a Bizottság megsértette az egyenlő bánásmód elvét, mivel hasonló helyzeteket eltérő módon kezelt (a fenti 57. pontban hivatkozott Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 295. pontja).

108 A felperes először is hangsúlyozza, hogy noha hivatkozott az iránymutatásban közölt jogsértések súlyának meghatározásánál alkalmazott módszerre, a Bizottság nem vizsgálta meg az érintett kartell piacra gyakorolt tényleges hatásának kérdését.

109 Hangsúlyozza, hogy a Bizottságnak a jogsértés különösen súlyos jellegére vonatkozó következtetése ellentétes azokkal a példákkal, amelyeket az iránymutatásban idéz, valamint azzal a határozathozatali gyakorlatával, amely annak közzétételét követte. A kartell különösen súlyosnak minősítését rendszerint azokra a szervezett, sőt intézményesített kartellekre tartják fenn, amelyek kifinomult ellenőrzési, szervezési és felügyeleti rendszerrel rendelkeznek, amelyről a jelen esetben felrótt magatartással kapcsolatban nincs szó, és amelyek világméretűek, vagy több nagy tagállamban működnek, figyelemmel arra, hogy a legkisebb különösen súlyosnak minősített jogsértéssel érintett terület a Közösség tagállamai közül négyet foglalt magában [a

Bizottság EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/E-1/35.860-B – ún. „varrat nélküli acélcsövek"-ügy) 1999. december 8-án hozott 2003/382/EK határozata (HL 2003. L 140, 1. o., a továbbiakban: „varrat nélküli acélcsövek"-határozat)].

110 A felperes először is úgy ítéli meg, hogy a jogsértést – tekintettel annak kevéssé formális jellegére – súlyosnak, nem pedig különösen súlyosnak kellett volna minősíteni, annál is inkább, mivel a Bizottság súlyosnak minősítette azokat a jogsértéseket, amelyeknek a kifinomultsági szintje legalább a jelen esetben érintett jogsértésével megegyezett [a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (COMP/E-1/37.919 (korábbi 37.391) – ún. „banki költség az eurózóna pénzeinek átváltásáért"-ügy – Németország) 2001. december 11-én hozott 2003/25/EK határozata (HL 2003. L 15., 1. o.), a továbbiakban: „német bankok"-határozat); a Bizottság EK-Szerződés 85. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/34.466 – „görög kompok"-ügy) 1998. december 9-én hozott 1999/271/EK határozata (HL 1999. L 109., 24. o., a továbbiakban: „görög kompok"-határozat) és a Bizottság EK-Szerződés 85. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 1998. október 14-én hozott 1999/210/EK határozata (IV/F-3/33.708 – British Sugar plc-ügy, IV/F-3/33.709 – Tate & Lyle plc-ügy, IV/F-3/33.710 – Napier Brown & Company Ltd-ügy és IV/F-3/33.711 – James Budgett Sugars Ltd-ügy) (HL 1999. L 76., 1. o., a továbbiakban: British Sugar-határozat).

111 Másodszor – tekintettel Belgium területének korlátozott méretére –, a Bizottság a jelen esetben rendkívüli szigorról tett tanúbizonyságot, megsértve az arányosság és az egyenlő bánásmód elvét, mivel határozathozatali gyakorlatából kitűnik, hogy többször is súlyos és nem különösen súlyos jogsértés minősítést igazoló körülményként fogadta el azt a tényt, hogy a jogsértés csak egy csekély jelentőségű vagy földrajzilag korlátozott piacot érintett („görög kompok"-, „British Sugar"- és „német bankok"-határozat).

112 Harmadszor, nincs jelentősége a Bizottság azon érvének, amely szerint a jogsértés súlyának értékelése során elfogadott szempontok egyike a jogsértés a fogyasztókra

gyakorolt közvetlen hatása volt. A felperes szerint egyrészt a „német bankok"- és a „British Sugar"-határozatban érintett kartelleknek ugyanezek voltak a jellemzői, anélkül hogy a Bizottság azokat különösen súlyosnak minősítette volna, és másrészt az érintett termékek forgalmazásának szerkezete a jelen esetben – úgy a szupermarketek, mint a HoReKa szektor vonatkozásában, tekintettel a raktárok méretére – a kartell hatékony ellensúlyát képezte, amely lehetővé tette a fogyasztókra gyakorolt negatív hatások részleges mérséklését.

113 A felperes azt állítja, hogy a Bizottság nem minősíthette – az egyenlő bánásmód megsértése nélkül – különösen súlyosnak a megtámadott határozatban megállapított jogsértést, mivel az nem volt kifinomult szerkezettel vagy rendszerrel rendelkező, szervezett kartell, amely biztosítja a kötelezettségek vállalkozások közötti tiszteletben tartását, és mivel csak egy korlátozott területre és az Európai Unió sörgyártásának szerény részére vonatkozott. A bírság összegét tehát jelentősen csökkenteni kell.

114 Mindenesetre még akkor is, ha a Bizottság nem sértette meg az egyenlő bánásmód elvét a jogsértés különösen súlyosnak való minősítésével, mérsékelni kell a bírság kiindulási összegét a jogsértés közösségi piacra gyakorolt minimális hatásának, és a kartellel érintett termékek alacsony eladási mennyiségének figyelembevétele érdekében, ahhoz hasonlóan, ahogy azt a Bizottság a „varrat nélküli acélcsövek"-határozatban tette. Ebben a határozatban ugyanis a Bizottság a jogsértés minősítésének megváltoztatása nélkül olyan kiindulási összeget határozott meg, amely kevesebb mint a fele volt az iránymutatásban a különösen súlyos jogsértések esetében előírt összegnél, azért mert az érintett termékek kartellben résztvevők általi eladásai az érintett négy tagállamban a közösségi fogyasztásnak csak a 19%-át tették ki. Márpedig jelen esetben a kartellel érintett termékek az Európai Unió teljes fogyasztásának kevesebb mint 2,5%-át tették ki. A Bizottság által elfogadott sajátos kiindulási összeg tehát aránytalan e termékek mennyiségével és értékével, és ennélfogva azt csökkenteni kellett.

– A felperes ahhoz való tényleges gazdasági lehetőségének értékeléséről, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzon: az arányosság elvének megsértése

115 Ami a verseny megsértésére gyakorolt gazdasági képességének Bizottság általi értékelését illeti, a felperes hangsúlyozza, hogy a Bizottságnak azt a piacot kellene vonatkozási alapnak tekintenie, amelyen a jogsértést elkövették, továbbá a bírság összegének ésszerű arányban kell állnia a piacon elért forgalommal (az Elsőfokú Bíróság T-77/92. sz., Parker Pen kontra Bizottság ügyben 1994. július 14-én hozott ítéletének [EBHT 1994., II-549. o.] 94. pontja).

116 Figyelembe kell továbbá venni az érintett vállalkozások a referenciapiacon elfoglalt helyzetét ahhoz, hogy a versenyre gyakorolt hatását meg lehessen ítélni.

117 A Bizottság hivatkozott e két elvre a megtámadott határozatban, mégsem követte azokat. Habár a piacon az eladásokra vonatkozóan az Interbrew által az érintett periódus alatt elért forgalom négyszer nagyobb volt, mint a felperesé, az Interbrew számára meghatározott sajátos kiindulási összeg nem egészen kétszerese a felperes esetében meghatározottnál. Az arányosság ezen hiánya ellentétes a Bizottság új gyakorlatával, amint azt a Bizottság EK-Szerződés 81. cikke és az EGT-Megállapodás 53. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (C.37.519 – Méthionine-ügy) 2002. július 2-án hozott 2003/674/EK határozata (HL 2003. L 255., 1. o.), a továbbiakban: Méthionine-határozat) szemlélteti, amelyben úgy ítélte meg, hogy a kiszabott bírságok közötti különbségnek tükröznie kell a piacon a világ első számú termelője és az egyik olyan versenytársa piaci részesedése közötti aránytalanságot, amelynek a piaci részesedése ötször kisebb volt.

118 Ezenkívül a Bizottság elmulasztotta figyelembe venni az Interbrew erőfölényét a belga sörpiacon, ami szükségszerűen nagyon korlátozottá tette a felperesnek a piacra

gyakorolt tényleges gazdasági hatását, sőt még a versenyt is súlyosan megsértette. A felperes továbbá a fokozatos kiszorítása megszüntetésének megkísérlésére szorítkozott.

119 Azzal, hogy a Bizottság úgy vélte, hogy jogosan határozta meg a bírság kiindulási összegét inkább a felperes világméretű forgalmából kiindulva – amely a „károkozó képessége" jele –, mint az érintett piacon elért forgalom alapján, szem elől tévesztette a megtámadott határozatban kimondott, „a verseny súlyos megsértésére vonatkozó képesség" szempontját. Ahhoz, hogy a belga sörpiacon elért forgalomnál nagyobb forgalmat vegyen figyelembe, a Bizottságnak egyszerre meg kell határoznia az érintett piacokat, és rá kell mutatnia arra, hogyan tette lehetővé a felperes számára, hogy a többi piacon végzett tevékenysége megsértse a versenyt a sörpiacon.

120 Az Interbrew-val és a felperessel szemben külön-külön elfogadott bírságok összege – távol attól, hogy tükrözik a helyzetüket jellemző nyilvánvaló aránytalanságot –, épp ellenkezőleg, a felperessel szemben a piac befolyásolására vonatkozó tényleges képességét illetően elfogadott sajátos kiindulási összeg nyilvánvalóan aránytalan jellegéről tanúskodik.

121 Így míg az Interbrew-val szemben kiszabott 45 millió eurós összeg az 1998-ban elért forgalma kevesebb mint 6,6%-ának felel meg, a Bizottság – 25 millió euró összegű bírság kiszabásával – a kartellben ténylegesen részt vevő vállalkozás, az Alken-Maes által 2000-ben elért forgalom 20%-át meghaladó összeget szabott ki a felperesre úgy, hogy ha ez utóbbi vállalkozást szankcionálta volna a saját magatartásáért, jelentősen túllépte volna a 17. rendelet által előírt, a világméretű forgalom 10%-ának megfelelő korlátot.

– A bírság kellően elrettentő hatását biztosító szint meghatározásáról: az arányosság elvének megsértése

122 A felperes hangsúlyozza egyrészt, hogy a Bizottság nem szabta személyre a bírság kiszámításánál elfogadott elrettentő elemeket, és hogy – bár a megtámadott határozatban kimondta, hogy a felperes és az Interbrew nagy nemzetközi vállalkozások, és hogy ezenkívül az első soktermékes vállalkozás – a Bizottság nem pontosította azokat az elveket, amelyek az elrettentő szempont alkalmazására szolgáltak.

123 Másrészt a Bizottság által elfogadott bírság összegének az emelése a szankció elrettentő célja alapján irreleváns, és aránytalan indokokon alapszik.

124 Így a bírság elrettentő szintje meghatározásának meg kellene felelnie a verseny egyik célkitűzésének, és a felperes szerint csak a vállalkozás érintett piacon való mérete és a vállalkozás azon lehetősége alapján alkalmazzák, hogy az adott piacon elkövetett sértő magatartásból hasznot húzzon. Az olyan tényezők, mint a vállalkozás nemzetközi dimenziója vagy a jogsértés ismétlődő jellege nem relevánsak. Ellentétben azzal, amit a Bizottság az ABB Asea Brown Boveri vállalkozással szemben a Bizottság EK-Szerződés 85. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/35.691/E-4 – „előszigetelt csövek"-ügy) 1998. október 21-én hozott 1999/60/EK határozatában (HL 1999. L 24., 1. o., a továbbiakban: „előszigetelt csövek"-határozat) megállapított, a jelen esetben még csak nem is említik azt, hogy a felperes szerkezete és a külföldi leányvállalat sörágazatban való jelenléte megkönnyítette a vitatott magatartást.

125 A közgazdasági elmélet továbbá azt mutatja, hogy a bírság összege akkor megfelelő, ha meghaladja a kartellben részt vevő fél által remélt hasznot. Márpedig jelen

esetben a bírság lényegesen alacsonyabb összege eleget tesz ennek a feltételnek, mivel a felperes jövedelmezősége az érintett piacon negatív volt a jogsértés egész ideje alatt.

126 Ezenkívül még ha lényeges is az elrettentő hatás végett az – amint azt a Bizottság állítja –, hogy minél kisebb a jogsértés észlelésének valószínűsége – mint például a titkos kartellek esetében –, annál nagyobb legyen a bírság, a felperes álláspontja szerint a bírság összegének a Bizottság által elfogadottnál jóval alacsonyabbnak kellett volna maradnia. Az érintett kartell továbbá nem volt titkos, mivel több erre vonatkozó találkozót is tartottak, amin részt vettek a versenytársak is – mint a „Vision 2000" munkacsoport találkozói –, vagy a forgalmazók is – mint az 1993. január 28-i találkozó –, mivel a forgalmazók nagyon közelről követték a kartellben résztvevők magatartását, amint arra a nagykereskedők szövetsége által a sörgyáraknak címzett levél rámutat.

127 Végül az elrettentés akármilyen céljának a figyelembevétele szükségtelen, mivel az elrettentő hatást – amelyre rávilágít az a tény, hogy az értékesítési adatok cseréjét azonnal abbahagyták – a jelen esetben már a vizsgálat és a felperes együttműködésének kezdetekor elérték.

– Az olyan jogi-gazdasági ismeretek és infrastruktúra figyelembevételéről, amellyel a nagy vállalkozások általában rendelkeznek: a *ne bis in idem* elvének megsértése

128 A felperes azt állítja, hogy azon tény figyelembevételével, hogy olyan jogi-gazdasági ismeretekkel és infrastruktúrával rendelkezett, amely lehetővé tette számára, hogy könnyebben felismerje a magatartása jogsértő jellegét és a versenyjog alapján abból

következő következményeket, a Bizottság megsértette a *ne bis in idem* elvét annyiban, amennyiben a megtámadott határozatban a bírság összegét a visszaesés címén is megemelte.

A Bizottság érvei

129 Ami a jogsértés súlya jellegének értékelését illeti, a Bizottság hivatkozik az adott tények súlyára, és hangsúlyozza, hogy az egyetlen tagállamra korlátozott jogsértés különösen súlyosnak minősítése nem ellentétes a határozathozatali gyakorlatával. A szektor méretét továbbá nemcsak a földrajzi mérete alapján kellene mérni, hanem a gazdasági jelentősége alapján is. Mivel a belga sörágazat körülbelül 1200 millió eurót képvisel, a jogsértést egy nagyon jelentős szektorban követték el. Végül a jogsértés közvetlen hatással volt a fogyasztókra, amelyet a sörforgalmazás jellemzői egyáltalán nem enyhítenek.

130 Ami az ahhoz való tényleges gazdasági lehetőségeit illeti, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzon, a Bizottság hangsúlyozza, hogy a felperes világméretű forgalma nagymértékben meghaladja az Interbrew forgalmát. Ezenkívül a Bizottság szabadon meghatározhatja azt, hogy milyen jellegű forgalmat vesz figyelembe, nevezetesen a világméretű forgalmat, vagy az érintett szektorban elért forgalmat, sőt ez utóbbiakat kombinálhatja is adott esetben. Végül az a tény, hogy az elfogadott, sajátos kiindulási összeg megegyezik az Alken-Maes teljes éves forgalmának a 20%-ával, nem jelentős, mivel a 17. rendeletben meghatározott korlát a jelen esetben a felperes forgalmára alkalmazandó.

131 Ami a bírság kellően elrettentő szintjét illeti, a Bizottság megjegyzi, hogy a titkos jogsértés esetében a bírság összegét a remélt haszonnál sokkal magasabb szintben kell rögzíteni, mivel a felperes tevékenységének a mérete és többtermékes jellege

releváns szempontok az elrettentő hatás meghatározásánál. Ráadásul sem a jogsértés abbahagyása, sem a felperes együttműködése nem enged arra következtetni, hogy az elrettentés megfelelő szintjét elérték.

132 Ami végül azoknak a jogi-közgazdasági ismereteknek és infrastruktúrának a figyelembevételét illeti, amellyel a nagy vállalkozások általában rendelkeznek, a *ne bis in idem* elv megsértésére alapított érv ténybeli alapja hiányzik. A Bizottság a sajátos kiindulási összeg meghatározásához arra alapozott, hogy a felperes elismerte a magatartása jogsértő jellegét, miközben figyelembe vette azt a tényt, hogy ez visszaesés volt, tekintettel a felperes jogsértő magatartásának az állandóságára.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

133 Bevezetésképpen rá kell mutatni arra, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése értelmében „[a] Bizottság határozattal 1000 [eurótól] 1 000 000 [euróig] terjedő, vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból megsértik a Szerződés [81.] cikkének (1) bekezdését [...]". Ugyanez a rendelkezés kimondja, hogy „[a] bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni" (a fenti 57. pontban hivatkozott Elsőfokú Bíróság LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 223. pontja).

134 A Bizottság ugyanis az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a 17. rendelet alkalmazása során mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírság megállapítására azzal a céllal, hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartása irányába befolyásolja (az Elsőfokú Bíróság T-150/89. sz., Martinelli kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-1165. o.] 59. pontja; a

T-49/95. sz., Van Megen Sports kontra Bizottság ügyben 1996. december 11-én hozott ítéletének [EBHT 1996., II-1799. o.] 53. pontja, a T-229/94. sz., Deutsche Bahn kontra Bizottság ügyben 1997. október 21-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-1689. o.] 127. pontja).

135 Ezenkívül az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságot alkalmazott, nem fosztja meg attól a lehetőségtől, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy a közösségi versenypolitika végrehajtását biztosítsa (a fenti 50. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítélet 109. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-12/89. sz., Solvay kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-907. o.] 309. pontja és a T-304/94. sz., Europa Carton kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-869. o.] 89. pontja). Éppen ellenkezőleg, a közösségi versenyszabályok hatékony alkalmazása megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani (a fenti 50. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 109. pontja és a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 236. és 237. pontja).

136 Rá kell továbbá arra is mutatni, hogy az Elsőfokú Bíróság a 17. rendelet 17. cikke alapján az EK 229. cikk értelmében vett teljes körű felülvizsgálati jogkörrel jár el olyan határozatok ellen indított keresetek esetében, amelyekkel a Bizottság bírságot szab ki, és következésképpen törölheti, csökkentheti vagy emelheti a kiszabott bírságot. Az Elsőfokú Bíróságnak kell a teljes körű felülvizsgálati jogköre keretében megállapítania, hogy a kiszabott összeg arányos-e a jogsértés súlyával és időtartamával (lásd e tekintetben a fenti 134. pontban hivatkozott Deutsche Bahn kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 125. és 127. pontját és a fenti 95. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 93. pontját), és kell mérlegelnie a jogsértés súlyát és a felperes által hivatkozott körülményeket (lásd e tekintetben a Bíróság C-333/94. P. sz., Tetra Pak kontra Bizottság ügyben 1996. november 14-én hozott ítéletének [EBHT 1996., I-5951. o.] 48. pontját).

137 Ezt követően rá kell mutatni arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint a jogsértések súlyát sok tényező alapján kell meghatározni, mint például többek között

az ügy sajátos körülményei, a háttere, a bírságok elrettentő hatása, anélkül hogy kimerítő vagy kötelező felsorolása lenne a mérlegelendő tényezőknek (a Bíróság C-137/95 P. sz., SPO és társai kontra Bizottság ügyben 1996. március 25-én hozott végzésének [EBHT 1996., I-1611. o.] 54. pontja; a Bíróság C-219/95. P. sz., Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben 1997. július 17-én hozott ítéletének [EBHT 1997., I-4411. o.] 33. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-334/94. sz., Sarrió kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1439. o.], 328. pontja és a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 236. pontja). Különösen a jogsértés súlyát a versennyel szembeni korlátozások jellegének figyelembevételével kell értékelni (a Bíróság 45/69. sz., Boehringer kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 769. o.] 53. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-213/95. és T-18/96. sz., SCK és FNK kontra Bizottság ügyben 1997. október 22-én hozott ítéletének [EBHT 1997., II-1739. o.] 246. pontja). A Bizottságnak figyelemmel kell lennie fellépése elrettentő hatására, főleg a Közösség célkitűzésének megvalósítására különösen káros jogsértések típusaira tekintettel (a fenti 50. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 105. és 106. pontja és a fenti 50. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 166. pontja).

138 Az ítélkezési gyakorlat szerint amikor a Bizottság olyan iránymutatásokat fogad el, amelyek célja a Szerződés betartása mellett azon szempontok pontosítása, amelyeket mérlegelési jogköre gyakorlása során alkalmazni kíván, ezzel e jogkör önkorlátozását eredményezi, amennyiben a saját maga által felállított szabályoknak köteles megfelelni (a fenti 57. pontban hivatkozott Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítélet 53. pontja, amelyet a Bíróság a fellebbezés során megerősített a C-51/92. P. sz., Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4235. o.] 75. pontjában). A jogsértés súlyának a megállapításához a Bizottságnak tehát más tényezők mellett azokat is figyelembe kell vennie ettől kezdve, amelyeket az iránymutatás tartalmaz, kivéve ha adott esetben kifejezetten indokolja az attól való eltérést egy meghatározott pont tekintetében (az Elsőfokú Bíróság T-213/00. sz., CMA CGM és társai kontra Bizottság ügyben 2003. március 19-én hozott (úgynevezett FETTCSA) ítéletének [EBHT 2003., II-913. o.] 271. pontja).

139 A bírság kiszámításához az iránymutatás szerint a Bizottság a jogsértés súlya alapján meghatározott általános kiindulási összeget tekint kiindulási pontnak. A jogsértés súlyának megállapításánál figyelembe kell venni a jogsértés jellegét, a piacra gyakorolt tényleges hatását, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac

méretét (1. pont, A. alpont, első bekezdés). Ezek szerint a jogsértéseket három kategóriába kell majd sorolni, nevezetesen az „enyhe jogsértések", amelyek esetében a valószínű bírság 1000 euró és 1 millió euró közötti, a „súlyos jogsértések", amelyek esetében a valószínű bírság 1 millió és 20 millió euró közötti lehet, és a „különösen súlyos jogsértések" kategóriájába, amelyekre a valószínű bírság 20 millió euró feletti (1. pont, A. alpont, második bekezdés, első–harmadik francia bekezdés).

140 A Bizottság kifejti e tekintetben, hogy az enyhe jogsértések általában vertikális jellegű, azonban korlátozott piaci kihatással járó és kizárólag a Közösség piacának jelentős, de viszonylag korlátozott részét érintő kereskedelmi korlátozások lehetnek (1. pont, A. alpont, második bekezdés, első francia bekezdés). Ami a súlyos jogsértéseket illeti, a Bizottság kifejti, hogy ezek többnyire az enyhe jogsértésekkel azonos típusú horizontális vagy vertikális, azonban szigorúbban alkalmazott, szélesebb piaci kihatással bíró, a közös piac kiterjedt területeit befolyásoló korlátozások. Azt is kijelenti, hogy idetartozhat még az erőfölénnyel való visszaélés (1. pont, A. alpont, második bekezdés, második francia bekezdés). Ami végül a különösen súlyos jogsértéseket illeti, a Bizottság meghatározza, hogy rendszerint az olyan horizontális korlátozások tartoznak majd ide, mint az árkartell vagy a piacfelosztó kvóták alkalmazása, vagy más, az egységes piac megfelelő működését veszélyeztető magatartások, például a nemzeti piacokra való széttördelés és a gyakorlatilag monopolhelyzetben lévő vállalkozásoknak az erőfölénnyel való visszaélése (1. pont, A. alpont, második bekezdés, harmadik francia bekezdés).

141 Az iránymutatás előírja, hogy a fent hivatkozott kategóriákon belül – és főleg a súlyos és különösen súlyos jogsértések esetében – a bírság javasolt mértéke lehetővé fogja tenni a vállalkozások differenciált kezelését az elkövetett jogsértés jellege szerint (1. pont, A. alpont, harmadik bekezdés). Figyelembe kell még venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel

bír (1. pont, A. alpont, negyedik bekezdés). Ráadásul az a tény is figyelembe vehető, hogy a nagy vállalkozások rendszerint infrastruktúrával rendelkeznek olyan jogi és gazdasági ismeretek megszerzéséhez, amelyek lehetővé teszik számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és tudatában legyenek annak, hogy a versenyjog alapján ebből rájuk nézve milyen következmények származnak (1. pont, A. alpont, ötödik bekezdés).

142 Amennyiben a jogsértésben több vállalkozás is érintett (ilyenek például a kartellek), néhány esetben szükségessé válhat a fenti három kategórián belül meghatározott összegek súlyozása annak figyelembevétele érdekében, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és ebből következően milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen, ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn, és következésképpen szükségessé válhat az általános kiindulási összegnek az egyes vállalkozások sajátos jellege szerinti meghatározása (1. pont, A. alpont, hatodik bekezdés).

143 Az iránymutatás azt is kifejti, hogy az azonos magatartásért járó azonos büntetés elve – ha a körülmények így kívánják – az érintett vállalkozások vonatkozásában eltérő összegű bírságok kiszabásához vezethet, anélkül hogy ezt a különbségtételt aritmetikai számítások szabályoznák (1. pont, A. alpont, hetedik bekezdés).

144 Ezen elvek ismeretében kell először is megvizsgálni, hogy jelen esetben az iránymutatásban a jogsértés súlyának meghatározásához előírt módszer alkalmazásakor a Bizottság megsértette-e a felperes által hivatkozott elveket. Ezt követően meg kell határozni azt, hogy – feltéve, hogy a jogsértést különösen súlyosnak kell minősíteni, amint arra a felperes másodlagosan hivatkozik – a végül a felperesre kiszabott 25 milliós sajátos kiindulási összeg helyes-e tekintettel az utóbbi által hivatkozott körülményekre, nevezetesen a jogsértés nagyon jelentéktelen hatására a közösségi piacra és a kartellel célzott termékek alacsony értékesítési mennyiségére.

A jogsértés súlya jellegének értékeléséről

145 A jelen esetben a megtámadott határozatból következik, hogy a Bizottság a bírság súlyának jellegét a következő tényezők alapján értékelte: maga a jogsértés jellege, az a tény, hogy a kartell a sörpiac egész szegmensére vonatkozott, hogy a vitatott megbeszélések a legmagasabb szinten történtek, és hogy a megállapodások és az egyeztetések a verseny körülményeinek széles skáláját érintették, az a tény, hogy nem lehet megállapítani azt, hogy a kartellnek nem volt, vagy csak korlátozott volt a hatása a piacra, és az a tény, hogy a földrajzi piac a teljes belga piacot lefedte.

146 Először is, ami azt illeti, hogy a jogsértés súlyának az értékelése megfelelt az iránymutatásnak és az arányosság elvének, meg kell vizsgálni azt a módot, ahogy a Bizottság a három releváns szempontra – nevezetesen a jogsértés jellegére, a piacra gyakorolt tényleges hatására, ha ez a hatás mérhető, valamint az érintett földrajzi piac méretére – tekintettel értékelte a fent említett súlyt (lásd a fenti 139. pontot).

147 Ami először is a jogsértés jellegét illeti, rá kell mutatni arra, hogy a felperes nem vitatja a megtámadott határozat (297) preambulumbekezdésében hivatkozott tényezőket, nevezetesen azt, hogy a kartell általános „megnemtámadási" szerződést, az eladásokra vonatkozó információcserét, a kiskereskedelmi árakra és kedvezményekre vonatkozó közvetett és közvetlen megállapodásokat és egyeztetéseket, a HoReKa piacon a vevők felosztását, valamint ugyanezen a piacon a befektetések és a reklámtevékenység korlátozását foglalta magában. Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a horizontális árkartell a közösségi versenyjog legsúlyosabb jogsértései közé tartozik, és kizárólag e ténynél fogva különösen súlyosnak minősíthető (az Elsőfokú Bíróság T-202/98., T-204/98. és T-207/98. sz., Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben 2001. július 12-én hozott ítélet [EBHT 2001., II-2035. o.] 103. pontja és a fenti 138. pontban hivatkozott FETTCSA ügyben hozott ítélet 262. pontja). A Bizottság által a megtámadott határozat

(297) preambulumbekezdésében leírt mechanizmusok – azok, hogy árkartellnek minősülnek – a verseny legsúlyosabb megsértési formái közé tartoznak annyiban, amennyiben azok célja egész egyszerűen a verseny megszüntetése azon vállalkozások között, amelyek végrehajtják azt. Ebből következik, hogy nem vitatott a Bizottság azon következtetése, amely szerint az érintett megállapodások és egyeztetések jellegüknél fogva különösen súlyos jogsértést képeznek. Ezt a megállapítást azért sem lehet újra felvetni, mivel a Bizottság emellett rámutatott arra, hogy a megállapodások és az egyeztetések a verseny körülményeinek széles skáláját és a sörpiac szegmenseinek egészét érintették; olyan megállapítások, amelyek közvetlenül és logikusan a megtámadott határozat (297) preambulumbekezdésében hivatkozott ténybeli elemből következnek, és a felperes nem vitatja azokat. Ami a legmagasabb felelősségi szinten tartott, kartellre vonatkozó találkozók megtartását, nevezetesen a felperes és leányvállalata igazgatóságának találkozóit illeti, amelyek megtartása szintén nem vitatott, ez sem enyhíti a jogsértés különösen súlyos jellegét.

148 Ami ezt követően a kartell hatásának szempontját illeti, meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban rámutatott arra, hogy a kartell bizonyos elemeit nem vagy nem teljes egészében alkalmazták, ugyanakkor megállapította, hogy lehetetlen arra következtetni, hogy nem, vagy csak kis hatással volt hatással a piacra. A Bizottság e megállapítás alátámasztásához nemcsak az Interbrew képviselője által az 1998. január 28-i találkozón készített feljegyzésekből álló okirati bizonyítékra hivatkozott, amely feljegyzések bizonyos eredményeket tartalmaznak, hanem azt a Bizottság által bizonyított tényt is, hogy az Alken-Maes és az Interbrew közötti, értékesítésre vonatkozó információcserét ténylegesen végrehajtották. Márpedig egy versenyellenes tárgyú megállapodás végrehajtása – még ha csak részleges is – elég az említett megállapodás piacra gyakorolt hatása hiányának megállapításához.

149 A felperes azon érvét, amely szerint a kartell szervezetlen és informális volt, amely a jelentéktelen jogsértő szándék bizonyítéka, a tények megcáfolták. A kartell által követett célok sokfélesége és egyidejűsége, amelyet a felperes nem vitat, ugyanis egy igazi versenyellenes tervről tanúskodik, amely nem gyenge, hanem épp ellenkezőleg erős jogsértő szándékról tanúskodik. Még ha a kartell viszonylag informális is volt, mindenképpen magas szintű szervezettséget mutatott.

150 Ami végül a földrajzi piac méretének szempontját illeti, a Bizottság a megtámadott határozatban megállapította, hogy a kartell egész Belgiumot lefedte, amit a felperes nem vitat. Márpedig az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az egy tagállamot lefedő földrajzi piac a közös piac jelentős részének felel meg (a Bíróság 322/81. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 1983. november 9-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3461. o.] 28. pontja). A Bizottság továbbá az iránymutatásban kimondta, hogy legtöbbször az olyan horizontális korlátozások minősülnek különösen súlyosnak, mint az árkartell vagy a piacfelosztó kvóták alkalmazása, vagy más, az egységes piac megfelelő működését veszélyeztető magatartások (lásd a fenti 140. pontot). A leírásból következik, hogy azok a megállapodások vagy összehangolt magatartások, amelyek különösen – mint a jelen esetben – az árak rögzítését és a vevők felosztását célozzák, kizárólag a természetük alapján ilyennek minősíthetőek, anélkül hogy az ilyen magatartásokat egy sajátos hatással vagy földrajzi mérettel kellene jellemezni. E következtetést támasztja alá az a tény, hogy amíg a súlyosnak minősíthető jogsértés leírása megemlíti, hogy az enyhének minősített jogsértésekkel azonos típusú jogsértésekről van szó, „azonban szigorúbban alkalmazott, szélesebb piaci kihatással bíró, a közös piac kiterjedt területeit befolyásoló korlátozások", a különösen súlyos jogsértések leírása egyáltalán nem tesz említést sem a sajátos földrajzi területre gyakorolt befolyás követelményéről, sem a sajátos földrajzi területre gyakorolt hatások meglétéről.

151 Az előzőekből következik, hogy a Bizottság nem sértette meg az arányosság elvét akkor, amikor az iránymutatás 1. pontjának A. alpontja értelmében különösen súlyosnak minősítette a jogsértést.

152 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az Elsőfokú Bíróság egy korlátozott földrajzi piacon működő árkartellt illetően úgy határozott, hogy a kartell piacra gyakorolt korlátozott hatása miatti súlyosnak minősítése már enyhített minősítést jelent az árkartell esetében a bírságkiszabáshoz általában alkalmazott szempontok alapján, amelynek a Bizottságot a kartell különösen súlyosnak minősítésére kellett vezetnie (a fenti 147. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 103. pontja).

153 Másodszor, ami azt az érvet illeti, amely szerint a Bizottság jelen esetben az egyenlő bánásmód elvét megsértve eltért a határozathozatali gyakorlatától, rá kell mutatni arra egyrészt, hogy a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata nem szolgál a verseny területén kiszabott bírságok jogi hátteréül (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 234. pontja), és másrészt, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint (lásd a fenti 134. pontot) a Bizottság a 17. rendelet keretében a bírság kiszámításához mérlegelési jogkörrel rendelkezik, azért hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartása irányába terelje. A Bizottság feladata tehát, hogy a mérlegelési jogköre keretében és az iránymutatás 1. pont A. alpontja második bekezdésének harmadik francia bekezdése ismeretében meghatározza, hogy az ügy sajátos körülményei, amelyeket figyelembe vesz, lehetővé teszik-e a különösen súlyos jogsértés minősítésének elfogadását. Márpedig a fenti 146–152. pontból következik, hogy ez volt a helyzet.

154 Amint arra a fenti 134. és 135. pontban már rámutattunk, az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságokat alkalmazott, nem fosztja meg annak a lehetőségétől, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a közösségi versenypolitika végrehajtását. A közösségi versenyszabályok hatékony alkalmazása – éppen ellenkezőleg – megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani. Az ilyen magatartás nem képezi az egyenlő bánásmód Bizottság általi megsértését a korábbi gyakorlata vonatkozásában (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-305/94–T-307/94., T-313/94–T-316/94., T-318/94., T-325/94., T-328/94., T-329/94. és T-335/94. sz., Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 1999. április 20-án hozott (ún. „PVC II") ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 1232. pontját).

155 Ennélfogva úgy kell határozni, hogy az érintett jogsértésnek az iránymutatás 1. pontja A. alpontjának első bekezdése értelmében vett különösen súlyos jellegének a megállapításával a Bizottság megfelelt az iránymutatásnak, és nem sértette meg sem az arányosság, sem az egyenlő bánásmód elvét.

A felperes ahhoz való tényleges gazdasági lehetőségének értékeléséről, hogy más piaci szereplőknek kárt okozzon

156 Az iránymutatásból következik, hogy valamely súlyos jogsértés esetén szükségessé válhat, olyan esetben, ha a jogsértésben több vállalkozás is érintett (ilyenek például a kartellek), a sajátos kiindulási összegek megállapításához az általános kiindulási összeg súlyozása annak figyelembevétele érdekében, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és ebből következően milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen, ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn (1. pont, A. alpont, hatodik bekezdés, lásd a fenti 142. pontot). Figyelembe kell még különösen venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeztek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak (1. pont, A. alpont, negyedik bekezdés, lásd a fenti 141. pontot).

157 Ezenkívül az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az iránymutatás nem írja elő, hogy a bírság összegét a világméretű forgalom vagy a vállalkozás által az érintett piacon elért forgalom alapján kell kiszámítani. Azt sem akadályozza meg, hogy a bírság összegének a meghatározásához figyelembe vegye az egyik forgalmat azért, hogy az általános közösségi jogelveket tiszteletbe tartsa, és akkor, amikor a körülmények azt megkövetelik. A forgalom különösen jelentős lehet a fenti 141–143. pontban meghatározott különböző tényezők figyelembevétele során (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 283. és 284. pontja és a 95. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 82. pontja).

158 Ezenkívül az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a jogsértés súlyának az értékelési szempontjai között a körülményektől függően szerepelhet a jogsértés tárgyát képező termékek mennyisége és értéke, a vállalkozás mérete és gazdasági jelentősége, és következésképpen az a hatás, amelyet ez utóbbi gyakorolhatott a piacon. Ebből egyrészt az következik, hogy a bírság összegének meghatározására tekintettel figyelembe lehet venni nem csupán a vállalkozás világméretű forgalmát, amely információval szolgál, ha mégoly hozzávetőleges és tökéletlen módon is, a méretre és a gazdasági erőre vonatkozóan, hanem e forgalomnak a jogsértés tárgyát képező termék értékesítéséből származó részét is, ami ennek a nagyságáról nyújt

tájékoztatást. Másrészt az is következik ebből, hogy ezen adatok egyikének sem szabad aránytalan jelentőséget tulajdonítani a mérlegelendő egyéb tényezőkhöz képest, azaz a megfelelő bírság megállapítása nem lehet a világméretű forgalomra alapozott egyszerű számítás eredménye (a fenti 50. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 120. és 121. pontja; az Elsőfokú Bíróság fenti 115. pontban hivatkozott Parker Pen kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 94. pontja; a T-327/94. sz., SCA Holding kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1373. o.] 176. pontja és a fenti 95. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 83. pontja).

159 A jelen esetben elsősorban meg kell állapítani a felperes azon érvének a korlátozott jelentőségét, amely szerint egyrészt az egyes vállalkozások számára külön-külön elfogadott kiindulási összegeket, másrészt az ugyanezen vállalkozások belga sörpiacon meglévő piaci részesedését jellemző arányok közötti különbség arról a tényről tanúskodik, hogy a Bizottság figyelmen kívül hagyta azt az elvet, amely szerint a károkozás tényleges gazdasági lehetőségét megfelelően tükrözi az egyes felek által értékesített áruk mennyisége és értéke. Rá kell ugyanis mutatni arra, hogy az a kiindulási összeg, amelyre a felperes hivatkozik, nemcsak a piacon a verseny megsértésére irányuló tényleges lehetőség tekintetében végzett kiigazítást tartalmazza, hanem a tényleges elrettentő hatás alapján végzett kiigazítást is.

160 Erre a pontra vonatkozóan a megtámadott határozat (305) preambulumbekezdéséből következik, hogy a bírság összegének az elrettentő hatás célkitűzése alapján való kiigazítását a Bizottság két lépcsőben végezte. Először is a felperest és az Interbrew-t egyenlően kezelte annyiban, amennyiben a sajátos kiindulási összegeik rögzítésekor a Bizottság figyelembe vette azt a tényt, hogy „nagy multinacionális vállalkozásokról" van szó. Másodszor a Bizottság kijelentette, hogy „figyelembe kell venni azt a tényt, hogy [a felperes] több termékes vállalkozás", amely vele szemben további elrettentést tesz szükségessé. Ebből következik, hogy az elrettentés célja alapján és a tárgyban a Bizottság által levont következtetések érvényessége e szakaszának a sérelme nélkül a bírság felperesre kiszabott, sajátos kiindulási összege az Interbrew-val szemben egy jelentősebb elrettentés szükségességét vette figyelembe.

161 Márpedig mégis meg kell állapítani, hogy a felperessel szemben elfogadott sajátos kiindulási összeg körülbelül 45%-kal alacsonyabb, mint az Interbrew-val szemben elfogadott kiindulási összeg. Ezenkívül a Bizottság egyrészt hangsúlyozta a megtámadott határozat (303) preambulumbekezdésében, hogy figyelembe vette a jogsértés elkövetőinek a verseny súlyos megsértésére vonatkozó tényleges gazdasági lehetőségét, és másrészt a (304) preambulumbekezdésben, hogy jelentős különbség volt az Interbrew, a belga sörpiac vezetője, amelynek a piaci részesedése körülbelül 55%-os volt, és az Alken-Maes, az e piac második számú vállalkozása mérete között, melynek a piaci részesedése körülbelül 15%-os volt.

162 Ebből tehát kitűnik, hogy a Bizottság az iránymutatásnak megfelelően figyelembe vette a két vállalkozás gazdasági lehetőségét arra, hogy más piaci szereplőknek kárt okozzanak úgy, hogy a felperesre irányadó egyedi kiindulási összeg meghatározása érdekében az iránymutatás 1. pont A. alpontja első bekezdése értelmében az elkövetett jogsértés súlyának megfelelő általános kiindulási összeget jelentős mértékben csökkentette. Nem releváns az a tény, hogy a megtámadott határozat (303) preambulumbekezdése „a verseny súlyos megsértésének" képességére hivatkozik, ahelyett hogy szó szerint átvenné az iránymutatásban szereplő kifejezést. Hasonlóképpen az a tény sincs hatással a Bizottság által követett módszer érvényességére, hogy az egyes vállalkozások esetében elfogadott kiindulási összegek közötti arány különbözik az egyes piaci részesedéseik közötti pontos aránytól. A Bizottság ugyanis meghatározta az iránymutatás 1. pontja A. alpontjának hetedik bekezdésében, hogy a különböző összegek kiszabását nem feltétlenül számtani számítások szabályozzák.

163 Ami másodsorban a felperes azon érveit illeti, amely szerint a kiszabott sajátos kiindulási összegek nem tükrözik a szembeszökő aránytalanságot, amely az Interbrew belga sörpiaci erőfölényéből következik, amely az Alken-Maest arra kényszeríti, hogy megkísérelje a fokozatos kiszorítása megszüntetését, és mindenképpen bizonyítja azt, hogy felperes képtelen a verseny megsértésére, rá kell mutatni arra, hogy a felperes nem vitatja a megtámadott határozatban megállapított jogsértést. Márpedig ez a jogsértés, amely megállapodások és/vagy összehangolt magatartások összességéből áll, feltételezi egyrészt a felek közötti szándékegységet,

és másrészt, hogy a versenyt ért károk ebből a megállapodásból, és következésképpen az egyes felek szándékából következtek. A felperes ennélfogva nem hivatkozhatott a rá gyakorolt nyomásra annak érdekében, hogy kimentse magát a versenyt ért kár miatti felelősség alól.

164 A teljesség érdekében hangsúlyozni kell, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az a vállalkozás, amely másokkal együtt versenyellenes tevékenységben vesz részt, nem támaszkodhat arra a tényre, hogy a többi résztvevő kényszerítette a részvételre. Jelenthette volna ugyanis a kényszert a hatáskörrel rendelkező hatóságoknak, és a 17. rendelet 3. cikke alapján panaszt nyújthatott volna be a Bizottsághoz az érintett tevékenységben való részvétel helyett (az Elsőfokú Bíróság T-9/89. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1992. május 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-499. o.] 123. és 128. pontja; a T-141/89. sz., Tréfileurope kontra Bizottság ügyben 1995. április 6-án hozott ítéletének [EBHT 1995., II-791. o.] 58. pontja és a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 142. pontja).

165 Végül ami azt az érvet illeti, amely szerint a felperessel szemben alkalmazott sajátos kiindulási összeg az Alken-Maes forgalmának sokkal nagyobb százalékát képviseli, mint az az összeg, amelyet az Interbrew-val szemben a forgalma alapján alkalmaztak, először is rá kell mutatni arra, hogy az említett összegek – amint azt a fenti 159. és 160. pontban már kimondtuk – nemcsak az egyes felek által a versenyben okozott tényleges károkat tükrözi, hanem az iránymutatásban előírt elrettentés célját is magában foglalja. Ami az arra a tényre alapított érvet illeti, hogy az elfogadott összeg az Alken-Maest illetően nagyobb, mint a 17. rendeletben előírt, a forgalom százalékában kifejezett korlát, mindenképpen teljesen irreleváns, mivel a megtámadott határozat címzettje a felperes volt.

166 Valamennyi arra alapított érvet el kell tehát utasítani, hogy a Bizottság – az arányosság elvét megsértve – tévesen értékelte a résztvevők tényleges lehetőségét arra, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak.

A bírság kellően elrettentő hatását biztosító szint meghatározásáról

167 Az iránymutatásból következik, hogy amennyiben a jogsértésben több vállalkozás is érintett (ilyenek például a kartellek), sajátos kiindulási összeg létrehozásához lehetőség van az általános kiindulási összeg súlyozására annak figyelembevétele érdekében, hogy az egyes vállalkozások jogsértő magatartása milyen súlyú, és ebből következően milyen tényleges hatást gyakorol a versenyre, különösen, ha az azonos típusú jogsértéseket elkövető vállalkozások mérete között jelentős különbség áll fenn (lásd a fenti 142. pontot). Különösen a bírság összegét egy kellően elrettentő hatást biztosító szintben kell meghatározni (lásd a fenti 141. pontot).

168 A jogsértés súlyára tekintettel kiszabott bírság összegének meghatározásánál figyelembe kell venni, hogy az elrettentés e célja illeszkedjen az állandó ítélkezési gyakorlathoz, amely szerint a bírságok elrettentő hatása egy olyan tényezőt képez, amelyet a Bizottság figyelembe vehet a jogsértés súlyának értékelésénél, és következésképpen a bírság szintjének meghatározásánál, mivel a jogsértések súlyát sok tényező alapján kell meghatározni, mint például többek között az ügy sajátos körülményei, a háttere, a bírságok elrettentő hatása, anélkül, hogy kimerítő vagy kötelező felsorolása lenne a mérlegelendő tényezőknek (a fenti 137. pontban hivatkozott SPO és társai kontra Bizottság ügyben hozott végzés 54. pontja; a fenti 137. pontban hivatkozott Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 33. pontja és a fenti 137. pontban hivatkozott Sarrió kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet 328. pontja).

169 Hasonlóképpen az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság hatásköre arra, hogy bírságot szabjon ki a szándékosan vagy gondatlanul az EK 81. cikkbe ütköző jogsértést elkövető vállalkozásokkal szemben, az abból a célból a Bizottság rendelkezésére bocsátott eszközök közé tartozik, hogy az elláthassa a közösségi jog által ráruházott felügyeleti feladatot, amely magában foglalja a kötelezettséget, hogy a Bizottság a Szerződés által lefektetett elvek versenyügyekben való alkalmazására és a vállalkozások magatartásának ebbe az irányba történő befolyásolására irányuló általános politikát kövessen. Ebből következik, hogy a

Bizottságnak a jogsértés súlyának a bírság összege meghatározásához való értékelésénél biztosítania kell, hogy eljárása – különösen azon jogsértések vonatkozásában, amelyek a Közösség céljainak megvalósítását jelentős mértékben hátráltatják – kellő elrettentő erővel bírjon (a fenti 50. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 105. és 106. pontja és a fenti 50. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 166. pontja).

170 Az előzőek ismeretében a Bizottság joggal vette figyelembe az elrettentés célját a bírság sajátos kiindulási összegének a meghatározása során, amely pontosan tükrözi az elkövetett jogsértés súlyát. A bírság elrettentő hatásának a jogsértés súlya alapján való meghatározása a bírságok megállapításának jelentős részét képezi annyiban, amennyiben a célja annak a megakadályozása, hogy a számítási módszer olyan bírságösszeghez vezessen, amely egyes vállalkozások esetében nem éri el a bírság kellően elrettentő hatásának biztosításához megkívánt mértéket (a fenti 50. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 167. pontja).

171 Ami a felperesnek a bírság kiszámítása során elfogadott elrettentő hatás egyéniesítésének hiányára alapított érvét illeti, rá kell mutatni arra, hogy az elrettentés céljának figyelembevétele céljából a Bizottság nem határozta meg az iránymutatásában azt a módszert vagy azokat az egyéniesített szempontokat, amelyek kifejezett felsorolása kötelező erővel bírhat. Ezt az érvet tehát el kell utasítani.

172 Ugyanez igaz arra az érvre, amely szerint azokat az elveket, amelyek jelen esetben az elrettentés szükségességének értékelésére szolgáltak, nem világosan fejtették ki. Rá kell ugyanis mutatni arra, hogy a felperes maga elismeri azt, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (305) preambulumbekezdésében megállapította, hogy a felperes és az Interbrew nagy nemzetközi vállalkozások, és hogy a felperes ezenkívül többtermékes vállalkozás. A Bizottság a (306) preambulumbekezdésben hozzátette, hogy figyelembe vette azt a tényt, hogy a felperes olyan jogi-gazdasági ismeretekkel

és infrastruktúrával rendelkezik, amely lehetővé teszi számára, hogy könnyebben felismerje magatartása jogsértő jellegét, annak versenyjogi következményeit. Ebből kitűnik tehát, hogy ellentétben a felperes állításával, világosan kifejtették azokat az elveket, amelyeken az elrettentés szükségessége alapult.

173 Végül meg kell vizsgálni a felperes által felhozott különböző érveket, amelyek szerint a Bizottság által a sajátos elrettentő hatás megállapításának alátámasztásához követett érvelés nem releváns, és aránytalan.

174 El kell utasítani azt az érvet, amely szerint nem lehet relevánsnak tekinteni azt a tényt, hogy a jogsértés ismétlődő volt akkor, amikor a Bizottság az elrettentésre vonatkozó érvelését nem egy ilyen kifogásra alapította.

175 Ami azt az érvet illeti, amely szerint a vállalkozás globális mérete és nemzetközi dimenziója a verseny céljára tekintettel nem releváns, amelyet a Bizottságnak követnie kellene, először is hangsúlyozni kell, hogy az a tény, hogy a felperes rendelkezett olyan jogi-gazdasági ismeretekkel és infrastruktúrával, amely lehetővé tette számára, hogy a magatartása jogsértő jellegét, annak versenyjogi következményeit könnyebben felismerje, olyannak tekinthető, amely a vállalkozás összes forrásából, és annak méretéből következik, amelyre a vállalkozás nemzetközi dimenziója csak egy bizonyíték többek között. A Bizottság tehát jogszerűen vette figyelembe azt. Az a tény ugyanis, hogy a felperes részt vett a megállapított kartellben azon tény ellenére, hogy felismerhette a jogsértő jellegét és annak következményeit, objektíve kimutatja az elrettentés további szükségességét, szemben azzal a vállalkozással, amely nem rendelkezett ilyen eszközökkel.

176 Az az érv, amely szerint a kartell titkos jellegének az elrettentés szükséges mértékének meghatározásához való figyelembevétele nem releváns, mivel az említett kartell nem volt, vagy legalábbis nem maradt titkos, azon az állításon alapszik, amely

szerint a kartell keretében több találkozót is tartottak, amelyen részt vettek a versenytársak is – mint a „Vision 2000" munkacsoport találkozói –, illetve a forgalmazók is – mint például az 1993. január 28-i találkozó, amelyen sörnagykereskedők is részt vettek. Továbbá a nagykereskedők szövetsége által a sörgyáraknak címzett 1997. augusztus 4-i levél rámutat arra, hogy az előbbiek nagyon közelről követték a kartellben résztvevők magatartását.

177 Ami először is a „Vision 2000" munkacsoport találkozóit illeti, rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (128)-(155) preambulumbekezdésében nem állítja azt, hogy a fent említett találkozók mint olyanok – amelyek hivatalosak voltak, tekintettel arra, hogy a confédération des brasseries de Belgique-nek (a belga sörgyárak szövetségének, a továbbiakban: CBB) keretében tartották azokat, és amelyen a szakma nagy része képviseltette magát – megvalósították a jogsértést. A Bizottság megállapítja, hogy az Interbrew és az Alken-Maes kétoldali kapcsolataik keretében közösen léptek fel, és előnyösnek vélték azt, hogy a CBB keretében bizonyos kezdeményezéseket tegyenek, továbbá hogy az Interbrew és az Alken-Maes megállapodtak abban, hogy a kartell egyik fele, nevezetesen a HoReKa piacon a befektetésekre és a hirdetésekre, és az új árszabási rendszerre vonatkozó része végrehajtható a CBB keretében. A Bizottság tehát azt állítja, hogy az Interbrew és a felperes – az érintett találkozó többi résztvevőjének a tudtán kívül – arra használták a CBB-t, hogy végrehajtsák a szervezeten belül folyó, árakkal kapcsolatos vitáknak a kartelljük céljával megegyező irányba történő befolyásolására vonatkozó megállapodásukat, anélkül hogy azt sugallná, hogy a többi résztvevőt tájékoztassák ez utóbbi létezéséről. Rá kell továbbá mutatni arra, hogy az Interbrew és a felperes azon céljai, amelyeket a CBB-n és a „Vision 2000" munkacsoport találkozóin keresztül kívántak megvalósítani – nevezetesen a befektetések és a hirdetések korlátozása a HoReKa piacon, és az új árszabási struktúra fejlesztése –, csak egy korlátozott aspektusa a kartellnek, amely más titkos elemeket is tartalmazott, úgymint egy általános „megnemtámadási" szerződést, a kiskereskedelmi árakra és kedvezményekre vonatkozó megállapodást, a vevők felosztását a HoReKa szektorban vagy az eladásokról történő információcserét. A „Vision 2000" munkacsoport találkozóinak megtartása tehát nem enged arra következtetni, hogy a kartell nem volt titkos.

178 Végül, ami az 1993. január 28-i találkozót illeti (lásd a fenti 126. és 131. pontot), rá kell mutatni arra, hogy ha az említett találkozó jegyzőkönyve, amelyet az Interbrew képviselője készített, hivatkozik ugyan a „sörnagykereskedők találkozójára", és feltünteti az árak emelését és a bizonyos forgalmazási csatornák által eladott sörre vonatkozó minimumárak kiszabását érintő kartell feltételeit, ebből a jegyzőkönyvből egyáltalán nem vezethető le a versenyellenes szándék, amelyet a megállapodás tartalmazott, és amelyet – mint olyat – az 1993. január 28-i találkozó során a sörnagykereskedők tudomására hoztak. Amíg ez a szándék megerősíti azt, hogy az Alken-Maes és az Interbrew nagyban összehangolta a kereskedelmi politikáját, nem teszi lehetővé ezzel szemben annak megállapítását, hogy a sörnagykereskedőket tájékoztatták a kartell létezéséről.

179 Ami az Alken-Maes nagykereskedők szövetségéhez címzett 1997. augusztus 4-i levelét illeti, meg kell állapítani, hogy az csak az Alken-Maes forgalmazási politikáját érinti annyiban, amennyiben a független forgalmazók jövőjét veszélyezteti. Egyáltalán nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy a sörnagykereskedők tudtak a kartellről.

180 El kell tehát utasítani azt az érvet, amely szerint a megtámadott határozatban megállapított kartell nem volt titkos.

181 A Bizottság – a 134. és 135. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatban meghatározott feladata keretében, és a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében rögzített jogi keret tiszteletben tartásával – joggal vette figyelembe ezeket az elemeket a figyelembe veendő elrettentő hatás szükségességének értékelésekor.

182 Ami a felperes azon érvét illeti, amely szerint az elrettentés céljának figyelembevétele feleslegessé vált akkor, amikor a Bizottság közbeavatkozása véget vetett a jogsértésnek, el kell utasítani, és hangsúlyozni kell, hogy az elrettentő hatás célja a

vállalkozások jövőbeli magatartásának a befolyásolása, és hogy az a tény, hogy egy vállalkozás azonnal abbahagyja a jogsértő magatartását akkor, amikor a Bizottság azt felfedi – ez a kezdeményezés egy objektív kényszerből következik –, nem elég annak a megállapításához, hogy ez ténylegesen elrettentette az érintett vállalkozást az ilyen magatartás jövőbeli megismétlésétől.

183 A bírság elrettentő szintjének az arányosság elvének a megsértésével való téves meghatározására alapított érveket egészében el kell utasítani.

Azoknak a jogi-gazdasági ismereteknek és infrastruktúrának a figyelembevétele, amellyel a nagy vállalkozások általában rendelkeznek

184 Az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy az 1950. november 4-én Rómában aláírt emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 7. jegyzőkönyvének 4. cikkében is megfogalmazott *ne bis in idem* elve olyan általános közösségi jogelvet képez, amelynek a tiszteletben tartását a bíróság biztosítja (a Bíróság 18/65. és 35/65. sz., Gutmann kontra Bizottság ügyben 1966. május 5-én hozott ítéletének [EBHT 1966., 149. o.], 172. pontja és a 7/72. sz., Boehringer kontra Bizottság ügyben 1972. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 1972., 1281. o.] 3. pontja; a fenti 154. pontban hivatkozott „PVC II"-ügyben hozott ítélet 96. pontja, amelyet e ponton megerősített a fenti 97. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 59. pontja).

185 A közösségi versenyjog területén ez az elv tiltja, hogy a Bizottság újból joghátrányt alkalmazzon vagy eljárást folytasson valamely vállalkozással szemben olyan versenyellenes magatartás miatt, amelyért már megbüntették, vagy amely tekintetében a Bizottság egy korábbi olyan határozata már kimondta, hogy nem tartozik felelősséggel, amely nem képezheti többé kereset tárgyát. A *ne bis in idem* elvének alkalmazása a következő három feltételhez kötött: nevezetesen a tények azonossága, a jogsértő személy egysége és a védett jogi érdek egysége (a Bíróság C-204/00. P., C-205/00. P., C-211/00. P., C-213/00. P., C-217/00. P. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 338. pontja).

186 A jelen esetben meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (306) preambulumbekezdésében a Bizottság a felperesre kiszabandó bírság szintje emelésének alátámasztása érdekében elfogadta azt a tényt, hogy a felperes rendelkezett olyan jogi-gazdasági ismeretekkel és infrastruktúrával, amely lehetővé tette számára, hogy könnyebben felismerje magatartása jogsértő jellegét, és annak versenyjogi következményeit. A Bizottság továbbá a megtámadott határozat (314) preambulumbekezdésében a felperesre kiszabandó bírság szintje emelését azzal a ténnyel támasztotta alá, hogy már két ízben megállapításra került, hogy a felperes megsértette az EK 81. cikket.

187 E tekintetben meg kell állapítani először is, hogy a *ne bis in idem* elv alkalmazási feltételei – amint azt a verseny tárgyában hozott ítélkezési gyakorlat meghatározta (lásd a fenti 185. pontot) – a jelen esetben nem adottak, mivel a Bizottság a bírság kiszámítása céljából a ténybeli szempontok figyelembevételére korlátozta magát, nevezetesen egyrészt arra, hogy a felperesnek a jogi-gazdasági ismeretei és infranstruktúrája alapján fel kellett ismernie a magatartása jogsértő jellegét, és annak következményeit, másrészt hogy már kétszer elítélték az EK 81. cikk megsértéséért. Mindenesetre nem ez az oka annak, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (306)–(314) preambulumbekezdésében megemelte a bírság szintjét. Következésképpen a jogalap negyedik részét el kell utasítani.

A felperes által hivatkozott körülményekre tekintettel a sajátos kiindulási összeg megfelelő jellegéről

188 A felperes másodlagosan azt állítja, hogy még ha el is fogadjuk azt, hogy a Bizottság nem sértette meg az egyenlő bánásmód elvét akkor, amikor különösen súlyosnak minősítette a jogsértést, csökkenteni kell a bírság kiindulási összegét a jogsértés közösségi piacra gyakorolt jelentéktelen hatása és a kartell tárgyát képező termék értékesítése alacsony volumenének figyelembevételével.

189 Rá kell mutatni arra, hogy – az iránymutatásban meghatározott módszernek megfelelően (lásd a fenti 139–143. pontot) – a Bizottság a bírság kiszámításánál először is kiindulási pontnak vette a jogsértés súlya alapján meghatározott általános kiindulási összeget, és ezt követően súlyozta az említett általános kiindulási összeget a következők alapján: először is a vállalkozás azon tényleges gazdasági lehetősége, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzon, másodszor a bírság összegének olyan szintben való rögzítése, amely biztosítja a megfelelő elrettentő hatást, és harmadszor azon tény figyelembevételének a szükségessége, hogy a nagyméretű vállalkozások a legtöbbször rendelkeznek olyan jogi-gazdasági ismeretekkel és infrastruktúrával, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy könnyebben felismerjék magatartásuk jogsértő jellegét, és azokat a következményeket, amelyek a versenyjog szempontjából azokból következnek.

190 A fenti 133–187. pontban megállapítottuk, hogy a Bizottság nem sértette meg a felperes által hivatkozott elvek egyikét sem akkor, amikor egyrészt az elkövetett jogsértést különösen súlyosnak minősítette, és másrészt a fent említett, egymást követő kiigazításokat elvégezte. Rá kell továbbá mutatni arra, hogy ami a különösen súlyos jogsértéseket illeti, az iránymutatás 20 millió eurót meghaladó bírságokat tesz lehetővé.

191 Ami a felperes azon érvét illeti, amely szerint az alkalmazott sajátos kiindulási összeg mindenképpen aránytalan, tekintettel arra a tényre, hogy a kartell tárgyát képező termékek az Európai Unió e termékekre vonatkozó teljes fogyasztásának kevesebb mint 2,5%-át képviseli, rá kell mutatni arra, hogy a jogsértés súlya nemcsak a földrajzi kiterjedésétől vagy a jogsértés tárgyát képező értékesítéseknek az Európai Unió egészében történt értékesítésekhez viszonyított arányától függ. Ugyanis a fent említett szempontoktól függetlenül az érintett értékesítések abszolút értéke szintén releváns mutatója a jogsértés súlyának annyiban, amennyiben hűen tükrözi azon ügyletek gazdasági jelentőségét, amelyet a jogsértés ki kíván vonni a tiszta versenyből. Márpedig nem vitatott a jelen esetben, hogy az érintett értékesítések

értéke körülbelül 1200 millió euróra tehető, amely jelzi a szektor tekintélyes gazdasági jelentőségét. E tekintetben a felperessel szemben alkalmazott sajátos, 25 milliós kiindulási összeg nem tekinthető rendkívülinek.

192 Ami a Bizottság gyakorlatának a „varrat nélküli acélcsövek"-határozatban való említését illeti, elég azt megállapítani, hogy nem volt releváns a fenti 153. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat ismeretében.

193 Rá kell továbbá mutatni arra, hogy a Bizottság figyelembe vette a fent említett határozatban azt a tényt, hogy a jogsértéssel érintett varrat nélküli csőtípusok az olaj- és gáziparban használt varrat nélküli acél- és más csöveknek csak a 19%-át képviselték, így a jogsértés hatása korlátozott volt, mivel az ipar a kartellel nem érintett egyéb termékek felé fordulhatott (a „varrat nélküli acélcsövek"-határozat (160) preambulumbekezdése). Márpedig a jelen esetben a jogsértés a Belgiumban rendelkezésre álló sör jóval nagyobb részét lefedte, mivel a Bizottság a megtámadott határozat (4) preambulumbekezdésében kimondta, hogy – anélkül, hogy e ponton ellentmondana – 1998-ban a kartellben részt vevő felek gyártották a Belgiumban eladott sör közel 70%-át.

194 Az előző észrevételek összességére tekintettel el kell utasítani a felperesnek a kiszabott bírság összegének állítólagos aránytalan jellegére vonatkozó érvét.

195 A jogalapot teljes egészében el kell tehát utasítani.

2. *A jogsértés időtartamának téves értékelésére alapított jogalapról*

a) A felek érvei

196 Bár a felperes megerősíti, hogy nem vitatja érdemben a vele szemben elfogadott tényállást, azt állítja, hogy a Bizottság tévesen tulajdonított jelentőséget bizonyos tényeknek a jogsértés időtartamának meghatározása során. A Bizottság különösen hivatkozott a felperes és az Interbrew közötti telefonbeszélgetésre, és a két találkozóra, amelyre 1996 júliusát követően került sor, és amelyek között több hónap eltelt, amelyet annak a következtetésnek az alátámasztására hozott fel, amely szerint a jogsértés 1998. január 28-ig folytatódott. Eközben a Bizottság nem mutatta ki, hogy a jogsértés 1996 júliusa után folytatódott. Ennélfogva el kell ismerni, hogy a kifogásolt magatartás nem haladta meg a három év hat hónapot, amely a bírság sajátos kiindulási összegének 45%-nál jóval kisebb mértékű emelését indokolja. Az Elsőfokú Bíróságnak ennélfogva az ítélkezési gyakorlatának megfelelően csökkentenie kell a felperesre kiszabott bírságot, tekintettel a jogsértés tényleges időtartamára.

197 Ami először is az 1996. december 9-i, az Interbrew és a felperes közötti telefonbeszélgetést illeti, ez utóbbi rámutat arra, hogy – ellentétben azzal, ami feltételezni engedi, hogy a Bizottság az akta egyéb irataira hivatkozott – az L. B. úrnak, az Alken-Maes irányítási ellenőrének 1996. november 27-i keltezésű, írott és magyarázó jegyzeteket tartalmazó feljegyzése az egyetlen olyan dokumentum, amelyre a Bizottság a következtetéseit alapozza.

198 A felperes nem vitatja, hogy a kézzel írt feljegyzéseket az 1996 novemberében tartott belső értekezlet során készítették, amelynek tárgya – szerinte – az Interbrew új árszabásának elemzése volt, azt követően, hogy az Alken-Maes a vevőin keresztül megkapta az Interbrew új általános vételi feltételeit. A felperes vitatja ezzel szemben az e feljegyzésekhez később hozzáadott mindhárom magyarázó jegyzet Bizottság általi értelmezését, mindhárom tartalmazza a 96/12/9 dátumot, és láthatóan három, a korábbi feljegyzésekben megfogalmazott kérdésre adott válaszról van szó, és az Interbrew árszabási politikájának még meg nem világított pontjaira vonatkoznak. A

Bizottság tévesen állapította meg, hogy az Interbrew részéről A. B. úr véleményét meg kell kérdezni e tárgyban, amire 1996. december 9-én került sor akkor, amikor az Interbrew egy pozitív és két negatív választ adott. A felperes szerint a megtámadott határozatban idézett irat többi eleme nem tette lehetővé ennek az értelmezésnek az alátámasztását. Az 1996. november 27-i feljegyzéshez fűzött magyarázó jegyzetek lehettek az Interbrew-val való közvetlen kapcsolattól független – például a forgalmazók tekintetében végzett – vizsgálatának eredményei is, amelyek csak visszatükrözték az A. B. úr által velük közölt értelmezést. Márpedig az Alken-Maes – mint az Interbrew termékeinek egyik forgalmazója – számára természetes volt , hogy megpróbálta megérteni az Interbrew új, logisztikai feltételekre vonatkozó árait. Az érintett irat nem elég tehát a Bizottság által képviselt feltevés bizonyítására.

199 Ami másodszor az 1997. április 17-i találkozót illeti, a felperes hangsúlyozza, hogy ez a találkozó bizonyítja a belga piacra vonatkozó kartell fennállását, mivel annak tárgya – az Interbrew részéről J. D. úrnak a megtámadott határozat (96) preambulumbekezdésében idézett nyilatkozata szerint – a két csoport közötti lehetséges együttműködés és a vállalkozások jövedelmezőségének a növelése volt abban az esetben, ha az Interbrew visszavásárolná a felperes leányvállalatát, az Alken-Maest.

200 A felperes vitatja a Bizottság azon értelmezését, amely szerint J. D. úr fent említett nyilatkozata bizonyítja e találkozó versenyellenes jellegét. E nyilatkozat tartalmazza az Interbrew és az Alken-Maes közötti kapcsolat egészének összefoglalóját. Ami különösen az 1997. április 17-i találkozót illeti, J. D. úr csak azt mondja ki, hogy a találkozó résztvevői sorról sorra elemezték az Alken-Maes eredménykimutatását, amely valamennyi, a vállalkozás esetleges átruházására vonatkozó tárgyalás kötelező része. Ami az iratban idézett öt pontot illeti, mindegyik hatást gyakorol az Alken-Maes működési eredményére vagy számítási módszerére.

201 A felperes a Bizottság azon megállapítását is vitatja, amely szerint R. V. úrnak, az Alken-Maes igazgatójának az érintett találkozón való jelenléte kevéssé elfogadható

az Alken-Maes átruházására vonatkozó megbeszélés feltételezésében, tekintettel az ilyen művelet vele szembeni esetlegesen kedvezőtlen jellegére. A felperes szerint semmi rendkívüli nem volt ebben a jelenlétben, főleg mivel az érintett igazgató meg kívánt őrizni egy funkciót a vállalaton belül. Ezenkívül a jelenléte annál is inkább indokolt, mivel az Interbrew „management buy out" útján történő átvételt tervezett, amely a meglévő vezetés számára fontos funkciókat jelentett, amint azt az aktához csatolt két nyilatkozat, nevezetesen C. úr és T. úr nyilatkozata bizonyítja.

202 Ami harmadszor az 1998. január 28-i találkozót illeti, amelyen többek között részt vett az Interbrew részéről A. D. úr és az Alken-Maes részéről N. V. úr, a felperes hangsúlyozza, hogy a megbeszélés lényegében a korábbi kapcsolatok felelevenítésére vonatkozott. Azt is megjegyzi, hogy az Interbrew képviselője szerint az Alken-Maes képviselője egyáltalán nem tudott ezekről az eseményekről.

203 Semmi nem igazolja – a felperes szerint – a Bizottság A. D. úr 1998. január 28-i kézzel írt feljegyzéseinek tartalmára vonatkozó feltevését, nevezetesen, hogy ez utóbbiak bizonyítják a kartell fennállását ebben az időpontban. Különösen semmi sem enged arra következtetni, hogy az említett feljegyzések tartalma a két félnek tulajdonítható, amit a Bizottság tett azáltal, hogy A. D. úr feljegyzéseinek tartalmát úgy azonosította, mint amely egy állítólagos beszélgetést képvisel akkor, amikor e feljegyzések tartalma csak az Interbrew álláspontját tükrözheti. Jelen körülmények között meglepő lenne, ha az Alken-Maes képviselője, akinek semmi tudomása nem volt e tárgyban, részletesen le tudta volna írni az 1994-ben kötött megállapodásokat. Ezenkívül nem vitatott a megtámadott határozatban az, hogy az érintett feljegyzések nem támasztják alá megállapodás vagy összehangolt magatartás fennállását ezen időpontban, hanem csak az Interbrew 1994-ben kötött kartellre vonatkozó pozitív megítélését, valamint annak megújítási szándékát.

204 A felperes ebből arra következtet tehát, hogy a kifogásolt magatartás nem haladta meg a három év és hat hónapot, és hogy az időtartam alapján elfogadott bírság emelkedését csökkenteni kell.

205 A Bizottság hangsúlyozza először is, hogy azt állítva, hogy a kartell 1996 júliusában ért véget, a felperes vitatja annak időtartamát, noha a tényeket alapvetően nem vitatta. Ezentúl a Bizottság jogilag megkövetelt módon bizonyította a felperes és az Interbrew közötti versenyellenes kapcsolatok fennállását 1998. január 28-ig. Végül, mivel a felperes nyilvánosan nem határolódott el azoktól a találkozóktól, amelyeknek a versenyellenes tárgyát megállapították, és amelyeken való részvételét elismerte, a felelőssége 1998. január 28-ig mindenképpen igazolt.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

206 A 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének megfelelően a jogsértés időtartama egy olyan elemet képez, amelyet figyelembe kell venni a versenyszabályokat megsértő vállalkozásra kiszabandó bírság összegének megállapításakor.

207 Az iránymutatás különbséget tesz a rövid időtartamú (általában egy évnél rövidebb) jogsértések, amelyek esetében a jogsértés súlyára tekintettel meghatározott kiindulási összegét nem kellene emelni, a közepes időtartamú (általában egy–öt évig tartó) jogsértések, amelyek esetében ez az összeg 50%-kal növelhető, és a hosszú időtartamú (általában öt évnél hosszabb) jogsértések között, amelyek esetében ez az összeg évi 10%-kal növelhető (1. pont, B. alpont, első bekezdés, első–harmadik francia bekezdés).

208 A megtámadott határozat (281) preambulumbekezdésében a Bizottság kimondta, hogy rendelkezik az Interbrew–Alken-Maes kartellre vonatkozó bizonyítékokkal a legalább 1992. január 28-tól 1998. január 28-ig terjedő időszakra. Kimondta, hogy „1993. január 28-án készült egy jegyzőkönyv az első tisztán versenyellenes célú találkozóról", és hogy „1998. január 28-án tartották az utolsó találkozót a kartell

keretében, amelyről a Bizottság rendelkezik iratokkal". A Bizottság megállapította, hogy „[a] jogsértés tehát öt év egy napig tartott". Ezt a megállapítást megismétli a megtámadott határozat rendelkező részében, amelyben a Bizottság kimondta, hogy a jogsértés „az 1993. január 28-tól 1998. január 28-ig terjedő időszak során" folytatódott.

209 A megtámadott határozat (282) preambulumbekezdésében a Bizottság kijelentette, hogy a felperes vitatja a jogsértés időtartamát, és hogy ez utóbbi azt állította, hogy az Alken-Maes és az Interbrew közötti megbeszélések csak 1994. október 12-én kezdődtek, és 1996 júliusában értek véget. A Bizottság azonban elutasította ezt az érvet, és kimondta, hogy a megállapított jogsértés időtartamát a jogilag megkövetelt módon bizonyította.

210 E jogalap keretében a felperes által kifejtett érv újra azt a tényt hozza fel, hogy a Bizottság helytelenül állapította meg a jogsértés időtartamát. A felperes csak annyiban vitatja a bírság emelését, hogy a jogsértés – szerinte – 1996 júliusa után nem folytatódott.

211 Meg kell továbbá állapítani, hogy a felperes nem kérte kifejezetten a megtámadott határozat 1. cikkének megsemmisítését, amely meghatározza a kartellben való részvétele időtartamát. A felperes ugyanis a jogsértés időtartamára vonatkozó jogalapra csak másodlagosan hivatkozott a rá kiszabott bírság összegének a csökkentésére vonatkozó kérelem támogatásaként.

212 Mégis a jelen esetben a felperes beadványaiból következik, hogy lényegében vitatja a megtámadott határozat jogszerűségét annyiban, amennyiben megállapítja – amint azt a rendelkező részének 1. cikke kijelenti –, hogy a jogsértés az 1993. január 28-tól 1998. január 28-ig terjedő időszakra vonatkozik. Így a felperes a keresetlevelében kimondta, hogy „a [megtámadott] határozat nem megalapozott annyiban, amennyiben megállapítja, hogy a jogsértés 1993. január 28-tól 1998. január 28-ig tartott",

és hogy a Bizottság „nem jogilag megkövetelt módon [...] [állapította meg], hogy a jogsértés 1996 júliusa után folytatódott". A válaszában a felperes annak kijelentésével folytatta, hogy „az iratok helyes olvasatának arra kellett volna [...] vezetnie [a Bizottságot], hogy a jogsértő magatartást rövidebb időtartamban határozza meg, és hogy bírság szintjére vonatkozóan ebből levonja a következtetéseket". Nem vitatott továbbá, hogy a felperes a közigazgatási eljárás alatt vitatta a jogsértés időtartamát, különösen a kifogásközlésre adott válaszában, amint azt az alábbi 512. pontban ismertetni fogjuk.

213 A fentiekre tekintettel meg kell tehát állapítani, hogy az időtartamra vonatkozó jelen jogalappal a felperes nemcsak a bírság csökkentését kéri, hanem a megtámadott határozat és különösen a rendelkező része 1. cikkének részleges megsemmisítését annyiban, amennyiben a Bizottság abban tévesen állapította meg azt, hogy a jogsértés 1998. január 28-ig folytatódott.

214 Ennek megfelelően e jogalap keretében meg kell határozni, hogy a Bizottság a meglévő ténybeli elemek alapján jogilag megkövetelt módon bizonyította-e azt, hogy a jogsértés 1998. január 28-ig folytatódott.

215 E tekintetben rá kell mutatni arra az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértésére vonatkozó bizonyítási eljárás kapcsán, hogy a Bizottság kötelezettsége bizonyítani az általa megállapított jogsértést, és olyan bizonyítékokat előterjeszteni, amelyek a jogilag megkövetelt módon igazolják a jogsértést megvalósító körülmények fennállását (a Bíróság C-185/95 P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-8417. o.] 58. pontja, és a C-49/92. P. sz., Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 86. pontja). A bíróságban felmerülő bárminemű kételynek annak a vállalkozásnak a javát kell szolgálnia, amely a jogsértést megállapító határozat címzettje. A bíróság tehát nem állapíthatja meg, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon bizonyította a kérdéses jogsértés fennállását, amennyiben – különösen a bírságot kiszabó határozat megsemmisítésére irányuló eljárás során – a bíróságnak még bármiféle kételye van e kérdéssel kapcsolatosan

216 Ez utóbbi helyzetben ugyanis figyelembe kell venni a különösen az EJEE 6. cikkének (2) bekezdésén alapuló ártatlanság vélelmének elvét, amely a Bíróság ítélkezési gyakorlata szerint – amelyet az Egységes Európai Okmány preambuluma és az Európai Unióról szóló Szerződés 6. cikkének (2) bekezdése, valamint a 2000. december 7-én Rómában kihirdetett Az Európai Unió alapjogi chartájának (HL 2000. C 364., 1. o.) 47. cikke is megerősít – a közösségi jogrendszer alapvető jogainak egyike. A kérdéses jogsértés jellegére és a hozzá kapcsolódó szankciók súlyosságára és természetére tekintettel az ártatlanság vélelme többek között irányadó az olyan, vállalkozásokra vonatkozó versenyszabályok megsértésével kapcsolatos eljárásokra, amelyek pénzbüntetés vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethetnek (lásd a Bíróság C-199/92. P. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4287. o.] 149. és 150. pontja és a C-235/92. P. sz., Montecatini kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4539. o.] 175. és 176. pontja).

217 Így a Bizottságnak pontos és egybevágó bizonyítékokat kell nyújtania annak bizonyítására, hogy a jogsértés megtörtént (lásd a fenti 99. pontban hivatkozott Volkswagen kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 43. és 72. pontját és az idézett ítélkezési gyakorlatot).

218 Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy nem szükséges, hogy minden egyes, a Bizottság által előterjesztett bizonyíték a jogsértés összes elemét tekintve eleget tegyen e feltételeknek. Elegendő, ha az intézmény által hivatkozott bizonyítékcsokor összességében értékelve megfelel e követelménynek (lásd e tekintetben a fenti 154. pontban hivatkozott „PVC II"-ügyben hozott ítélet 768–778., és különösen a 777. pontját, amelyet a Bíróság a fellebbezés során a releváns ponton megerősített a fenti 97. pontban hivatkozott Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítéletében 513–523. pontja).

Az 1996. december 9-i telefonbeszélgetésről

219 Ami az 1996. december 9-i állítólagos jogsértő kapcsolatot illeti, először is meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (91) preambulumbekezdésében

azt állítja, hogy „az [1996.] szeptember 19-én tartott találkozót követően az Alken-Maes irányítási ellenőre 1996. december 9-én telefonbeszélgetést folytat[ott] az Interbrew „Food" igazgatójával néhány olyan kérdést illetően, amelyet az Alken-Maes az árakra vonatkozó tanulmánya tárgyában feltett". E megállapítás alátámasztására a Bizottság az Alken-Maes Bizottsághoz címzett 2000. március 7-i levelének 42. mellékletét képező irat utolsó oldalára támaszkodik (lásd a fenti 72. pontot), amelyet az aktája 8513. oldalán megismétel. Nem vitatott a felek között az, hogy az említett irat tartalmazza az Alken-Maes részéről L. B. úr 1996. november 27-i – belső értekezlet, amelynek a tárgya az Interbrew új árszabásának az elemzése volt – kézzel írt feljegyzéseit, és hogy később a szerzője magyarázó jegyzeteket fűzött ezen irathoz, amely válaszol azokra a kérdésekre, amelyeket kezdetben ő tett fel e feljegyzéseiben.

220 Mivel az Elsőfokú Bíróság írásban feltett kérdésével felhívta a Bizottságot, hogy pontosítsa azokat a tényezőket, amelyek a megtámadott határozat (91) preambulumbekezdésében arra a megállapításra vezették, hogy 1996. december 9-én L. B. úr (Alken-Maes) és A. B. úr (Interbrew) telefonon megbeszélést tartottak az Interbrew árai tárgyában, a Bizottság először is kijelentette, hogy az 1996. november 27-i belső értekezlet – amelyen a kézzel írt feljegyzéseket készítették – háttere az 1996. július 29-én az Interbrew és az Alken-Maes között tartott találkozó volt, amely során az Interbrew kereskedelmi politikájának logisztikai összetevőire – amint azt az új ár 1997. január 1-jei hatálybalépésével módosított és alkalmazott – vonatkozó szándékait részletesen megvitatták.

221 A Bizottság kimondta, hogy a megállapítása – amelyet azon, 1996. november 27-én készített feljegyzések vizsgálatából vezetett le, amelyek hat gondolatjelet tartalmaznak, amelyeket egy vagy két soros kézzel írt szöveg követ, s amelyek minden alkalommal tartalmaznak egy kérdőjelet – az, hogy az említett feljegyzések tartalmazták azokat a kérdéseket, amelyeket L. B. úr (Alken-Maes) tett fel azon a napon az Interbrew díjai tárgyában, és hogy az irathoz később fűzött magyarázó jegyzetek említették vagy azt a helyet, ahol a válasz található volt, vagy a választ az említett kérdésekre. A jelen esetben a bizonyos kérdésekre választ tartalmazó magyarázó jegyzetek lehetővé tették annak megállapítását, hogy a kérdésekre adott válaszokat az Interbrew-tól kapták 1996. december 9-én.

222 Tekintettel arra, hogy a felperes kifejezetten vitatta ezt az értelmezést, meg kell vizsgálni, hogy milyen mértékben következnek ezek a kiegészítések az Alken-Maes és az Interbrew közötti versenyellenes kapcsolatból, és hogy következésképpen milyen mértékben bizonyítják azt.

223 E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az 1996. november 27-i dátumú és a „Tariefstudie" címet tartalmazó irat utolsó oldala az Alken-Maes árszabására vonatkozó hat kérdés listájaként jelenik meg.

224 Márpedig kitűnik ebből, hogy az eredeti feljegyzések szerzője szerint a hat megfogalmazott kérdés mindegyike a megfogalmazásuk időpontjában még függőben lévő válaszra várt. Az irat ugyanis sugallja azt, hogy a hat kérdés mindegyikére tekintettel lépéseket tettek annak érdekében, hogy azokra választ találjanak. Így a jogi kérdésekkel foglalkozó első és hatodik kérdés kifejezetten megemlít egy „[P. V. D.]"-nek nevezett személyt, és minden valószínűség szerint az Alken-Maes akkori jogtanácsosára utal. Hasonlóképpen a harmadik kérdés felhív a vevők forgalmazási részlegen keresztül való megkeresésére (checken bij klanten via distributie).

225 Ami a második, negyedik és ötödik kérdést illeti, amelyekre vonatkozóan később a tárgyalt három magyarázó jegyzetet készítették, rá kell mutatni, hogy a második kérdés a „check IB" szavakkal kezdődik, ahol az „IB" minden kétséget kizáróan az Interbrew-t jelenti. Márpedig pontosan e második kérdéshez fűzték a későbbi „Ja, volgen [M. A. B.] (IB) 9/12/96" kézzel írt megjegyzést. Ez a magyarázó jegyzet sugallja, hogy – az e kérdés tekintetében a válasz megszerzése céljából tett lépésnek megfelelően – L. B. úr (Alken-Maes) 1996. december 9-én megkereste az Interbrew-t A. B. úr személyében, aki pozitív választ adott. Hasonlóképpen kell tehát értelmezni a két, 1996. december 9-i, kézzel írt kiegészítést.

226 Ami a felperes azon érvét illeti, amely szerint elképzelhető az, hogy a fent említett válaszokat a forgalmazókon keresztül kapták, meg kell állapítani, hogy ez a feltevés ellentmondásos azon ténynél fogva, hogy a harmadik kérdésre vonatkozó feljegyzések kifejezetten felhívnak arra, hogy a vevőktől és a forgalmazástól választ kapjanak, és hogy pontosan nem olyan típusú kiegészítést fűzött e harmadik kérdéshez, mint a második, negyedik és ötödik kérdés esetében.

227 Megalapozottnak tűnik tehát az, hogy egyrészt a harmadik kérdésre, másrészt a negyedik és ötödik kérdésre adott válaszok az említett információs csatornákból származtak. Ebben az összefüggésben az a tény, hogy a harmadik kérdés kifejezetten a vevőknél keres magyarázatot, és hogy a második kérdés megfogalmazása kifejezetten felhív az Interbrew-val való egyeztetésre, megerősíti azt, hogy eltervezték az ez utóbbival való kapcsolatfelvételt azért, hogy bizonyos kérdésekre válaszokat kapjanak. Ezenkívül az a tény, hogy a három feljegyzés a kérdésekre ad választ, amely feljegyzéseket ugyanúgy 1996. december 9-én készítették, és hogy közülük az egyik kifejezetten hivatkozik az Interbrew-ra és annak egyik képviselőjére, lehetővé teszi annak megerősítését, hogy – minden ésszerű kétségen túlmenően – a versenyellenes kapcsolatot – függetlenül attól, hogy telefonon-e, vagy sem – 1996. december 9-én hozták létre.

228 Meg kell tehát állapítani, hogy az 1996. december 9-i jogsértő kapcsolat bizonyított.

Az 1997. április 17-i találkozóról

229 Ami az 1997. április 17-i állítólagos találkozót illeti, a Bizottság a megtámadott határozat (95) preambulumbekezdésében azt állítja, hogy az Interbrew igazgatói, a felperes és az Alken-Maes 1997. április 17-én találkoztak Párizsban. A felperes nem vitatja, hogy egy ilyen találkozóra sor került.

230 A Bizottság továbbá megemlíti a megtámadott határozat (96) preambulumbekezdésében az Interbrew akkori főigazgatójának, J. D. úrnak az ezen értekezlet tartalmára vonatkozó nyilatkozatát, és abból megállapítja, hogy – amint az a (284) preambulumbekezdésből következik – e találkozó tárgya az Interbrew és a felperes magatartásának az összehangolása volt a piacon, amit a felperes kifejezetten tagad.

231 E tekintetben bevezetésképpen rá kell mutatni arra, hogy a felperes nem az Interbrew nyilatkozatának bizonyító erejét abban a tekintetben, hogy az csak a vállalkozás egyoldalú nyilatkozatából áll, hanem csak annyiban, hogy a találkozón készített jegyzőkönyv nem bizonyítja annak versenyellenes célját.

232 Az Interbrew nyilatkozatának az 1997. április 17-i találkozóra vonatkozó részlete a következőképpen fogalmaz:

„A vezetés felső szintjének találkozóit – amelyeken nem vettem részt – a Kronenbourggal tartották. Ezt követően olyan »eligazítási találkozók« voltak, amelyeken jelen voltunk (a Food és a HoReKa főigazgatói és igazgatói).

[...]

[Az 1997. április 17-i] találkozó nem volt más, mint ezeknek a [felperessel] tartott eligazítási találkozóknak az egyike (K. úr képviselte [a felperest]). Nekünk (Belgium és Franciaország, de mindegyik külön-külön) kellett jegyzőkönyvet készíteni az együttműködésekről. E találkozó során sorról sorra végignéztük a P & L-t [Profit & Loss account vagy mérleg], és módszeresen megvizsgáltuk azt, hogyan lehet csökkenteni a költségeket és emelni a jövedelmezőséget. A témák a következők voltak: 1) termelés; 2) a forgalmazás közös területei; 3) a fogyasztási adót

megelőzően vagy azt követően az árból adott engedmény (ezt a témát a CBB is tárgyalta); 4) a marketing és a hirdetési befektetések (share of voice); 5) a sörpiac növekedése és a mennyiség növekedési módszerei, amelyek a franciaországi vízpiacon elért sikeren alapultak.

A megvalósítás síkján nem kevés dolgot teljesítettünk a Food szektorban; sokkal többet, mint a HoReKa szektorban, ahol semmi vagy közel semmi sem történt.

A Food szektorban a megállapodások a következőkre vonatkoztak:

– csökkentés a fogyasztóknak a kedvezményes árakon keresztül (pl. 5 + 1 ingyen)

– a kereskedelmi kérdések (pl. a kupon értéke akciós eseményeknél)

– a hirdetési füzetek gyakorisága (pl. max. 10 füzet a GIB-nél sörösrekeszekért)

[...]"

233 Rá kell mutatni, hogy a fent említett nyilatkozatban egy rész sorról sorra való átnézésére történő hivatkozás nem teszi lehetővé annak biztos megállapítását, hogy az hivatkozik-e a Kronenbourg és az Alken-Maes mérlegének közös vizsgálatára, vagy csak egyrészt ez utóbbi, vagy másrészt az Interbrew mérlegének párhuzamos vizsgálatára.

234 Rá kell továbbá mutatni arra, hogy függetlenül a felek által az Elsőfokú Bíróság írásbeli kérdésére adott válaszként szolgáltatott magyarázatok eltérő jellegétől, az 1997. április 17-i találkozóra vonatkozó nyilatkozat részletéből következik, hogy ez utóbbinak – minden ésszerű kétségen túlmenően – jogsértő jellege volt.

235 A találkozó jogsértő tárgya világos először is a tárgyalt sajátos témákból. Az az egyszerű tény, hogy az olyan témák, mint a „termelés", „az árból adott engedmény" vagy „a marketing és a hirdetési befektetések" a sörpiacon a két fő versenytárs felső vezetői közötti egyeztetés tárgyai, lehetővé teszi a versenyellenes tárgy megállapítását.

236 Másodszor az Interbrew nyilatkozatának a megtámadott határozat (96) preambulumbekezdésében ismertetett kivonatából világosan következik, hogy az 1997. április 17-i találkozó az „eligazítási találkozók" egyik példája, amely a kartell további, magasabb szintű találkozóit valósította meg úgy, hogy versenyellenes jellegéhez nem fér kétség.

237 Harmadszor és ebben az összefüggésben az együttműködés kifejezés használata a nyilatkozat kivonatában – amit a (96) preambulumbekezdés megismétel – azt sugallja, hogy ez utóbbi általánosan azokra az eredményekre utal, amelyeket a kartell legmagasabb szintű felelősei vártak az „eligazgatási találkozóktól", amelynek egyik példája az 1997. április 17-i találkozó, és nem a Kronenbourg/Alken-Maes visszavásárlásának általános kérdésére. Továbbá, amint azt a Bizottság helyesen

hangsúlyozza a viszonválaszában, ezt a kifejezést a nyilatkozat szerzője korábban nem a Kronenbourg/Alken-Maes esetleges visszaszerzésére vonatkozó megbeszélések, hanem az Interbrew és a franciaországi Alken-Maes közötti együttműködés néhány szempontjának megnevezésére használta. Ezek az elemek is az 1997. április 17-i találkozó versenyellenes jellegének a megállapítását bizonyítják.

238 Negyedszer – amint arra a Bizottság rámutatott – a fent említett elemeket az Alken-Maes által a közigazgatási eljárás során tett többi nyilatkozat fényében kell megvizsgálni. Márpedig rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság 1999. november 11-i információkérésére adott 1999. december 27-i válaszában az kimondta ugyanakkor, amikor az engedékenységi közleményben előírt kedvezményt kérte, hogy „számos találkozót tartottak az Alken-Maes munkatársai, különösen R. V. úr, aki 1992 és 1998 között ügyvezető igazgató volt, és az Interbrew munkatársai, különösen T. úr és J. D. úr között, amelyek során a söreladás és a sörforgalmazás Belgiumban egyeztetés tárgya [volt]".

239 Ami az R. V. úr április 17-i találkozón való jelenlétére alapított érvet illeti, meg kell állapítani, hogy ez a jelenlét nem vonhat maga után vélelmet semelyik irányban sem, ennélfogva ezt figyelmen kívül kell hagyni.

240 Valamennyi előző szempontra tekintettel meg kell állapítani, hogy az 1997. április 17-i találkozó jogsértő jellegét a Bizottság a jogilag megkövetelt módon állapította meg.

Az 1998. január 28-i találkozóról

241 Ami az 1998. január 28-i találkozó tartalmát illeti, amelynek a megtartását a felperes nem vitatja, az Interbrew belgiumi kereskedelmi igazgatója, A. D. úr kézzel írt

feljegyzéseinek tulajdonított jelentőség azoktól a következtetésektől függ, amelyet a két elemből – nevezetesen tartalmuk jellegéből és aktualitási fokukból – levonhatunk.

242 Ami először is tartalmuk jellegét illeti, az Interbrew képviselője, A. D. úr feljegyzéseinek– amelyek nem tartalmaznak áthúzásokat – homogén és felépített jellege arra a megállapításra vezet, hogy nem egy beszélgetés jegyzőkönyvéről van szó, hanem egy emlékeztetőről.

243 Ami ezt követően a feljegyzések tartalmának aktualitási fokát illeti, kitűnik, hogy szerzőjük bizonyos elemeket aktuálisnak fogott fel. Ugyanez a helyzet például a „Tárgy" címmel jelzett első szakasz alatt szereplő két első pont esetében, amelyek megfelelően „a szervezés, egyeztetés" és „az aktuális akta" címet viselik. Ugyanígy, úgy tűnik, a harmadik, „HoReKa egyeztetés" szakasz az érintett egyeztetés jövőbeli szervezeteit célozza. A második, „1994. 1. 1-jén elhatározott pontok" címet viselő szakasz továbbá megemlíti a „teljesítés" kifejezést, és nem teszi lehetővé az eltérést attól a ténytől, hogy az ilyen teljesítéseknek a szerzőre is további hatásuk volt.

244 Mivel nem vitatott, hogy 1998. január 28-án az Interbrew és a felperes találkozót tartott, meg kell vizsgálni – az 1997. április 17-i találkozóval kapcsolatban elvégzettekhez hasonlóan (lásd a fenti 237. pontot) – az Alken-Maes a Bizottság 1999. november 11-i információkérésére adott 1999. december 27-i válaszának – amely szerint „számos találkozót tartottak az Alken-Maes munkatársai, különösen [R. V. úr], aki 1992 és 1998 között ügyvezető igazgató volt, és az Interbrew munkatársai, különösen [T. úr] és [J. D. úr] között, amelyek során a söreladás és a sörforgalmazás Belgiumban egyeztetés tárgya [volt]" – ismeretében az e feljegyzéseknek tulajdonítandó jelentőséget. Csak maga ez a felperes részéről tett nyilatkozat annak a ténynek az elismerését képezi, hogy 1998-ig folytatódtak azok a versenyellenes találkozók, amelyeken részt vett. Következésképpen a tartalma lehetővé teszi azt, hogy az A. D. úr kézzel írt feljegyzéseinek olyan jelentőséget tulajdonítson, amely az 1998. január 28-i találkozó versenyellenes jellegére utal.

245 Rá kell továbbá mutatni arra, hogy az ítélkezési gyakorlatból következik, hogy amennyiben a találkozókon való részvétel bizonyított, e vállalkozás feladata az arra vonatkozó bizonyítékok előterjesztése, hogy az említett találkozókon történő részvétele mögött nem volt versenyellenes szándék – úgy, hogy bizonyítja, a versenytársaival közölte, hogy a találkozókon az övéktől eltérő szándékkal vesz részt (a fenti 216. pontban hivatkozott Hüls kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 155. pontja; a fenti 216. pontban hivatkozott Montecatini kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 181. pontja, és a fenti 185. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 81. pontja). Ilyen elhatárolásra vonatkozó bizonyíték hiányában a fent említett találkozókon való részvétel – még ha csak passzív is – lehetővé teszi annak megállapítását, hogy a vállalkozás részt vett az abból következő kartellben (a fenti 185. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 84. pontja, és az Elsőfokú Bíróság T-9/99. sz., HFB és társai kontra Bizottság ügyben 2002. március 20-án hozott ítéletének [EBHT 2002., II-1487. o.] 223. pontja). Az a tény, hogy ez a vállalkozás nem alkalmazkodik e találkozók eredményeihez, nem mentesíti őt a verseny-korlátozó megállapodásban történő részvételért való teljes felelősség alól (a fenti 185. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 85. pontja; a fenti 57. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 135. pontja és a fenti 31. pontban hivatkozott Ciment ügyben hozott ítélet 1389. pontja).

246 Jelen esetben meg kell állapítani, hogy a felperes nem hozott fel olyan bizonyítékot, amely alátámasztaná azt, hogy az 1998. január 28-i találkozón való – nem vitatott – részvétele minden versenyellenes szándék nélküli volt; különösen pedig azt, hogy jelezte volna az Interbrew képviselőjének, hogy az övétől eltérő szándékkal vesz részt azon.

247 A fentiekből következik, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon állapította meg, hogy az érintett jogsértés 1998. január 28-ig folytatódott.

248 A fenti körülmények között el kell utasítani a felperes által előterjesztett egyetlen jogalapot és a kereset egészét.

3. *Az Interbrew-ra gyakorolt nyomás címén elfogadott súlyosító körülmény megalapozatlan jellegére alapított jogalapról*

a) A felek érvei

249 A felperes szerint mivel a Bizottság megállapította, hogy az 1994. május 11-i találkozó során nyomást gyakorolt az Interbrew-ra – amely arra vonatkozó fenyegetés volt, hogy kiszorítja a francia piacról abban az esetben, ha elutasítja az 500 000 hektoliteres eladási kvóta neki való juttatását a belga piacon –, ami ezen időponttól a kartell kiterjesztéséhez vezetett, a Bizottság tévedett az érintett tények jelentőségét illetően.

250 Először is, ha igaz az, hogy az 1994. május 11-i találkozót megelőző időszak alatt a megbeszélések lényegében az árakra vonatkoztak, az ezen időszakot követő további tényezők bemutatása – nevezetesen az egyes felek vevőinek a tiszteletben tartása és az új árszabás – nem értelmezhető úgy, mint a jogsértés hatályának a jelentős kiterjesztése. Különösen a vevők kölcsönös tiszteletben tartására való törekvés csak olyan problémákból következik, amelyek az Alken-Maest néhány vevőjéhez kötő kizárólagos megállapodások Interbrew általi tiszteletben tartásának hiányából merültek fel. Ezenkívül más témák is a találkozók napirendjén voltak, úgy az 1994. május 11-i találkozó előtt, mint azt követően, úgyhogy túlzott lenne a felek által tárgyalt témákat az 1994. májusi együttműködés kiterjesztésének minősíteni.

251 Másodszor, még ha a kapcsolatok 1994 után egy szervezettebb kartell felé fejlődtek is, ez a fejlődés mindkét fél érdekében állt, az árszabás különösen az Interbrew érdeke volt, a kartell egyetlen szempontja sem volt tehát a felperes kizárólagos érdeke.

252 Így az Interbrew a „megnemtámadási" szerződés 1994 májusa előtti megkötésére vonatkozó érdekét mutatja az attól való félelme, hogy az árak lezuhannak a belga

piacon. Amint a Bizottság azt a megtámadott határozatban elismerte, az Interbrew nagyon szeretett volna az árakra vonatkozó egyeztetést Belgiumban azért, hogy védje magát a felperes e területen tanúsított agresszív politikájától, miközben agresszív politikát folytatott az Alken-Maes és néhány vevője közötti kizárólagos megállapodásokkal szemben, és azért, hogy a Franciaországból érkező, áron aluli párhuzamos importot megakadályozza. Bár szilárd helyzete lehetővé tette volna számára, hogy árháborúval kiszorítsa az Alken-Maest a piacról, az Interbrew azt a célt tűzte ki saját maga számára, hogy helyreállítsa a rendet a belga piacon, amelyen erőfölénnyel rendelkezett, azért hogy a nemzetközi terjeszkedését a Belgiumban – ahol az árak magasabbak – megvalósított haszonnak köszönhetően finanszírozni tudja. Márpedig az Alken-Maes akadályozta ezt a rendteremtési szándékát, legalábbis kezdetben, amikor erős versenyben az volt a célja, hogy a jövedelmezőségi küszöbét elérje. Az Interbrew azonnali érdeke tehát az volt, hogy szerződést kössön a „megnemtámadásról".

253 Az Interbrew érdeke volt az is, hogy megállapodásra jusson a felperessel a „sör"-ágazatának visszavásárlása tekintetében. Az Alken-Maesszal való kartelljét magyarázza az a vágy is, hogy legyen egy társa az új árszabási rendszer piacra való bevezetésében. Továbbá mivel kockáztatta azt, hogy megállapítják esetében az erőfölénnyel való visszaélést, az Interbrew-nak inkább az érdeke volt az, hogy megállapodásra jusson az Alken-Maesszal, mint hogy kiszorítsa azt a piacról.

254 Továbbá az Interbrew 1994 előtti állítólagos húzódozása – amelyre a Bizottság a megtámadott határozatában és az ellenkérelmében támaszkodott akkor, amikor különösen hivatkozott az Interbrew 1993 márciusi belső feljegyzésére – ezen irat tartalmának a Bizottság általi téves magyarázatából következik. Jóllehet a Bizottság által idézett részlet „fenntartások"-ra hivatkozik, a használata mégis félrevezető annyiban, amennyiben ugyanez az irat nemcsak arra mutat rá, hogy ezek a fenntartások az EK 82. cikke értelmében vett jogsértés megállapítására vonatkoztak, hanem arra is, hogy az Interbrew akkori CEO-ja kényszerítette az említett feljegyzés szerzőjét, hogy beszélgetést kezdjen az Alken-Maesszal, amely – épp ellenkezőleg – a kartellben való önkéntes és fenntartás nélküli részvételről tanúskodott, amelyet az Interbrew legfelsőbb vezetői határoztak el abban az időben. Végül a Bizottság elmulasztott rámutatni arra, hogy a feljegyzés szerzője – aki 1993 márciusában a fenntartásokra hivatkozott, ugyanaz a személy, aki hat hónappal később az Interbrew CEO-ja lett – lépéseket tett arra, hogy együttműködésre kényszerítse az Alken-Maest az Interbrew által kívánt ár elérése érdekében.

255 A Bizottság szem elől tévesztette azt a tényt is, hogy az Interbrew 1994-től világos célokat tűzött a kartell elé, amint arról a megtámadott határozat több preambulumbekezdése tanúskodik, ami megerősíti azt, hogy a kartellben 1994 előtt vezető szerepe volt, amint azt a megtámadott határozat is megemlíti. Az a tény, hogy az Interbrew kódnevet használt a kartell megjelölésére, szintén megerősíti az érintett gyakorlat strukturális megközelítését. Végül, az Alken-Maes korábbi ügyvezető igazgatójának nyilatkozata, amely szerint az Interbrew vezetőinek nagy része már 1994 előtt létre akart hozni egy kartellt, szintén cáfolja az Interbrew állítólagos vonakodását.

256 Harmadszor, jóllehet a felperes elismerte egyrészt, hogy az 1994. május 11-i találkozón figyelmeztette az Interbrew-t arra, hogy ez utóbbi részt vesz a franciaországi forgalmazási szerződései megsértésében, mégsem biztosította az említett szerződések teljes mértékű betartását, ennélfogva valójában semmilyen kényszert nem gyakorolt. Az Interbrew-val szemben gyakorolt fenyegetésnek ellentmond a megtámadott határozat azon megállapítása is, amely szerint az Interbrew figyelmen kívül hagyta a felperesnek az 500 000 hektoliter Alken-Maes számára való átadására vonatkozó követelését.

257 Másrészt a felperes és az Interbrew erőviszonyai közötti egyensúlytalanság Franciaországban és Belgiumban is nagyon jelentős volt. Mivel a felperes nem volt erőfölényben Franciaországban, nem tudta minden körülmények között kiszorítani az Interbrew-t e területről. Mivel a felperessel kötött forgalmazási megállapodások tárgyát képező árusítóhelyek csak a teljes piac 16%-át képviselték Franciaországban, nyilvánvalóan megalapozatlan azt hinni, hogy az Interbrew hitelt adhatott volna egy ilyen kiszorítással való fenyegetésnek. Továbbá a forgalmazási szerződései felperes általi szigorú alkalmazásának esetleges következményei Franciaországban egyáltalán nem voltak arányban a felperes leányvállalatával szembeni veszéllyel Belgiumban, tekintettel az Interbrew súlyának tényleges hatására Belgiumban. Ennélfogva nyilvánvaló aránytalanság áll fenn az állítólagos fenyegetés – amelyet nem hajtottak végre – és a bírság összegének az e körülmény címén való emelése között.

258 Továbbá, jóllehet a Bizottság jelentőséget tulajdonított az Interbrew-nak címzett figyelmeztetésnek, amely a felperes szerint csak a jogszerű eszközök használatára vonatkozott – amelyeket jelen esetben nem hajtottak végre –, azért hogy az Interbrew hagyjon fel a szerződései franciaországi megsértésében való részvétellel, a Bizottság nem vette figyelembe az Interbrew által az Alken-Maesszal szemben egész idő alatt gyakorolt fenyegetést és megtorlást. Így 1994-ben az Interbrew az Alken-Maes agresszív marketingpolitikájára adott aránytalan reakciója, a vakmerőség, amellyel meg kívánta győzni az Alken-Maest arról, hogy kövesse az áremelési politikáját 1993-ban, vagy még az Interbrew által az Alken-Maes kávézói ellen elkövetett támadások, amelyeknek ez utóbbi ki volt téve, mind bizonyítják azt az állandó agressziót, amelyet a felperes az Interbrew-tól – erőfölényes helyzetben levő vállalkozás, amely „terrorizálta a piacot" – elszenvedett, miközben azzal fenyegette az Alken-Maest, hogy kiszorítja a piacról.

259 Ami az Interbrew által 1998 januárjában, a kartell eredményei vonatkozásában kifejezett elégedettséget illeti, amiről a kereskedelmi igazgató által készített, Belgiumra vonatkozó feljegyzések tanúskodnak, nem felelt meg az Alken-Maes által az Interbrew-ra gyakorolt fenyegetés feltevésének.

260 Negyedszer és egyben utolsósorban, a felperes azt állítja, hogy az általa felhozott fenyegetés bizonyítékát nem fogadták el. Az Interbrew valamennyi nyilatkozatát 2000-ben tette, és a vizsgálati eljárás egy előrehaladott szakaszában közölte azokat a Bizottsággal. Ezek tükrözik az Interbrew védelmi stratégiáját, és ennek megfelelően a Bizottság nem tekintheti azokat bizonyítékoknak. Ami az egyetlen, harmadik fél által benyújtott, a Bizottság feltevésének alátámasztására szolgáló iratot, nevezetesen a Heineken-iratot illeti, az szintén nem képez érvényes bizonyítékot.

261 Ez az irat – annyiban, amennyiben tartalmazza az Interbrew nyilatkozatait – nem az állítólagos fenyegetés független megerősítése. Mivel sem a szerzője, sem az időpontja nem ismert, kételkedni kell az állítások hitelességében, annál is inkább, mivel lehetetlen meghatározni, hogy az iratot a Heineken vagy az Interbrew egyik felelőse fogalmazta-e. Nehéz továbbá meghatározni a jellegét, és a tartalma homályos. Az irat ugyanis nem levél, és nem is feljegyzés, hanem inkább egy olyan listának a kivonata, amelyen az Interbrew egyik, a 90-es években hivatalban lévő vezetőjének rosszul írt

neve (C. úr) szerepel, és amelyre vonatkozóan a szövegben található három gondolatjellel kísért mondatrészlet, amely azt a benyomást kelti, hogy az egy felsorolás része. A második gondolatjelet a következő hollandul írt szavak követik: „[K. úr] három éve választás elé állította az Interbrew-t, miszerint vagy [ad] 500 000 [hektolitert] a [Maes-nak], vagy kiszorítják Franciaországból". Márpedig az [adni] kifejezést nem használja a holland szöveg, és az „Alken-Maes" szavakat később kézzel írták hozzá. Lehetetlen tehát a szövegösszefüggésétől elhatárolt négy sornak – amelyet a Heineken-irat tartalmaz – világos értelmet adni. Mivel a Bizottság nem próbált további információt szerezni a Heineken-iratról és a tartalma jelentőségéről, ez utóbbi minden bizonyító erőt nélkülöz.

262 A Bizottság szerint a megtámadott határozat (45) és (46) preambulumbekezdéséből következik – amelyet nem vitat a felperes – először is az, hogy az 1994. május 11-i találkozót megelőzően az Interbrew vonakodott kiszélesíteni az együttműködését a felperessel Belgiumban, és hogy az volt a hozzáállása, hogy „ne kezdjen háborút", és másrészt hogy ezen időpontot követően kötöttek egy „megnemtámadási" szerződést. A felperes által kifejtett feltevés, miszerint az Interbrew 1994 előtt megállapodott az Alken-Maesszal arról, hogy ez utóbbi abbahagyja agresszív kereskedelmi politikáját, csak elméleti, míg az Alken-Maes Interbrew-val szemben folytatott politikájának agresszív jellege megállapítást nyert. Az Interbrew magatartásának jelentős változására tekintettel ki kell mutatni, hogy okozati összefüggés van a felperes által gyakorolt magatartás – amely továbbá feltételezi, hogy 1994. május 11-től kiszélesítették az együttműködést – és az Interbrew magatartásának megváltozása között.

263 Az a tény, hogy az Interbrew a legfontosabb szereplő a belga sörpiacon, nem teszi lehetővé, hogy kizárjuk, hogy vonakodott a kartell kiszélesítésével kapcsolatban, sem azt, hogy egy nála teljességében sokkal jelentősebb, és különösen Franciaországban – olyan országban, ahol az Interbrew ezzel szemben különösen gyenge volt – hatalommal rendelkező gazdasági szereplő részéről kereskedelmi háború fenyegette. Az ilyen forgatókönyv annál is inkább hiteles, mivel az érintett fenyegetés a felperes és a Heineken összehangolt magatartásából állt, és az Alken-Maes nem elszigetelt vállalkozás volt, hanem a felperes egy leányvállalata, tehát nemzetközi csoport tagja.

Végül az a tény, hogy az Interbrew az elért eredményekkel elégedettnek nyilváníthatta magát a kartell időtartamának vége felé, nem teszi lehetővé annak megállapítását, hogy kezdetben nem vonakodott.

264 Ami a felperes azon érvét illeti, amely szerint M. úr 1993. március 12-i jegyzete részleteinek idézete a valóság félrevezető bemutatása, a Bizottság először is hangsúlyozza, hogy ennek az idézetnek a megtámadott határozat (45) preambulum-bekezdésében való használata egyáltalán nem palástolja az Interbrew vezetése által gyakorolt nyomást. Ugyanebből az idézetből következik továbbá, hogy a felperes meg akarta erősíteni ezt az együttműködést, és ebből többet nyerhetett, mint az Interbrew, amit a felperes nem említett. Az a tény, hogy az Interbrew vonakodása indokolható az attól való félelmével, hogy eljárás alá vonják a versenyjog megsértéséért, nem jelenti azt, hogy az ilyen vonakodás nem létezett. Ugyanez igaz arra a kezdeményezésre, amelynek a szerzője, aki kezdetben hangot adott az Interbrew vonakodásának, ezt követően magára vállalja, hogy kényszerítette az Alken-Maest az Interbrew által megkívánt ár elérésére. Ami az Alken-Maes korábbi ügyvezető igazgatójának a nyilatkozatát illeti, amely szerint az Interbrew vezetőinek nagy része 1994 előtt létre kívánta hozni a kartellt, a tényeket követően állapították meg, és ennek használata nagyon szelektív, mivel hallgat néhány olyan bekezdésről, amely hivatkozik az Interbew-val szemben gyakorolt fenyegetésre.

265 A Bizottság megismétli, hogy soha nem kételkedett az Interbrew-nak a kartell létrehozására vonatkozó érdekében, csak egyszerűen rámutatott arra, hogy ez utóbbi kiterjesztése a felperes által gyakorolt fenyegetés eredménye volt.

266 A felperes azon érvét, amely szerint az Interbrew 1994 előtt meg akart állapodni az árakról azért, hogy az Alken-Maes abbahagyja agresszív kereskedelmi politikáját, és hogy a Franciaországból érkező áron aluli párhuzamos importot megakadályozza, semmilyen bizonyíték nem támasztja alá. Az Alken-Maes agresszív árpolitikáját bizonyítani kívánó iratok hivatkoznak az Alken-Maes és az Interbrew képviselői közötti, 1994 májusa utáni találkozóra, amely nem teszi lehetővé annak kimutatását, hogy a kartell kiterjesztése ezen időpontban az Interbrew szándékából következett. A párhuzamos importra vonatkozó iratok – ami azokat illeti – nem meggyőzőek, sem

azok, amelyek az Interbrew arra vonatkozó szándékát kívánták bizonyítani, hogy a nemzetközi terjeszkedését a Belgiumban elért haszonból finanszírozza. Ami a Kronenbourg esetleges Interbrew általi visszavásárlására vonatkozó párbeszédet illeti, nem bizonyítja ez utóbbi kartellben való spontán érdekét, még kevésbé az arra vonatkozó félelmét, hogy eljárás alá vonják az erőfölénnyel való visszaélése miatt, és nem ösztönözte az Interbrew-t arra, hogy kiszélesítse a kartellt, amely a versenyjog szempontjából jogszerűtlen is volt.

267 A Bizottság ezt követően hangsúlyozza, hogy az 1994. május 11-i találkozó felperes általi magyarázata és az 500 000 hektoliterre történő utalása nem hihető, mivel a felperes nem vitatja, hogy ténylegesen hivatkozott erre a mennyiségre, valamint egy bizonyos fenyegetésre.

268 Ami azt illeti, hogy a felperes vitatja e fenyegetés bizonyítékát, a Bizottság először is hangsúlyozza, hogy a felperes a kifogásközlésre adott válaszában említette, hogy az Alken-Maes egyik felelőse (R. V. úr) tájékoztatta az Interbrew-t, „amelyet zavart az agresszív politikája, hogy nem számított 500 000 hektoliternél többre, ami megfelelt a jövedelmezőségi küszöbének". Ezen kívül tájékoztatta az Interbrew-t, hogy a felfaló gyakorlat a belga HoReKa szektorban azt jelenti, hogy a felperes „keményebb politikát folytathat az Interbrew-val Franciaországban, amennyiben a felperes nem hagyja abba a visszaéléseit Belgiumban". E két állítás egyfajta fenyegetésnek minősül, mivel arra kér egy versenytársat, hogy hagyjon fel valamely magatartással, miközben informálja a jövedelmezőséghez szükséges mennyiségről, ezen mennyiség átengedésére irányuló követelésnek felel meg megtorlással való fenyegetés mellett.

269 A Bizottság megjegyzi továbbá, hogy az Interbrew egyik képviselője (C. úr) kijelentette, hogy az Alken-Maes egyik képviselője [K. úr] „megismételte az 500 000 [hektoliter] [Alken-Maes] részére való áterngedésre vonatkozó követeléseit,

ellenkező esetben tönkreteszi az [Interbrew-t] Franciaországban". „Javasolta továbbá, hogy az [Interbrew]/[Alken-Maes] Belgiumban a »francia megállapodásoknak« megfelelően folytassa megatartását", emellett meg kell jegyezni, hogy „a francia eljárás a következőképpen foglalható össze: a Heineken et Kronenbourg élelmiszer-eladási (Food) [i]gazgatói azért egyeztetnek olyan gyakran, hogy ellenőrizzék a saját piaci részesedésüket, és hogy befolyásolják – az engedményeket, – az árakat, – a feltételeket".

270 A Bizottság bemutatja a viszonválaszában – válaszolva a felperes azon állítására, amely szerint a fenyegetés meglétének bizonyításához csak a Heineken-iratra támaszkodik – az Interbrew 2000. január 14-i nyilatkozatát is, amelyben a nyilatkozat szerzője azt írja: „[a felperes] [álláspontja] az volt, hogy az [Alken-Maes] helyzete nagyon nehéz volt, és hogy az [Interbrew-nak] segítenie kellett. Meggyőzésünkre azt a fenyegetést alkalmazták, hogy a Kronenbourg nagyon megnehezítheti az életünket Franciaországban".

271 A fenyegetést ettől függetlenül bizonyítja a Heineken-irat is, amelyet idéz a kifogásközlés, valamint a megtámadott határozat is. Ezen irat, amelyen nincs időpont, és amelyet nem is írtak alá, hanem a Heineken igazgatótanácsa egyik tagjának az íróasztalfiókjában találták, tartalmazza, hogy három évvel korábban az Alken-Maes egyik képviselője, K. úr „választás elé állította az Interbrew-t, miszerint vagy átenged 500 000 hektolitert az Alken-Maesnak, vagy kiszorítják Franciaországból. Hivatkozott a Heineken és a Kronenbourg közötti franciaországi együttműködés részleteire".

272 A Bizottság megállapítja, hogy ezen irat, amelynek a nem bizalmas változatához a felperes hozzáférhetett, bizonyító erejét nem sérti az időpont és a szerzője, vagy azon személyek azonosíthatóságának hiánya, akik tudtak róla. Tekintettel arra a helyre, ahol találták, minden arra mutatott, hogy az iratot a Heineken igazgatótanácsa egyik tagjának írták, vagy annak tagja írta. Ezenkívül a Heineken jogásza megerősítette, hogy az egyik vevője írta az iratot.

273 A Bizottság szerint a felperes beismerése, az Interbrew nyilatkozata és a Heineken-irat közötti megegyezés bizonyítja az Interbrew megfenyegetésének tényét.

274 Ami a felperes által a válaszában annak a feltevésnek az alátámasztására kifejtett érvet illeti, amely szerint e fenyegetésnek nem volt semmilyen hatása, a Bizottság elöljáróban megjegyzi, hogy magától értetődően feltételezik, hogy a fenyegetés megtörtént. Az akkori igazgatóik egyikének felperes által hivatkozott nyilatkozatai továbbá ellentmondásosak. Bár ez utóbbi megjegyzi ugyan, hogy „a Kronenbourg egyáltalán nem volt abban a helyzetben, hogy kiszoríthassa az Interbrew-t", ez ellentmond annak a ténynek, hogy jelezte, „hogy a Danone szigorúbb politikát fogadhat el az Interbrew-val szemben Franciaországban, ha az Interbrew nem hagy fel a visszaéléseivel Belgiumban". Nem valószínű, hogy annak ismeretében tettek fenyegetést, hogy nem lehet megvalósítani azt. Ami azt az állítást illeti, hogy az Interbrew figyelmen kívül hagyta volna a fenyegetést, a felperes nincs abban a helyzetben, hogy bizonyítsa ezt, mivel az iratokból az következik, hogy az Interbrew komolyan vette a fenyegetést.

275 Az Interbrew esetleges, az Alken-Maes ital-árusítóhelyekre vonatkozó kezdeményezését követő ellentámadása nem zárja ki továbbá, hogy az Interbrew komolyan vette azt, amit fenyegetésnek vélt. Ami azokat az iratokat illeti, amelyeket az Interbrew által a piacon gyakorolt „terror" kimutatásának alátámasztására felhozott, nem bizonyító erejűek. Egyikből sem következik, hogy az Interbrew rendszeresen támadta az Alken-Maes árusítóhelyeit.

276 Végül, a Bizottság hangsúlyozza, hogy a felperes ugyan vitatta, hogy fenyegetést gyakorolt, nem tűnt úgy, hogy vitatta volna, hogy a fenyegetés – függetlenül attól, hogy volt-e eredménye – súlyosító körülményt képez.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

277 Amint az ítélkezési gyakorlatból következik, amikor a jogsértést több vállalkozás követi el, a bírság összegének meghatározása keretében meg kell vizsgálni az egyes vállalkozások részvételének relatív súlyát (a Bíróság 40/73–48/73., 50/73., 54/73–56/73., 111/73., 113/73. és 114/73. sz., Suiker Unie és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1975. december 16-án hozott ítéletének [EBHT 1975., 1663. o.] 623. pontja), amely különösen maga után vonja a jogsértésben való részvételük időtartama alatt az abban játszott egyéni szerepük megállapítását (a fenti 215. pontban hivatkozott Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben hozott ítélet 150. pontja; az Elsőfokú Bíróság T-6/89. sz., Enichem Anic kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1623. o.] 264. pontja).

278 Ez a következtetés a büntetések és joghátrányok egyéniesítése elvének logikus következménye, amely szerint valamely vállalkozás csak a neki személyesen felróható tények alapján részesíthető joghátrányban. Ez az elv alkalmazandó minden olyan közigazgatási eljárásban, amely során a közösségi versenyjog alapján joghátrányt szabnak ki (ami a bírság kiszabását illeti, lásd az Elsőfokú Bíróság T-45/98. és T-47/98. sz., Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság ügyben 2001. december 13-án hozott ítéletének [EBHT 2001., II-3757. o.] 63. pontját).

279 Ezen elveknek megfelelően az iránymutatás 2. és 3. pontja előírja, hogy a bírság alapösszege bizonyos súlyosító és enyhítő körülmények alapján változhat, amely minden érintett vállalkozásra nézve sajátos. Különösen a 2. pont meghatározza azoknak a súlyosító körülmények a kimerítő listáját, amelyeket figyelembe lehet venni.

280 A jelen esetben a Bizottság megállapította a felperessel szemben a megtámadott határozat (315) preambulumbekezdésében azt a tényt, hogy „kényszerítette az Interbrew-t arra, hogy szélesítsék ki az együttműködésüket úgy, hogy megtorlással fenyegette arra az esetre, ha elutasítaná azt".

281 Bevezetésképpen rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság joggal állapította meg, hogy az a tény, hogy a kartellben részt vevő vállalkozás az említett kartellben részt vevő másik felet arra kényszeríti, hogy szélesítse ki annak hatályát úgy, hogy megtorlással fenyegeti, ha visszautasítja azt, súlyosító körülménynek minősíthető. Egy ilyen viselkedésnek ugyanis az a közvetlen hatása, hogy súlyosbítja a kartell által okozott károkat, és az ilyen magatartást tanúsító vállalkozásnak különös felelősséget kell vállalnia (lásd analógia útján a kartell „vezető" szerepének megítélését, a Bíróság 96/82–102/82., 104/82., 105/82., 108/82. és 110/82. sz., IAZ és társai kontra Bizottság ügyben 1983. november 8-án hozott ítéletének [EBHT 1983., 3369. o.] 57. és 58. pontját és a C-298/98. P. sz., Finnboard kontra Bizottság ügyben 2000. november 16-án hozott ítéletének [EBHT 2000., I-10157. o.] 45. pontját; a fenti 57. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 291. pontját).

282 A fent említett súlyosító körülmények megállapításának alátámasztására a Bizottság bizonyította az okozati összefüggést az együttműködés kiterjesztése – amint azt különösen a megtámadott határozat (236), (239), (243) és (244) preambulumbekezdésében összefoglalta, amelyek maguk az (51)–(68) preambulumbekezdésben leírt, 1994-re vonatkozó tényekre támaszkodnak – és a felperes által az Interbrew-val szemben alkalmazott megtorlással való fenyegetés – arra az esetre vonatkozóan, ha visszautasítja az együttműködés kiterjesztését – között.

283 Ahhoz, hogy meghatározzuk a Bizottság felperessel szembeni súlyosító körülményekre vonatkozó megállapításának a megalapozottságát, meg kell egymást követően vizsgálni azt, hogy a megtorlással való fenyegetésre ténylegesen sor került-e, hogy az együttműködést kiterjesztették-e, és abban az esetben, ha e két ténybeli elem megerősítésre került, azt, hogy a fenyegetésnek ténylegesen az együttműködés kiterjesztése volt-e a hatása.

284 Ami először is a fenyegetés megtételének bizonyítékát illeti, meg kell állapítani, hogy a Bizottság e tekintetben egyrészt az Interbrew részéről C. úr 2000. január 12-i, az Interbrew 2000. február 28-án a Bizottsághoz címzett levelének 18. mellékletéhez csatolt nyilatkozata, és másrészt a Heineken-irat tartalmának alapján határozott (lásd a fenti 271. pontot). A Bizottság szerint az Interbrew nyilatkozatának, amely szerint a fenyegetést az 1994. május 11-i találkozón tették, hitelességét megerősíti a Heineken-irat, amely tartalmazza az említett fenyegetés megtételét.

285 Ami a felperes azon érvét illeti, amely szerint az Interbrew nyilatkozata nem tekinthető úgy, mint ami bizonyító erővel bír, rá kell mutatni, hogy a közösségi jog egyetlen előírása vagy általános elve sem tiltja, hogy a Bizottság valamely vállalkozással szemben más, jogsértés elkövetésével vádolt vállalkozások nyilatkozatára támaszkodjon. Ha ez nem így lenne, az EK 81. és 82. cikkével ellentétes magatartás bizonyításának terhe tarthatatlan lenne, és ellentétes a Szerződés alapján rá ruházott feladattal, hogy ezen előírások megfelelő alkalmazását felügyelje (a fenti 154. pontban hivatkozott „PVC II"-ügyben hozott ítélet 512. pontja). Ugyanakkor egyetlen, kartellben való részvétellel vádolt vállalkozás vallomása, amelynek pontosságát több más, hasonlóan megvádolt vállalkozás vitatja, nem tekinthető az utóbbiak által elkövetett jogsértés megfelelő bizonyítékának, ha más bizonyíték azt nem támasztja alá (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-337/94. sz., Enso-Gutzeit kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1571. o.] 91. pontját). Mivel a kartell a jelen esetben csak két felet foglal magában, az Interbrew nyilatkozata tartalmának a felperes általi vitatása elég ahhoz, hogy további bizonyítékokat követeljenek meg az alátámasztásához. Ez vonatkozik különösen arra a nyilatkozatra, amely mérsékelni kívánja annak a vállalkozásnak a felelősségét, amely a nyilatkozatot tette úgy, hogy egy másik vállalkozás felelősségét hangsúlyozza. Meg kell tehát határozni, hogy más bizonyítékok is alátámasztják-e az Interbrew nyilatkozatát.

286 Mivel az Interbrew nyilatkozata hitelességének megítélése során a Bizottság a Heineken-iratra is támaszkodott – amely megállapítja, hogy a fent említett fenyegetés megvalósult, és amelynek a bizonyító erejét szintén vitatja a felperes –, meg kell határozni, hogy az említett irat kellően bizonyítja a fenyegetés megvalósulását ahhoz, hogy az említett irat és az Interbrew nyilatkozata alapján a fenyegetés megtételét meg lehessen állapítani. E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy az irat bizonyító erejének megítéléséhez először is meg kell vizsgálni az abban tartalmazott információ hitelességét. Különösen figyelembe kell tehát venni az irat eredetét, körülményeit, keletkezését, a címzettjét, és meg kell vizsgálni, hogy a tartalma alapján helytálló és megbízható-e (a főtanácsnokként eljáró bíró, Vesterdorf indítványa az Elsőfokú Bíróság T-1/89. sz., Rhône-Poulenc kontra Bizottság ügyben 1991. október 24-én hozott ítéletben [EBHT 1991., II-867. o., II-869. o., II-956. o.]; a fenti 31. pontban hivatkozott Ciment-ügyben hozott ítélet 1838. pontja).

287 A jelen esetben először is meg kell állapítani, hogy a Heineken-irat a felperes „sör"-osztálya akkori vezérigazgatójának tulajdonítja azt a tényt, hogy „választás elé állította az Interbrew-t, miszerint vagy átenged 500 000 [hektolitert] a Maesnak, vagy kiszorítják Franciaországból, [és] [...] hivatkozik a Heineken és a Kronenbourg közötti együttműködés formájára Franciországban". E tekintetben az irat, mivel követelésre és a lehetséges megtorlásra utal, fenyegetést rögzít.

288 Ami ezt követően az irat megbízhatósági fokát illeti, először is rá kell mutatni arra, hogy ugyan nincs rajta időpont, a Heineken-irat szükségszerűen 2000. március 22. előtt készült, mivel ezen időpontban eredetileg egy másolatot készítettek a Heinekennél a 17. rendelet 14. cikkének (3) bekezdése címén folytatott vizsgálat során (lásd a fenti 39. pontot), és hogy tehát az eljárás megindítása és a kifogásközléssel érintett vállalkozásoknak való megküldése előtt létezett. Másodszor meg kell állapítani, hogy ugyan a Heineken-iratot nem írták alá, az a tény, hogy megtalálták a Heineken egyik igazgatótanácsi tagjának a fiókjában, nevezetesen a harmadik vállalkozás egyik magas beosztású vezetője irodájában, lehetővé teszi annak a megállapítását, hogy az irat tartalma hiteles. Harmadszor az a tény, hogy az érintett információkat az Interbrew adhatta a Heinekennek – amint azt a felperes sugallja –, nem kérdőjelezi meg a tartalmának a hitelességét. Nem lehet ugyanis elfogadni azt az egyetlen olyan érvet, amely alátámaszthatja az irat tartalmának hitelességére vonatkozó kétséget, nevezetesen azt, hogy az Interbrew szándékosan hamis információkat juttatott a Heinekennek, azon egyedüli céllal, hogy – szem előtt tartva, hogy a Bizottság bírságot szabhat ki – megteremtse annak az érvnek az alapját, hogy kényszerítették, amely lehetővé teszi számára a kartellben betöltött szerepének a lehető legkisebbre csökkentését.

289 Végül rá kell mutatni arra, hogy még ha a felperes vitatja is azt a tényt, hogy az 1994. május 11-i találkozón fenyegetés történt, mégsem vitatja azt, hogy figyelmeztetést kapott erre vonatkozóan (lásd a fenti 256. pontot), sem azt, hogy az 500 000 hektoliteres mennyiség említésre került a találkozón, sem pedig azt, hogy a Heineken-irat hivatkozik az 1994. május 11-i találkozóra.

290 Az előzőekből következik, hogy a Heineken-irat jelentős bizonyító erővel bír, és hogy tekintettel arra a ténybeli háttérre, amit a felperes nem vitat, az Interbrew részéről C. úr 2000. január 12-i nyilatkozata, és a Heineken-irat kombinációja megalapozza azt, hogy a felperes ténylegesen megfenyegette az Interbrew-t 1994. május 11-én.

291 Ami másodszor a megállapított együttműködés kiterjesztésének valós voltára vonatkozó kérdést illeti, először is rá kell mutatni arra, hogy a felperes úgy véli, hogy ésszerűtlen a felek között tárgyalt témák megváltoztatását az együttműködés kiterjesztésének minősíteni, mégis elismeri, hogy megváltoztak a megbeszélések 1994 májusát követően, még ha ez a változás szerinte először is csak „az egyes vállalkozások vevőinek tiszteletben tartására" vonatkozott akkor, amikor e vevőket kizárólagossági megállapodások kötötték.

292 Rá kell arra is mutatni, hogy a felperes nem vitatja a megtámadott határozatban tartalmazott megállapításokat, amelyek szerint a kartell egy „megnemtámadási" szerződés formájában magában foglalt egy piac felosztására vonatkozó megállapodást. Ugyanis ő maga jelezte a Bizottságnak a „megnemtámadási" szerződés létezését, amint arról az Alken-Maes Bizottságnak írt 2000. március 7-i levele tanúskodik, amely kimondja:

„Különösen úgy tűnik, hogy 1994 végén a két társaság olyan megállapodást kötött, amely lefedte az egész forgalmazási hálózatot Belgiumban, de a HoReKa hálózatra vonatkozó különös részlettel. A megállapodás tartalmazott [...] egy „megnemtámadási" szerződést [...]"

293 Végül meg kell állapítani, hogy különösen a megtámadott határozat (56), (59)–(65), (73) és (104) preambulumbekezdésében a Bizottság a jogilag megkövetelt módon bizonyítja, hogy a kartell 1994 második félévétől tartalmazott egy piacfelosztásra vonatkozó összetevőt. A megtámadott határozat (53)–(58) preambulumbekezdéséből következik továbbá, hogy az a folyamat, amely ehhez az összetevőhöz vezetett, 1994 májusában kezdődött.

294 Meg kell tehát állapítani, hogy 1994 májusától egy „megnemtámadási" szerződéssel ténylegesen kiterjesztették az együttműködést a sörpiac felosztására.

295 Harmadszor, meg kell vizsgálni, hogy a felperes 1994. május 11-i fenyegetése határozottan kényszerítette-e az Interbrew-t arra, hogy a kartell kiterjesztéseként megkössön egy „megnemtámadási" szerződést. E vizsgálatnak egyrészt a felperes és leányvállalata, az Alken-Maes, másrészt az Interbrew részéről elfogadott magatartás összehasonlító elemzésén kell alapulnia 1994 második félévét megelőzően, annak során és azt követően, amikor is a kartell kiterjesztésének folyamata az 1994. október 12-én megkötött „megnemtámadási" szerződéshez vezetett. Az Interbrew magatartásának vizsgálata e tekintetben különös jelentőséggel bír.

296 Bevezetésképpen rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (313) preambulumbekezdésében kimondta, hogy úgy a felperes, mint az Interbrew tett kezdeményezéseket a kartell különböző elemeire vonatkozóan úgy, hogy egyik érintett fél sem játszott vezető szerepet a kartell egészében.

297 Ami először is a kartellben részt vevő egyes felek 1994 második féléve előtti, alatti és azt követő magatartását illeti, először is meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozatból következik, hogy a felperes és leányvállalata, az Alken-Maes valóban a kartell kiterjesztésének a kezdeményezői voltak egy „megnemtámadási" szerződéssel, amely magában foglalja a piaci részesedésről vagy legalábbis a vevők felosztásáról szóló egyeztetést.

298 Amíg a kartell ugyanis kezdetben az árakra és az üzleti befektetések csökkentésére vonatkozott, a felperes álláspontja az – amint azt az Interbrew május 5-i belső találkozóján készített nyilatkozatai szerint kifejezte, és megismételte az 1994. május 11-i találkozón –, hogy először is kérje az eladási mennyiség szempontjának a figyelembevételét, amely összehasonlítható a kartell piacfelosztásra vonatkozó

kiterjesztésének javaslatával. Ezenkívül az Interbrew-nak a megtámadott határozat (54) és (57) preambulumbekezdésében idézett nyilatkozatból következik – amelyet e nyilatkozat szerzőjének az 1994. október 5-i belső feljegyzésének a tartalma megerősített, és amelyet a megtámadott határozat (58) preambulumbekezdésében idézett –, hogy a piacfelosztásra vonatkozó kezdeményezést az Alken-Maes tette, és az Interbrew úgy értette, mint azoknak az egyeztetési mechanizmusoknak az átültetését Belgiumba, amelyekben a felperes Franciaországban részt vett. Ugyanezekből az iratokból következik továbbá, hogy az Interbrew vonakodott e javaslatot elfogadni.

299 Rá kell azonban mutatni arra, hogy az Interbrew hozzáállása 1994 májusáig a kartellben való aktív magatartásról tanúskodik. Ennélfogva a Bizottság a megtámadott határozat (310) preambulumbekezdésében megerősíti, hogy az Interbrew kezdeményezte az 1992-ben megkezdett információcserét, és az írásbeli bizonyítékokból következik, hogy 1993 augusztusában és novemberében az Interbrew meghatározó szerepet játszott a kiskereskedelmi árakra vonatkozó megállapodásokban. Azt is meg kell állapítani az Interbrew 1993. március 12-i belső feljegyzéséről, hogy e vállalkozás legfőbb vezetője aktív szerepet vállalt a kartell első fázisában akkor, amikor kötelezte a neki alárendelt embereket, hogy vegyenek részt az egyeztetésben. A feljegyzés ugyanis a következő részletet tartalmazza: „[v] alószínűleg erősíteni kívánják az »együttműködést« Belgiumban. [Az Interbrew korábbi CEO-ja] kényszerített minket a beszélgetésre, »mivel szükségünk van egy kis pénzre«, de nagyon zárkózottak vagyunk e kérdésben, mivel el kívánunk kerülni minden, az [EK] 8[1.] és 8[2.] cikkhez kapcsolódó problémát".

300 Ezenkívül kitűnik ebből, hogy öt hónappal később a fent említett feljegyzés készítője, aki az Interbrew CEO-ja lett, szintén ilyen aktív magatartást követett a kartell vonatkozásában. Az Interbrew 1993. augusztus 19-i belső feljegyzésében M. úr ugyanis jelzi, hogy készen áll segíteni meggyőzni az Alken-Maest a 4%-os áremelés megvalósításáról. Az 1993. november 3-i feljegyzésében továbbá beszámol a nagy forgalmazókkal való kapcsolatfelvételről a következők szerint:

„[...] értékelne egy kezdeményezést az Interbrew részéről, hogy kapcsolatba lépjen vele [...] és [...] [NB: A három legnagyobb belga szupermarket-hálózat] azzal a

szándékkal, hogy fokozatosan növelje a sörárakat [...] oly módon, hogy elérje [az Interbrew] által kívánt szintet. [...] Amikor egy megegyezés kezd nyilvánvalóvá válni, meg kell fontolni egy [hármas] találkozót [...]. Úgy gondolom, hogy nem lenne rossz ötlet meghívni engem a csúcstalálkozóra [...]-tal és [...]-tal. [...] A Maes múlt évi kezdeményezése nem tűnt megvalósíthatónak: a) hiányzott a bizalom, de bizonyosan b) a Maes túl kicsi volt. Ezt csak [az Interbrew] tehette."

301 Az előzőekből következik, hogy ha a felperes és az Alken-Maes 1994 második féléve alatti magatartása arról a szándékukról tanúskodik, hogy kiszélesítsék az együttműködésüket a piac felosztására, az Interbrew-nak a jogsértés első szakasza alatti magatartása aktív volt, amint azt a vitathatatlanul versenykorlátozó tárgyú kezdeményezései bizonyítják.

302 Ami másodszor a kartellben részt vevő felek 1994. május 11. – az az időpont, amikor a fenyegetést tették – és 1994. november 24. – az az időpont, amikor az 1994. október 12-én kötött „megnemtámadási" szerződést újratárgyalták a felek – közötti magatartását illeti, először is meg kell állapítani, hogy a felperes fenyegetése ellenére az Interbrew magatartása nem felel meg egy olyan vállalkozásének, amelynek kényszer hatása alatt el kell fogadnia annak a megszorító megállapodásnak a kiterjesztését, amelyben részt vevő fél volt.

303 Így rá kell mutatni arra, hogy az Interbrew CEO-ja közölte 1994. július 7-én, hogy megállapodott a felperes elnökével „abban, hogy nem indítanak háborút, hanem megpróbálnak időt nyerni" (a megtámadott határozat (56) preambulumbekezdése). Márpedig a felperesnek és az Alken-Maesnak a kartell első szakasza alatt tanúsított magatartása – amely 1993 elejétől 1994 első félévének végéig tartott – agresszív volt az Interbrew-val szemben, és a felperes 1994. május 11-i magatartásának – bár egy fenyegetéshez kapcsolódott – a hátterében egy franciaországi kereskedelmi háború megkezdésének lehetősége állt. Az Interbrew magatartása tehát nemcsak a felperes fenyegetésének való engedelmeskedésként fogható fel, hanem a kereskedelmi háborúban való részvétel, tehát a versenyszerű magatartás elutasításaként is. E

tekintetben arra is rá kell mutatni, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (51) preambulumbekezdésében, miután hivatkozott a fenyegetés megtételére, kimondta, hogy „ugyan nem fogadta el [a felperesnek] az 500 000 hektoliternek az Alken-Maes számára való átadására vonatkozó követelését, az Interbrew nem akart konfliktust kirobbantani, és a felek közeli kapcsolatban maradtak egymással".

304 Úgy tűnik egyrészt, hogy az Interbrew csak mérsékelten figyelt a fenyegetésre, és másrészt, hogy az Interbrew magatartása abból következett, hogy nem akart konfliktusba keveredni a felperessel, aki azt sugallja, hogy a kartell kiterjesztése nem a fenyegetés eredménye lehetett, hanem inkább az Interbrew választásának a következménye. Ezenkívül a Bizottság a megtámadott határozat (235) preambulumbekezdésében kimondta, hogy az 500 000 hektoliternek az Alken-Maes számára való átadására vonatkozó követelésnek semmilyen hatása nem volt, még ha azonnal mérsékelte is ezt a megállapítást annak megerősítése, hogy az Interbrew mégis késznek mutatkozott ettől kezdve arra, hogy az Alken-Maesszal kiszélesítse a megállapodást, és többé ne korlátozza magát információcserére és a kiskereskedelemre alkalmazandó árakra vonatkozó megállapodásokra.

305 A Interbrew kereskedelmi igazgatója által – a belga HoReKa szektorról – az 1994. október 12-i találkozóra – amelyen megkötötték a „megnemtámadási" szerződést – készített feljegyzés továbbá nem bizonyítja, hogy elvben vonakodott egy piacfelosztásra vonatkozó megállapodás megkötésétől, vagy arról, hogy kényszer hatása alatt érezte volna magát, amely egy ilyen magatartáshoz vezetett. Tükrözi inkább a szerzője által érvekkel alátámasztott értékelést, valamint egy ilyen kartell hátrányait az Interbrew-ra nézve, beleértve összehasonlításképpen azokat az előnyöket, amelyeket az Alken-Maes élvezhetett ebből. Ennélfogva ebben olvashatjuk, hogy „[az Interbrew] az erőfölényes helyzete és az e témára vonatkozó 1993 áprilisi törvény miatt további veszélynek teszi ki magát", vagy még, hogy „egy ilyen kartell több előnyt nyújt a felhívó félnek, mint a piac vezetőjének". A feljegyzés az Alken-Maesszal kötött szerződés lehetőségét nem pozitív színben tünteti fel, mivel a szerzője azt írja: „Személyes álláspont: nem hiszek ezekben a szerződésekben, mivel azokat soha nem lehet a gyakorlatban alkalmazni, és mivel azok alapvetően nem [az

Interbrew-nak] kedveznek." Nem tanúskodik azonban szükségszerűen az Interbrew által elszenvedett kényszerről, az elfogadott pontok úgy is értelmezhetőek, mint amelyek az Interbrew-n belüli gondolkodási folyamat végeredményei a versenyellenes megállapodások ténylegesen végrehajthatóságával kapcsolatban.

306 Ezenkívül rá kell mutatni arra, hogy az Interbrew 1994. október 14-i belső feljegyzése – amely tartalmazza az 1994. október 12-i találkozó eredményeit – nem azt sugallja, hogy az Interbrew-t kényszerítették a „megnemtámadási" szerződésre, hanem inkább azt, hogy az Interbrew részt vett a megbeszéléseken, beleértve azt is, hogy az Alken-Maesra kényszerítette a saját álláspontját. Az Interbrew belgiumi elnöke azt írja ugyanis a fent említett feljegyzésben: „csatolom a barátaink iratát, és egy oldalban azt az álláspontot, amelyet én javasoltam. A barátaink elfogadták az abban foglalt elvet". Márpedig „az egy oldalban azt az álláspontot" mondat, amelyet az Interbrew javasolt, amelyet a Bizottság a megtámadott határozat (60) preambulumbekezdésében bemutat, kifejezetten hivatkozik egy „[g]entlemen's agreement"-re, amely a következő pontokat tartalmazza: „nem támadjuk a kötelezettségeket" (azaz a HoReKa szektor árusítóhelyeit, amellyekkel kizárólagos vételi szerződést kötöttek), és „nem támadjuk rendszerszerűen az egymás kötelezettségei alá tartozó márkákat".

307 Ami harmadszor a felek 1994 második félévét követő magatartását illeti, először is meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozat (77) preambulumbekezdésében az Interbrew 1995 júliusi belső iratai alapján kimondta, hogy a vezetői úgy vélik, hogy tiszteletben tartották a megállapodásokat Belgiumban. A Bizottság azt is megjegyzi továbbá a megtámadott határozat (310) preambulumbekezdésében, hogy az Interbrew 1995-ben kezdeményezte, hogy az árakra vonatkozó megbeszéléseket tartsanak. A két fél között az új árakat illető tervezeteikre vonatkozóan 1996-ban tartott megbeszéléseknek a (83)–(92) preambulumbekezdésben való leírása megerősíti a spontán együttműködés szellemének a fennállását. A Bizottság a (92) preambulumbekezdésben idézi például az 1996. október 11-i telefax tartalmát, amelyet az Interbrew egyik vezetője küldött a vállalkozás egyik részvényesének, amely kimondja: „[e]gy éve már annak, hogy konstruktív versenyről tárgyalunk Belgiumban. Alapjában véve semmi sem történt. A felelősség e tekintetben valószínűleg megoszlik. Jövő héten megpróbáljuk újraindítani ezt a folyamatot".

308 Végül meg kell állapítani, hogy az Interbrew a belgiumi HoReKa szektorért felelős kereskedelmi igazgatójának az 1998. január 28-i találkozó folyamán készített feljegyzései a kartellel szembeni pozitív hozzáállásról tanúskodnak, és a kartell célkitűzései közé veszik a HoReKát illetően „a szállítási kötelezettségek és jogok tiszteletben tartását". A HoReKára vonatkozó egyeztetések vonatkozásában a feljegyzések megemlítik „a fontos iratokra vonatkozó közvetlen kapcsolatot és a nemzeti vevőkre vonatkozó versenyt" is (a megtámadott határozat (104) preambulumbekezdése).

309 Az előzőekből következik, hogy a kartellben részt vevő felek a jogsértés teljes időtartama alatt mindannyian tettek versenyellenes tárgyú kezdeményezéseket, és különösen, hogy nem lehet megállapítani az iratok alapján azt, hogy az Interbrew kizárólag kényszer hatása alatt fogadta el a kartellnek a „megnemtámadási" szerződésre való kiterjesztését. Bár a Bizottság írásban kimondja, hogy a felperessel szemben elfogadott súlyosító körülmény nem mentesíti az Interbrew-t a kartellből származó felelőssége alól, az Interbrew a jogsértés teljes időtartama alatt tanúsított magatartása nem tette lehetővé annak megállapítását, hogy volt közvetlen okozati összefüggés a felperes 1994. május 11-i fenyegetése és a kartell kiterjesztése között.

310 Ebből következik, hogy – tekintettel a felek 1994 második féléve előtt, alatt és után a kartellel szemben tanúsított magatartására, valamint arra a hatásra, amelyet e fenyegetés gyakorolhatott azokra az összefüggésekre, amelyekben azt tették – a Bizottság nem állapította meg kellő mértékben a tett fenyegetés és a kartell kiterjesztése közötti okozati összefüggést, mivel ez utóbbi oka talán nemcsak e fenyegetés volt, hanem általánosabban a kartellben részt vevő két fél által együttesen kitűzött verseny megszüntetésének céljából következett.

311 A fentiekből következik tehát, hogy a Bizottság tévesen fogadta el a felperessel szemben azt a súlyosító körülményt, amely szerint kényszerítette az Interbrew-t arra, hogy szélesítse ki az együttműködést úgy, hogy a visszautasítás esetére megtorlással fenyegette.

312 A Bizottság – a tárgyalás során feltett, a bírság a felperes ellen elfogadott két súlyosító körülmény alapján meghatározott növelésének százalékos megoszlására vonatkozó kérdésre, figyelemmel a bírság alapösszegének összesen 50%-os emelésére – előadta, hogy – tekintettel egyrészt e két súlyosító körülménynek a megtámadott határozat indokolásában tulajdonított jelentőségére, és másrészt a tárgyban kialakított határozathozatali gyakorlatára – meg kell állapítani, hogy a jogsértés ismétlődő jellege címén elfogadott súlyosító körülmény játszott meghatározó szerepet, és hogy a kényszer címén elfogadott súlyosító körülmény szerepe kisebb volt.

313 Ilyen körülmények között az Elsőfokú Bíróság úgy véli, hogy gyakorolnia kell a 17. rendelet 17. cikkéből eredő korlátlan felülvizsgálati jogkörét, és a bírság a súlyosító körülmények címén elfogadott alapösszegének teljes növelését 40%-ban kell rögzíteni.

4. *A felperes visszaesése súlyosító körülményként való figyelembevételének megalapozatlanságára alapított jogalapról*

a) A felek érvei

314 Először is a felperes hangsúlyozza, hogy az állítólagos visszaesés Bizottság általi figyelembevétele sérti a 17. rendelet 15. cikke által adott hatáskör-átruházást, mivel a Bizottság a bírság összegét kizárólag a jogsértés valódi súlyára és időtartamára tekintettel határozhatja meg.

315 A tagállamok nemzeti jogából következik, hogy az ismétlődő jelleg nem a jogsértés súlyosító körülményeitől, azaz a tények súlyosságának az objektív megítélésétől függ, hanem a jogsértés elkövetőjére jellemző tény elismerésétől, azaz az ilyen jogsértések elkövetésére való hajlamtól.

316 Válaszolva a Bizottság azon érvére, amely szerint a visszaesés súlyosító körülményként szerepel az iránymutatásban, a felperes előadja, hogy nem kérdőjelezi meg a Bizottság lehetőségét arra, hogy magyarázó közlemény útján tegye közzé a bírságok kiszabására vonatkozó módszerét. Ezzel szemben kétségbe vonja az álláspontja szerint hatáskörrel való visszaélésnek minősülő gyakorlatot, nevezetesen azt, hogy a Bizottság fenntartja magának azt a lehetőséget, hogy minden jogi felhatalmazás nélkül súlyosítson egy büntetést visszaesés miatt, valamint hogy tetszés szerint határozzon e fogalom alkalmazási módozatairól.

317 Ami a Bizottság azon megállapítását illeti, amely szerint a felperes az EK 241. cikke alapján nem hozott fel jogellenességi kifogást, a felperes kimondja, hogy egy ilyen jogorvoslat megléte nem akadályozza meg ez utóbbit abban, hogy a 17. rendelet alapján hivatkozzon a megtámadott határozat jogellenességére, még akkor sem, amikor a határozat alkalmazza az iránymutatást. Ami annak a jogellenességi kifogásnak az Elsőfokú Bíróság általi elutasítását illeti, amelyre a Bizottság is hivatkozott, és amelyet a fenti 245. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet alapjául szolgáló ügyben hoztak fel, a felperes kimondja, hogy a jogellenességi kifogást az iránymutatásnak csak egy meghatározott pontja alapján utasították el abban az ügyben, és ennélfogva nem volt olyan általános jelentősége, mint amilyet a Bizottság tulajdonítani kívánt neki.

318 Ami a Bizottság azon érvét illeti, amely szerint az Elsőfokú Bíróság több ügyben is elismerte a visszaesés fogalmát, a felperes azt válaszolja, hogy az Elsőfokú Bíróság ezek közül egyikben sem mondta ki kifejezetten a 17. rendelet alapján vagy az általános közösségi jogelvek alapján a visszaesés fogalma alkalmazásának jogszerűségét. Így a fenti 154. pontban hivatkozott „PVC II”-ügyben hozott ítéletben az

Elsőfokú Bíróság arra a tényre támaszkodott, hogy a vállalkozás már korábban is követett el hasonló jogsértést, de nem azért, hogy a kiszabott bírság összegét növelje, hanem csak azért, hogy megállapítsa, hogy az egyik enyhítő körülmény alkalmazásának Bizottság általi elutasítása megalapozott-e. Az Elsőfokú Bíróság tehát soha nem erősítette meg a visszaesés elvét.

319 A felperes elismeri, hogy a Bizottság figyelembe vehette a korábbi jogsértéseket a bírság kiindulási összegének meghatározásánál azért, hogy igazolja azt a megállapítását, hogy az új jogsértést tudatosan követték el, de ez nem jelenti azt, hogy a korábbi jogsértés megléte a visszaesés miatt – kifejezett jogi alap nélkül – egy súlyosabb büntetés alkalmazásához vezet. Az ilyen emelés ugyanis egyenértékű lenne egy új típusú büntetés kialakításával, amely az alapbüntetéshez hozzáadódna, ami megmagyarázza azt, hogy a nemzeti jogrendekben a visszaesés a törvényi szabályozás körébe tartozik, és szigorúan értelmezendő. Márpedig a 17. rendelet semmilyen olyan kifejezett jogkört nem tartalmaz, amely lehetővé tenné a Bizottság számára, hogy a bírságot a visszaesés alapján növelje.

320 Ami az Elsőfokú Bíróság T-141/94. sz., Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben 1999. március 11-én hozott ítéletét [EBHT 1999., II-347. o.] és a fenti 277. pontban hivatkozott Enichem Anic kontra Bizottság ügyben hozott ítéletét illeti, a felperes kimondja, hogy az Elsőfokú Bíróság ugyan hivatkozott a visszaesésre mint súlyosító körülményre, e fogalom 17. rendelet alapján való alkalmazásának a jogellenességét a felperesek nem hozták fel.

321 Másodszor a felperes kimondja, hogy a Bizottság megsértette a *nulla poena sine lege* elvét, mivel a visszaesés súlyosító körülményként való figyelembevételének nincs jogi alapja a közösségi jogrendben. Márpedig a Bíróság kimondta, hogy a *nulla poena sine lege* általános jogelv korlátozza az intézmények mérlegelési jogkörét annyiban, amennyiben egy szankció – még ha nem is büntető jellegű – csak akkor szabható ki, ha világos és félreérthetetlen jogi alapon nyugszik (a Bíróság 117/83. sz. Könecke-ügyben 1984. szeptember 25-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 3291. o.] 11. pontja). Az Emberi Jogok Európai Bírósága továbbá kimondta, hogy a védelemhez való

joghoz kapcsolódó alapelvek és garanciák minden szankcióra alkalmazandóak, amelynek a célja egyszerre megelőző és megtorló, bármilyen legyen is a belső jogban a jogsértés minősítése (lásd az EJEB 1984. február 21-i Ostürk ítéletet, A. sorozat 73. szám). Csak a Tanács és a Parlament rendelkezik jogalkotói jogköre értelmében azzal a lehetőséggel, hogy a visszaesés fogalmának megadja a szükséges jogi alapot ahhoz, hogy a Bizottság azt súlyosító körülményként használhassa.

322 A felperes azt is hangsúlyozza, hogy a Bíróságnak soha nem volt lehetősége arra, hogy a *nulla poena sine lege* elvre figyelemmel határozzon a visszaesés jogszerűségéről a Bizottság által a saját védelmére hivatkozott ügyekben, nevezetesen a fenti 154. pontban hivatkozott „PVC II"-ügyben hozott ítéletben, a fenti 320. pontban hivatkozott Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben, és a fenti 277. pontban hivatkozott Enichem Anic kontra Bizottság ügyben hozott ítéletben.

323 A nemzeti jogszabályok vizsgálata továbbá rávilágít a visszaesés fogalmának nagyon szigorú alkalmazására a tagállamokban, valamint az azokat alkotó aktusok törvényi jellegének megkövetelésére.

324 Harmadszor a felperes azt állítja, hogy a Bizottság megsértette a jogbiztonság elvét, valamint a szankciók jogszerűségének elvét és a védelemhez való jog tiszteletben tartását (a Bíróság 42/59. és 49/59. sz., Snupat kontra Főhatóság egyesített ügyekben 1961. március 22-én hozott ítéletének [EBHT 1961., 103. o.] 159. pontja), mivel minden jogi alap – nevezetesen a két jogsértés közötti maximum időszak, amely lehetővé tenné a visszaesés fogalmának az alkalmazását – nélkül figyelembe vette az 1984-ben és 1974-ben már szankcionált jogsértéseket.

325 A nemzeti jogszabályok elemzése egyértelművé teszi, hogy a visszaesés fogalma alkalmazásának számos szigorú feltétele közül az egyik a – 10 évet általában nem meghaladó – maximum időtartam, amely a vizsgált jogsértés és a korábbi jogsértés megállapítása között telt el. A felperes által kifogásolt helyzet tarthatatlan, pontosan

azért, mert az iránymutatás egyáltalán nem tartalmaz a Bizottság ellenkérelmében hivatkozott, a visszaesés alkalmazásának a lehetőségére vonatkozó időbeli korlátozást, és a felperes úgy véli, hogy a Bizottságnak meg kellett volna határoznia egy ilyen korlátozást az iránymutatásában. Az ugyanis elfogadhatatlan, hogy a Bizottság 40 évvel ezelőtt, sőt egy másik jogalany által elkövetett jogsértéseket figyelembe vehessen.

326 Negyedszer a felperes hangsúlyozza, hogy a megtámadott határozat kétszeresen is sérti a *ne bis in idem* általános közösségi jogelvét. Visszaesés esetén nagyobb büntetés alkalmazása ugyanis két alapvető indokon alapul, nevezetesen annak szükségességén, hogy elrettentse a visszaesőt egy újabb jövőbeni jogsértés elkövetésétől, és az a tény, hogy a visszaeső ismerte cselekedetei jogsértő jellegét a jogsértés korábbi megállapítása miatt. Márpedig a Bizottság – mivel elismeri, hogy ez a két indok a visszaesésre vonatkozó megállapítása alátámasztására szolgál – hibázik, amikor a megtámadott határozatban azokra másodszor hivatkozik, és így ugyanazon oknál fogva kétszer is megemeli a bírság összegét.

327 Így a Bizottság a megtámadott határozatban egyrészt már a jogsértés súlyának a megállapításánál figyelembe vette az elrettentő hatás szükségességét, és másrészt azt, hogy a felperes tudott magatartása jogsértő jellegéről akkor, amikor kimondta, hogy figyelembe veszi azt a tényt, hogy a felperes olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkezett, amely lehetővé tette számára annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytat, és tudatában volt annak, hogy a versenyjog alapján ebből rá nézve milyen következmények származnak. Ezt követően tehát, mivel a visszaesés alapján – ugyanazon két indok miatt, mint azok, amelyek a jogsértés súlyára tekintettel a bírságkiszabás alapját képezték – megemelte a bírság összegét, a Bizottság megsértette a *ne bis in idem* elvét.

328 Ötödször a felperes előadja, hogy a Bizottság megsértette a versenyjog területén az eljárásokra és a végrehajtásra vonatkozó elévülési időt illető szabályokat akkor,

amikor a visszaeséseket a közel 40 évre visszamenő tények alapján vette figyelembe, tehát az Európai Gazdasági Közösségnek a közlekedés és versenyjog területén az eljárásokra és a végrehajtásra vonatkozó elévülési időről szóló, 1974. november 26-i 2988/74/EGK tanácsi rendelet (HL 319., 1. o.) 1. cikke által előírt ötéves határidőt megelőző tények alapján.

329 Hatodszor és utolsósorban a felperes másodlagosan hangsúlyozza, hogy a Bizottság a visszaesés fogalmának nyilvánvalóan kiterjesztő értelmezését fogadta el.

330 Egyrészt a Bizottság érvelése valójában nem teljesen megalapozott annyiban, amennyiben az EGK-Szerződés 85. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban 1974. május 15-én hozott 74/292/EGK határozata (IV/400. ügy – Üvegtartály-gyártók közötti megállapodások) (HL 1974. L 160, 1. o.) (a továbbiakban: „üvegtartályok"-határozat) nem minősül a Boussois-Souchon-Neuvesel (BSN) SA (a felperes jogelődje) vállalkozással szemben jogsértés megállapításának, hanem csupán a megállapodásokról való értesítést követően ez utóbbi az EK 81. cikk (3) bekezdése alapján való mentesítésének. A Bizottság továbbá hallgatólagosan elismeri ezt akkor, amikor az ellenkérelmében jelzi, hogy még ha nem is kellene figyelembe venni ezt a határozatot, a „Benelux síküveg"-határozat elég a visszaesés meglétének a megállapításához.

331 Márpedig a felperessel szembeni rendkívüli szigort bizonyítja a visszaesés megállapításához egy bejelentés alapján hozott határozat figyelembevétele, hiszen ezen eljárás célja az, hogy biztosítsa a jogbiztonságot a vállalkozások számára egészen addig, amíg a Bizottság nem határozott az ügyben. Ennélfogva téves a hivatkozott határozatot a „jogsértést megállapításának" minősíteni ahhoz, hogy igazolja a felperesre kiszabott bírság összegének emelését.

332 Másrészt még ha nem is lenne elévülési idő a visszaesésBizottság általi megállapítása tekintetében, a bírság nagyon régi – a jelen ügyben közel 40 évvel korábbi – tények alapján való emelése nemcsak jogbizonytalanságot teremt, hanem nyilvánvalóan ésszerűtlen is. Ez ugyanis azt eredményezi, hogy a két vállalkozás közül a piacon a kisebbre akkora bírságot szab ki, mint arra, aki a piac erőfölényben lévő szereplője volt. Azt a benyomást kelti továbbá, hogy a felperes többszörös ismételt jogsértő, aki a közösségi jogot 40 éve megsérti.

333 A Bizottság azt állítja, hogy az iránymutatásban a visszaesés súlyosító körülményként szerepel, és hogy azt helyesen figyelembe lehet venni. A Bizottság több alkalommal is elfogadta ezt a súlyosító körülményt, anélkül hogy az Elsőfokú Bíróság ezt vitatta volna.

334 A *nulla poena sine lege* elve büntetőjogi elv, és nem alkalmazható a jelen esetben. A felperes továbbá szem elől veszti azt a tényt, hogy a szankció jogi alapja a versenyjogban a 17. rendelet 15. cikke, és hogy a Bizottság széles mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírságok összegének a megállapítása során annak érdekében, hogy a vállalkozások magatartását irányíthassa. Az iránymutatás – akkor, amikor az ismétlődő jogsértést súlyosító körülménynek tekinti – nem egy jogi alap nélküli kiegészítő szankciót hoz létre.

335 Ami a jogbiztonság elvének az állítólagos megsértését illeti, a felperes által felhozott nemzeti példák a büntetőjog területére korlátozódnak, és az iránymutatás nem tartalmazza a maximum időszakot, amely a korábbi jogsértés megállapítása és a visszaesés tényének a figyelembevétele között eltelt. Végül, a felperes tévesen hivatkozik a 40 évnél régebbi tények esetében a visszaesésre akkor, amikor a két érintett jogsértés 19 és 9 évvel az érintett jogsértés előtt történt, és azt kívánja sugallni, hogy ezek a megállapítások a felperestől eltérő jogalanyokra vonatkoztak akkor, amikor ez utóbbinak csak a neve változott.

336 Ami a *ne bis in idem* elv állítólagos megsértését illeti, a Bizottság kijelenti, hogy a visszaesés tényének a figyelembevétele nem duplázódik annak a jogsértés súlyára vonatkozó ténynek a figyelembevételével, hogy a felperes a jogi-gazdasági ismeretei alapján megítélhette volna magatartása jogsértő jellegét.

337 Ami a 2988/74 rendelet állítólagos megsértését illeti, az érintett tények nem tartoznak a bírságkiszabás területén az elévülési szabályok hatálya alá, és lehetetlen lenne az elévülési szabályokat azon tények időpontjára tekintettel alkalmazni, amelyek a jogsértés korábbi megállapításának a tárgyát képezték. A korábbi jogsértések alapjául szolgáló tények kiindulási pontként mindenesetre irrelevánsak, mivel a visszaesés megállapítása esetén a jogsértés az adott ügy alapjául szolgáló tények alapján való megállapítása a meghatározó.

338 Végül, a Bizottság tagadja, hogy nyilvánvalóan kiterjesztően értelmezte a visszaesés fogalmát, és kimondja, hogy ez utóbbit minden körülmények között a „Benelux síküveg"-határozatra tekintettel állapította meg.

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

339 Ami a 17. rendelet állítólagos megsértését illeti, először is rá kell mutatni arra, hogy a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése alapján: „[a] Bizottság határozattal 1000–től 1 000 000 [euróig] terjedő, vagy annál nagyobb összegű bírságot szabhat ki a vállalkozásokra vagy a vállalkozások társulásaira, de a bírság mértéke nem haladhatja meg a jogsértésben részt vevő egyes vállalkozások megelőző éves üzleti forgalmának 10%-át, ha a vállalkozások szándékosan vagy gondatlanságból [...] megsértik a Szerződés [81.] cikkének (1) bekezdését [...]" Ugyanez a rendelkezés előírja, hogy „[a] bírság összegének megállapításakor a jogsértés súlyát és időtartamát is figyelembe kell venni" (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 223. pontja).

340 Márpedig az iránymutás az 1. pontja első bekezdésében úgy rendelkezik, hogy a bírság kiszámításához a jogsértés súlya és időtartama alapján kell meghatározni az alapösszeget, amely az egyetlen, a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében elfogadott szempont (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 224. pontja).

341 Ezt követően az iránymutatás példálózó jelleggel megállapítja azon súlyosító és enyhítő körülmények listáját, amelyeket figyelembe lehet venni az alapösszeg emelésénél vagy csökkentésénél, majd hivatkozik az engedékenységi közleményre (lásd a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 229. pontját).

342 Általános megjegyzések címén az iránymutatás kimondja, hogy magától értetődő, hogy az e módszerrel (százalékos alapon növelt vagy csökkentett alapösszeg) kiszámított végösszeg a 17. rendelet 15. cikke (2) bekezdésének megfelelően semmi esetre sem haladhatja meg a vállalkozások világméretű forgalmának 10%-át [5. pont, a) alpont]. Az iránymutatás előírja továbbá, hogy a fenti számítások elvégzését követően a körülmények függvényében olyan tényezőkre is figyelemmel kell lenni, mint például a sajátos gazdasági összefüggések, a jogsértők által elért gazdasági vagy pénzügyi előnyök, vagy a kérdéses vállalkozások különös jellemzői és valós fizetőképessége a sajátos társadalmi környezetben, és a bírságot ennek megfelelően kell kiigazítani [5. pont, b) alpont] (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 230. pontja).

343 Ebből következik, hogy az iránymutatásban előírt módszer értelmében a bírság kiszámítása továbbra is a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdésében említett két szempont alapján történik, nevezetesen a jogsértés súlya és időtartama alapján, tiszteletben tartva az ugyanezen rendelkezésében előírt, az egyes vállalkozások forgalmára vonatkozó felső korlátot (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 231. pontja).

344 Következésképpen az iránymutatást nem lehet úgy tekinteni, hogy az túllépi a fenti rendelkezésben meghatározott szankciók jogi kereteit (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 232. pontja).

345 A Bizottság az iránymutatás 2. pontjának első francia bekezdésében hivatkozik a bírság alapösszege súlyosító körülmények alapján történő emelésének lehetőségére, amely körülmények részét képezi az egy vagy több vállalkozás ugyanolyan típusú jogsértésének az ismétlődése.

346 Az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a bírságok elrettentő hatása az egyik olyan elem, amelyet a Bizottság figyelembe vehet a jogsértés súlyának az értékelésénél, és következésképpen a bírság összegének a meghatározásánál, mivel a jogsértések súlyát sok tényező alapján kell meghatározni, mint például többek között az ügy sajátos körülményei, a háttere, a bírságok elrettentő hatása, anélkül hogy kimerítő vagy kötelező felsorolása lenne a mérlegelendő tényezőknek (lásd e tekintetben a fenti 137. pontban hivatkozott SPO és társai kontra Bizottság ügyben hozott végzés 54. pontját; a fenti 137. pontban hivatkozott Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 33. pontját; a fenti 137. pontban hivatkozott Sarrió kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet 328. pontját és a fenti 245. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 443. pontját).

347 Az ítélkezési gyakorlatból következik az is, hogy a bírság összegének a meghatározásánál a jogsértés súlyának a megítélésekor a Bizottságnak nemcsak az adott eset egyedi körülményeit, hanem a jogsértés összefüggéseit is figyelembe kell vennie, és biztosítania kell, hogy eljárása – különösen az ilyen jogsértések vonatkozásában, amelyek a Közösség céljainak megvalósítását jelentős mértékben hátráltatják – kellő elrettentő erővel bírjon (lásd a fenti 50. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 105. és 106. pontját és a fenti 50. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 166. pontját).

348 E tekintetben az elkövetett jogsértés súlyának elemzésénél figyelembe kell venni az esetleges visszaeséseket (a fenti 185. pontban hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 91. pontja). Az elrettentés szempontjából ugyanis a visszaesés a bírság alapösszegének a jelentős növelését indokoló körülmény. Ez azt bizonyítja ugyanis, hogy a korábban kiszabott szankció nem volt kellően elrettentő hatású (az Elsőfokú Bíróság T-203/01. sz., Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-4071. o.] 293. pontja).

349 Ezenkívül, a felperes állításával ellentétben, a visszaesés körülménye – azon tény ellenére, hogy a jogsértés elkövetőjének a sajátos jellemzőjéhez, nevezetesen az ilyen jogsértés elkövetésére való hajlamához kapcsolódik – pontosan ezen oknál fogva az érintett magatartás súlyának, és következésképpen az elrettentő hatás miatt a szankció mértéke emelésére vonatkozó szükségnek nagyon jelentős mutatója.

350 Ennélfogva meg kell állapítani, hogy mivel a Bizottságnak biztosítania kell, a bírság kellően elrettentő erejét, különösen ami a legkárosabb jogsértéseket illeti, és annyiban, amennyiben a 17. rendelet 15. cikke értelmében az elrettentés célja a jogsértés súlya Bizottság általi értékelésének körébe tartozik, a Bizottság egyáltalán nem sértette meg a fenti rendelkezést akkor, amikor a felperessel szemben súlyosító körülményként elfogadta a visszaesést.

351 A Bizottság a *nulla poena sine lege* elvét sem sértette meg akkor, amikor megállapította, hogy a felperes megismételte a jogsértést, mivel nem vitatott az, hogy az iránymutatás 2. pontjának első francia bekezdése tartalmazza ezt a lehetőséget, és hogy ez utóbbit nem lehet úgy tekinteni, hogy túlmegy a szankciók jogi keretén, amint azt a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése meghatározza (a fenti 57. pontban hivatkozott LR AF 1998 kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 231. és 232. pontja).

352 Ami a jogbiztonság elvének az állítólagos megsértését illeti, rá kell mutatni arra, hogy az elévülési idő csak akkor biztosíthatja a jogbiztonság védelmét, és megsértése csak akkor jelenti ezen elv megsértését, ha az elévülési időt már előre rögzítették (lásd e tekintetben Bíróság 41/69. sz., ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 661. o.] 19. pontját).

353 Márpedig sem a 17. rendelet 15. cikke, amely azoknak a szankcióknak a jogi keretét képezi, amelyet a Bizottság a közösségi versenyszabályok megsértéséért kiszabhat (lásd a fenti 133–135. pontot), sem az iránymutatás nem ír elő végső határidőt a vállalkozással szembeni visszaesések megállapításával kapcsolatban. Ennélfogva a jelen esetben a jogbiztonság elvének semmilyen megsértését sem lehet megállapítani.

354 Mindenesetre rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság a visszaesések megállapításánál arra a tényre támaszkodik, hogy a jogsértést már megelőzően, 1984. július 23-án a „Benelux síküveg"-határozatban megállapították a felperessel szemben. Márpedig tekintettel arra a célkitűzésre, amelyet a Bizottság akkor követ, amikor a visszaesésért megemeli a bírságot, nevezetesen azért, hogy a jogsértés elkövetőjét elrettentse a hasonló jogsértés újabb elkövetésétől, az a tény, hogy e célból elfogadott egy 17 évvel korábban megállapított jogsértést, nem sérti meg a jogbiztonság elvét. Ez annál is inkább így van a jelen esetben, mivel a jogsértés 1993. január 28-án kezdődött, azaz csak nyolc év hat hónappal a „Benelux síküveg"-határozat elfogadását követően. A visszaesés megtorlására vonatkozó politika ugyanis semmilyen gyakorlati hatással sincs az első jogsértés elkövetőjére, kivéve ha az újabb jogsértés esetén egy sokkal súlyosabb szankcióval való fenyegetés hatásos lehet, és így befolyásolhatja a magatartását.

355 Ezen érvelés érvényességét nem lehet azzal a ténnyel megkérdőjelezni, hogy a Bizottság is említette a megtámadott határozatban azt, hogy a hasonló jogsértés első elkövetését már az „üvegtartályok"-határozatban 1974. május 15-én – azaz 27 évvel e jogsértés megállapítása előtt – állapította meg a felperessel szemben,. Annál is

inkább ez a helyzet, mivel – amint azt a Bizottság a tárgyaláson helyesen megjegyezte – az a tény, hogy a két esetben 10 évnél kevesebb idő telt el az 1974. május 15-én és 1984. július 23-án elkövetett jogsértések megállapítása között, és a jogsértő magatartás felperes általi megismétlése ez utóbbi arra vonatkozó hajlamát mutatja, hogy nem vonja le a megfelelő következtetéseket a közösségi versenyszabályok megsértésének vele szembeni megállapításából.

356 Ami a *ne bis in idem* elvének állítólagos megsértését illeti, rá kell mutatni arra egyrészt, hogy a Bizottság az iránymutatás 1. pontja A. alpontjának negyedik bekezdésében közölte azt a szándékát, hogy figyelembe kell venni, hogy a jogsértők milyen tényleges gazdasági lehetőségekkel rendelkeznek ahhoz, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzanak, és a bírságot olyan nagyságrendű összegben kell megállapítani, amely biztosan kellően elrettentő erővel bír. Másrészről a Bizottság az iránymutatás ugyanezen pontjának ötödik bekezdésében hozzátette, hogy az a tény is figyelembe vehető, hogy a nagy vállalkozások rendszerint olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeznek, amely lehetővé teszi számukra annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytatnak, és tudatában legyenek annak, hogy a versenyjog alapján ebből rájuk nézve milyen következmények származnak. Végül a Bizottság az iránymutatás 2. pontjában az ugyanazon vállalkozás által elkövetett azonos típusú, visszaeséseket hozza fel a súlyosító körülmény olyan példájaként, amely az alapösszeg növekedéséhez vezethet.

357 A jelen esetben a Bizottság a megtámadott határozat (305) preambulumbekezdésében kimondta, hogy – tekintettel arra, hogy a bírság összegét olyan szintben kell meghatározni, amely annak kellően elrettentő hatást biztosít – figyelembe veszi azt a tényt, hogy a felperes nemzetközi, ráadásul többtermékes vállalkozás. A Bizottság ezt követően a (306) preambulumbekezdésben kimondta, hogy figyelembe veszi azt a tényt, hogy a felperes és a határozat elfogadásának időpontjában annak leányvállalata, az Alken-Maes olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkeztek, amely lehetővé tették számukra annak könnyebb felismerését, hogy

jogsértő magatartást folytatnak, és legyenek tudatában annak, hogy a versenyjog alapján ebből rájuk nézve milyen következmények származnak. Végül a Bizottság a megtámadott határozat (314) preambulumbekezdésében, a bírság súlyosító körülmények miatti emelésére vonatkozóan kifejtett érvelése keretében kimondta, hogy a felperessel szemben már két ízben megállapításra került, hogy az EK 81. cikket hasonló módon megsértette.

358 E tekintetben meg kell először is állapítani, hogy a *ne bis in idem* elvének a verseny területén kialakított ítélkezési gyakorlat által meghatározott (lásd a fenti 185. pontot) alkalmazási feltételei a jelen esetben nem teljesülnek, mivel a Bizottság a bírság kiszámításánál olyan ténybeli szempontok összességének a figyelembevételére szorítkozott, amelyeket relevánsnak ítélt a bírság összegének a kellő elrettentő hatást biztosító szinten való rögzítéséhez.

359 Mindenesetre kitűnik, hogy a jogsértés súlya e mérlegelési szempontjainak mindegyikét eltérő oknál fogva vette figyelembe. Így először is figyelembe vette azt a tényt, hogy a felperes egy nemzetközi és többtermékes vállalkozás, ahhoz, hogy kifejezze azt, hogy a bírság összegét olyan szinten kell meghatározni, amely a gazdasági és pénzügyi erejére tekintettel kellően elrettentő (lásd a fenti 167–182. pontot). Ezt követően figyelembe vette, hogy a felperes olyan jogi és gazdasági ismeretekkel, valamint infrastruktúrával rendelkezett, amely lehetővé tette számára annak könnyebb felismerését, hogy jogsértő magatartást folytat, és tudatában legyen annak következményeinek, mivel nagyobb szintű elrettentés szükséges, tekintettel arra a tényre, hogy a vállalkozás az érintett jogsértést annak ellenére követte el, hogy rendelkezett olyan eszközökkel, amelyek lehetővé tették számára a magatartása jogsértő jellegének és következményeinek felismerését (lásd a fenti 175. pontot). Végül figyelembe vette a visszaesést a nagyobb szintű elrettentés biztosításához, amelyről az a tény tanúskodik, hogy két korábbi jogsértés megállapítása nem volt elég ahhoz, hogy a harmadik elkövetését megakadályozza.

360 Ami a 2988/74 rendelet állítólagos megsértését illeti, elég azt megállapítani, hogy ez utóbbi szabályozza az elévülési időt, amelyet alkalmazni kell a Bizottság versenyszabályok megsértésére vonatkozó bírságkiszabási jogkörére, ezzel szemben semmilyen olyan rendelkezést nem tartalmaz, amely korlátozná a Bizottság azon jogkörét, hogy súlyosító körülményként és a versenyszabályok megsértésekor történő bírság

meghatározásánál figyelembe vegye azt a tényt, hogy a vállalkozással szemben ugyanezen versenyszabályok megsértéséért már alkalmaztak szankciót. Ennélfogva egy ilyen súlyosító körülmény Bizottság általi felperessel szembeni megállapítása nem jelenti a 2988/74 rendelet megsértését.

361 Ami azt az érvet illeti, amely szerint a Bizottság a visszaesés nyilvánvalóan kiterjesztő értelmezését fogadta el, rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság az iránymutatás 2. pontjában a visszaeséseket mint súlyosító körülményt a következőképpen határozta meg: „az ugyanazon vállalkozás(ok) által elkövetett azonos típusú, visszaesések".

362 Rá kell arra mutatni továbbá, hogy a visszaesés egyes nemzeti jogrendekben elfogadott fogalma magában foglalja, hogy a személy új jogsértést követ el, ha a hasonló jogsértésért már korábban megbüntették (a fenti 320. pontban hivatkozott Thyssen Stahl kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 617. pontja és a fenti 348. pontban hivatkozott Michelin kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítélet 284. pontja).

363 Ki kell azonban mondani, hogy a visszaesés fogalma – tekintettel az általa követett célra – nem feltétlenül foglalja magában a korábbi pénzügyi szankció megállapítását, hanem csak a korábbi jogsértését. Az adott jogsértés esetében a visszaesés célja ugyanis a súlyosabb szankció kiszabása egy olyan vállalkozásra, amely felelős a releváns tényekért, de a korábbi jogsértés megállapítása nem volt elég a jogsértő magatartás megismétlésének megelőzéséhez. E tekintetben a visszaesést meghatározó tényező nem a bírság korábbi kiszabása, hanem a jogsértés korábbi megállapítása annak elkövetője ellen.

364 Ami a felperes azon érvét illeti, amely szerint az „üvegtartályok"-határozat, amelynek 1974-ben ő volt a címzettje, nem vehető figyelembe a visszaesés meghatározása

céljából a jelen esetben, mivel e határozatot megelőzte egy értesítés, és mivel a Bizottság nem szabott ki bírságot, rá kell arra mutatni, hogy a hivatkozott határozat a 3. cikkében kimondja, hogy „azoknak a vállalkozásoknak, amelyek részt vesznek az 1. cikkben hivatkozott megállapodásokban, azonnal abba kell hagyniuk a megállapított jogsértést".

365 A felperesre vonatkozóan tehát már megállapították a jogsértés elkövetését a jelen esethez hasonló tények alapján. Márpedig ez a körülmény nem akadályozta meg a felperest abban, hogy megismételje a jogsértő magatartását. A Bizottság tehát joggal állapította meg a visszaesést vele szemben.

366 Meg kell mindenesetre állapítani, hogy az 1984-es „Benelux síküveg"-határozat pénzügyi szankciót szabott ki, és visszaesést állapított meg vele szemben. Márpedig a megtámadott határozatban semmi sem utal arra, hogy a Bizottság azon megállapítása, hogy a visszaesés két korábbiból következik, lehetővé tette a bírság összegének súlyosító körülmény miatti nagyobb emelését, mint amit abban az esetben alkalmaznának, amikor csak egy korábbi jogsértést azonosítottak.

367 Ami végül azt az érvet illeti, amely szerint a bírság visszaesés miatti emelése túl nagy mértékű, amiből az következik, hogy a felperesre kisebb piaci mérete ellenére az Interbrew-ra kiszabott bírsággal megegyező bírságot szabtak ki, rá kell mutatni arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a jogsértés súlyának értékelési elemei között szerepelhet a jogsértés tárgyát képező termék volumene és értéke, a vállalkozás mérete és gazdasági jelentősége, és következésképpen az a hatás, amelyet ez utóbbi gyakorolhat a piacra. Ebből következik, hogy a bírság összegének meghatározásakor figyelembe lehet venni úgy a vállalkozás világméretű forgalmát, mint a forgalom azon részét, amely a jogsértés tárgyát képező termék értékesítéséből származik, de hogy e forgalmak egyikének sem lehet a többi értékelési tényezővel szemben aránytalan jelentőséget tulajdonítani (lásd e tekintetben a fenti 50. pontban hivatkozott Musique diffusion française és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 120. és 121. pontját; a fenti 115. pontban hivatkozott Parker Pen kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 94. pontját és a fenti 158. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 176. pontját).

368 A bírságok elrettentő hatása továbbá az egyik olyan tényező, amelyet a Bizottság figyelembe vehet a jogsértés súlyának értékelésénél, és következésképpen a bírság szintjének meghatározásánál, mivel a jogsértések súlyát sok tényező alapján kell meghatározni, mint például többek között az ügy sajátos körülményei, a háttere, a bírságok elrettentő hatása, anélkül hogy kimerítő vagy kötelező felsorolása lenne a mérlegelendő tényezőknek (a fenti 137. pontban hivatkozott SPO és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 54. pontja; a fenti 137. pontban hivatkozott Ferriere Nord kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 33. pontja és a fenti 137. pontban hivatkozott Sarrió kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet 328. pontja).

369 Ebből következik, hogy az a tény, hogy a felperesre az adott piaci jelentőségével aránytalan bírságot szabtak ki, nem a visszaesés körülményének nyilvánvalóan kiterjesztő értelmezéséből következik, hanem azoknak az észrevételeknek az összességéből, amelyeket a Bizottság joggal figyelembe vehetett ahhoz, hogy meghatározza a felperesre kiszabandó bírság összegét.

370 Mivel a felperes által az e jogalap keretén belül benyújtott valamennyi kifogást el kell utasítani, ez utóbbit teljes egészében el kell utasítani.

5. *Az alkalmazandó enyhítő körülmények figyelembe vételének elégtelenségére alapított jogalapról*

371 Ez a jogalap négy részből áll. Az első részben a felperes felhozza, hogy a Bizottság elutasította annak a figyelembevételét, hogy a jogsértés nem gyakorolt hatást a piacra. A második részben kimondja, hogy a Bizottság tévesen nem vette figyelembe azt a hatást, amelyet az árak ellenőrzési rendszere és a sörágazatot jellemző évszázados testületi hagyomány gyakorolt az érintett magatartásra. A harmadik

részben a felperes a tényállás időszakában fennálló válságra hivatkozik. Végül a negyedik részben hivatkozik az Interbrew helyzetének fenyegető jellegére.

a) Az első részről, amely szerint a Bizottság megtagadta a jogsértés piacra gyakorolt hatása hiányának figyelembevételét

A felek érvei

372 A felperes kimondja, hogy az iránymutatás értelmében – amely tükrözi a Bizottság szokásos gyakorlatát e kérdésben – ez utóbbinak enyhítő körülményként kell figyelembe vennie azt a tényt, hogy a kartellnek csak korlátozott hatása volt a versenyre. A Bizottság számos ügyben enyhítő körülményként vette ugyanis figyelembe a vitatott megállapodások piacra gyakorolt hatásának a hiányát, valamint azt a tényt, hogy az említett megállapodásokat a gyakorlatban nem, vagy csak részben alkalmazták. Az a tény, hogy a Bizottságot nem köti a korábbi gyakorlata, nem igazolhatja azt, hogy hasonló tények esetén figyelmen kívül hagyhatja ezt a gyakorlatot.

373 A Bizottság nem tudott különbséget tenni továbbá a kartell súlyának az érkelése és az enyhítő körülmények figyelembevétele között. Annak ellenére, hogy a Bizottságnak figyelembe kellett vennie a jogsértés piacra gyakorolt hatását a jogsértés súlyának az értékelésekor, enyhítő körülményként kellett volna figyelembe vennie az érintett megállapodások vagy gyakorlatok tényleges alkalmazásának a hiányát.

374 Mivel úgy határozott, hogy az a tény, hogy a felek nem alkalmazták a kartell valamennyi megállapodását, nem jelenti azt, hogy a kartellt, mint olyat, nem hajtották végre, és hogy az a tény, hogy a jogsértés néhány eleme nem valósult meg, nem elég magában az enyhítő körülmény elfogadásához, a Bizottság figyelmen kívül hagyta a tények valóságát.

375 Ez utóbbiak először is bizonyítják, hogy az Interbrew és a felperes között az árstruktúrára és a kedvezményeket illető politikára vonatkozóan folytatott megbeszéléseknek csak egy kis részét hajtották végre a gyakorlatban, amelyeknek ennélfogva csak korlátozott hatása volt a piacra.

376 Ezt követően az Alken-Maes és az Interbrew többször is jelezték, ideértve az egyeztetésekre vonatkozó korabeli belső feljegyzésekben, hogy a megbeszélések megmaradtak a kísérlet szintjén, és semmilyen hatásuk nem volt a versenyre. A Bizottság által a megtámadott határozatban említett több irat és nyilatkozat bizonyítja a megbeszélések gyakorlati hatásának a hiányát. Számos szempontból érintetlen maradt a verseny, amint azt a kartellben részt vevő feleknek a kötött kávézókkal való kapcsolatfelvételre vonatkozó ádáz küzdelme bizonyítja. A Bizottság aktája továbbá számos más olyan iratot tartalmaz, amely mutatja a versenyre gyakorolt hatás hiányát.

377 Az eladási statisztikák továbbá kellően bizonyítják a konkrét hatás hiányát, vagy legalábbis az Interbrew és az Alken-Maes közötti megbeszélések jelentéktelen piacra gyakorolt hatását. A felek folytatták a kegyetlen versenyt a piac valamennyi ágazatában. Az aktából következik különösen az, hogy az Alken-Maes 1992-ben és 1993-ban agresszív kereskedelmi engedményre vonatkozó politikát folytatott az élelmiszer-forgalmazási szektorban. Az Alken-Maes 1993 és 1998 között további piaci részesedést vesztett, és a vitatott időszak legnagyobb vesztese volt úgy a pils sör ágazatban, mint az alkoholmentes sör ágazatban.

378 Az Alken-Maes 1994 során tovább folytatta a kereskedelmi politikája céljából végzett, az árak rugalmasságára vonatkozó felmérését, amely kimutatta, hogy az árak csökkentésének az Interbrew lenne a fő vesztese. Az Alken-Maes tehát olyan versenypolitikát folytatott, amelynek a fő célja az volt, hogy az Interbrew üzleteinek egy részét megszerezze, annak ellenére, hogy az Interbrew kezdeményezésére megbeszéléseket folytatott az árstruktúráról.

379 A felperes végül hangsúlyozza a megállapodás tiszteletben tartását és gyakorlati végrehajtását biztosító kényszerítő mechanizmus hiányát, amit a Bizottság enyhítő körülményként vett figyelembe a Polypropyléne-határozatban.

380 A Bizottság előadja, hogy a felperes által hivatkozott precedensek nem relevánsak, mivel azok az iránymutatás kihirdetését megelőzőek, és azokra a helyzetekre vonatkoznak, amelyeket nem mindig lehet összehasonlítani ezzel az üggyel. A jelen esetben a versenyellenes megállapodásokat végrehajtották, és a kartell súlyának értékelésekor kellően figyelembe vették, hogy bizonyos szempontokat csak részlegesen vettek figyelembe.

381 Az az érv, amely szerint a feleknek a kávézókkal való kapcsolatfelvételre vonatkozó ádáz küzdelme bizonyítja azt, hogy a verseny nyitott maradt, nem releváns. Ami az Interbrew egyik vezetője által a kartell hatékonyságára vonatkozóan kifejezett kétséget illeti, az nem csökkenti a kartellben részt vevő felek által az 1998. január 28-i találkozón tett, arra vonatkozó nyilatkozat jelentőségét, amely szerint bizonyos célkitűzések megvalósultak. Végül az Alken-Maes piaci részesedésének csökkentése nem bizonyítja a hatások hiányát, mivel ez a csökkentés még nagyobb lett volna a kartell hiányában. Ami az Alken-Maes által az árrugalmasságra vonatkozóan végzett felméréseket illeti, azok csak előzetes jellegűek, amelyek egyáltalán nem vonják kétségbe az egyeztetés jogsértő jellegét.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

382 Amint az a fenti 277. és 278. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból következik, amikor egy jogsértést több vállalkozás követ el, meg kell vizsgálni az egyes vállalkozások részvételének relatív súlyát, amely különösen maga után vonja a jogsértésben való részvételük időtartama alatt az abban játszott egyéni szerepük megállapítását.

383 Az iránymutatás 3. pontja az enyhítő körülmények nem kimerítő listáját tartalmazza, amelyek a bírság alapösszegének csökkentéséhez vezethetnek. Így hivatkozik a vállalkozás jogsértés megvalósítása során tanúsított kizárólagos passzív vagy követő szerepére, a jogsértő megállapodások és gyakorlatok tényleges alkalmazásának hiányára, a jogsértés abbahagyására a Bizottság első közbelépése után, a vállalkozás korlátó magatartás jogsértő jellegére vonatkozó ésszerű kétségére, arra a tényre, hogy a jogsértést gondatlanságból, és nem szándékosan követték el, valamint arra, hogy a vállalkozás az engedékenységi közlemény hatályán túlmenően ténylegesen együttműködött az eljárásban. Ezek a körülmények tehát mind az egyes vállalkozások magatartásán alapulnak.

384 Ebből következik, hogy az enyhítő körülmények – ideértve a megállapodások alkalmazásának a hiányával kapcsolatos enyhítő körülményt is – értékelésénél nem a jogsértés egészéből következő – és a jogsértés súlyának értékelésénél a jogsértés piacra gyakorolt tényleges hatásának a megítélésekor vizsgálandó – hatásokat (az iránymutatás 1. pontja A. alpontjának első bekezdése), hanem – az egyes vállalkozások a jogsértésben való részvétele relatív súlyának a vizsgálatához – a vállalkozások egyéni magatartását kell figyelembe venni.

385 A jelen esetben meg kell tehát állapítani, hogy a felperes által felhozott érv alkalmas-e annak bizonyítására, hogy a jogsértő megállapodásokban való részvételének

időtartama alatt, ténylegesen elkerülte az alkalmazásukat úgy, hogy versenyszerű magatartást tanúsított a piacon (lásd e tekintetben a fenti 31. pontban hivatkozott Ciment-ügyben hozott ítélet 4872–4874. pontját).

386 A felperes lényegében öt érvre hivatkozik az általa felhozott, a megállapodások tényleges alkalmazásának a hiányára vonatkozó enyhítő körülmények alátámasztására.

387 Ami az Interbrew és a felperes között folytatott megbeszélések csak egy kis részének a végrehajtására alapított első érvet illeti, meg kell állapítani, hogy ez utóbbi nem az árstruktúrára és a kedvezményeket illető politikára vonatkozó egyeztetések eredményei alkalmazásának a hiányára hivatkozik, csak azok részleges végrehajtására. Meg kell továbbá jegyezni, hogy az említett egyeztetés a megállapított jogsértésnek csak egy részét képezi, amely magában foglalt egy általános „megnemtámadási" szerződést, a kiskereskedelmi árakra vonatkozó megállapodást, a HoReKa szektorban a vevők felosztását, a HoReKa szektorban a befektetések és a reklámtevékenység korlátozását, valamint a HoReKa szektorban és a kiskereskedelemben az értékesítési információk cseréjét.

388 Ami arra a tényre alapított második érvet illeti, hogy a megbeszélések megmaradtak a kísérlet szintjén, és semmilyen hatásuk nem volt a versenyre, elég arra rámutatni, hogy – még ha így is lenne – egy ilyen tény nem a megállapodások tényleges végrehajtásának a hiányát bizonyítaná, hanem – épp ellenkezőleg – a végrehajtásukra vonatkozó szándékot, függetlenül attól, hogy megvalósították-e. Ugyanez igaz az Interbrew és az Alken-Maes között, a kötött kávézókra vonatkozóan folytatott kommunikációnak tulajdonítandó jelentőségre is. A kölcsönös, e kérdésre vonatkozó vádaskodást az e két vállalkozás között kötött általános „megnemtámadási" szerződés fényében kell vizsgálni (lásd a fenti 147. pontot), és e tekintetben inkább az említett megállapodások biztosításának a szándékát bizonyítja, mint azok tényleges nem alkalmazását. Mindenesetre az a levélváltás, amely a kötött kávézókkal való szerződéskötésre vonatkozó ádáz versenyt kívánta alátámasztani, csak hat hónapos időszakra terjed ki, azaz az 1996 augusztusa és 1997 januárja közötti időszakra.

389 Ami a harmadik érvet illeti, nevezetesen hogy a statisztikák kimutatják a piacra gyakorolt hatás hiányát, meg kell állapítani, hogy ez – még ha megalapozott volna is – nem releváns, mivel egyáltalán nem bizonyítaná a megállapítások tényleges alkalmazásának a hiányát. Ugyanez igaz az állítólag folytatott agresszív engedménypolitikára, mivel a felperes nem bizonyította, hogy az említett politikát úgy is lehet értelmezni, mint az arra irányuló kísérletét, hogy elkerülje azokat a megállapodásokat, amelyekben részt vett. Mindenesetre meg kell állapítani, hogy egy ilyen magatartás csak korlátozott mértékben érinti a megállapodások alkalmazását, mivel ez utóbbiak a méretüknél fogva meghaladják – mind tárgyuk, mind időtartamuk tekintetében – a hivatkozott versenyszerű küzdelem epizódjait. Így az állítólagos agresszív kereskedelmi engedménypolitika, amit az Alken-Maes az élelmiszerforgalmazásban folytatott – maga a felperes szerint – 1992-re és 1993-ra korlátozódott.

390 Ami a negyedik érvet illeti, rá kell mutatni arra, hogy az a tény, hogy az Alken-Maes 1994-ben tovább tanulmányozta az árak rugalmasságát, még ha e tanulmányok bizonyítják is azt, hogy az Interbrew többet veszthetett a Maes sörárainak csökkentéséből, egyáltalán nem bizonyítja, hogy a felperes és leányvállalata ténylegesen tartózkodtak a megállapodások alkalmazásától úgy, hogy versenyszerű magatartást tanúsítottak a piacon.

391 A felperes által felhozott négy érv egyike sem teszi tehát lehetővé annak megállapítását, hogy a jogsértő megállapodásokban való részvételének időtartama alatt ténylegesen elkerülte az alkalmazásukat úgy, hogy versenyszerű magatartást tanúsított a piacon.

392 Rá kell továbbá mutatni arra, hogy az a következtetés, amit a felperes maga von le az érveiből – nevezetesen az egyeztetések piacra gyakorolt korlátozott hatására vonatkozóan –, kimutatja, hogy ezek az érvek nem az enyhítő körülmények kérdéséhez tartoznak, hanem a jogsértés egészének a súlyához, amely nem képezi e jogalap tárgyát.

393 Ugyanez igaz a felperes által felhozott ötödik érvre is, azaz a megállapodás tiszteletben tartását és gyakorlati végrehajtását biztosító kényszerítő mechanizmus hiányára, mivel ezt a jellemzőt – még ha nem is bizonyított – figyelembe kell venni az iránymutatás értelmében a jogsértés súlyára tekintettel, és ez nem képezhet a felperes sajátos magatartására alapított enyhítő körülményt. Az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a kartell végrehajtásának ellenőrzését célzó intézkedések hiánya önmagában nem enyhítő körülmény (az Elsőfokú Bíróság T-348/94. sz., Enso Española kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1875. o.] 318. pontja).

394 Rá kell továbbá mutatni, hogy a felperes által hivatkozott Polypropylène-határozatban a Bizottság nem tekintette a kényszerítő mechanizmus hiányát olyan enyhítő körülménynek, amelyet a címzett vállalkozásokkal szemben egyénileg el lehet fogadni, hanem – épp ellenkezőleg – a jogsértés egésze súlyának az értékelése során figyelembe veendő tényezőnek tekintette.

395 Végül ki kell mondani – ami azt az érvet illeti, amely szerint a Bizottság a múltban enyhítő körülményként vette figyelembe úgy a piacra gyakorolt hatás, mint a kényszerítő mechanizmus hiányát –, hogy az a tény önmagában, hogy a Bizottság a korábbi határozathozatali gyakorlatában megállapította, hogy bizonyos tényezők a bírság összegének meghatározásánál enyhítő körülménynek minősülnek, nem jelenti azt, hogy köteles a későbbi határozataiban ugyanezt követni (lásd a fenti 57. pontot). A Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata ugyanis nem képezi a verseny tárgyában kiszabott bírságok jogi keretét (lásd a fenti 153. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatot). Márpedig a fenti 134. és 135. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlatból következik, hogy Bizottság a 17. rendelet alkalmazása során mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírság megállapítására azzal a céllal, hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartása irányába befolyásolja, és hogy az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságokat alkalmazott, nem fosztja meg annak a lehetőségétől, hogy a 17. rende-

letben meghatározott korlátok között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a közösségi versenypolitika végrehajtását. A közösségi versenyszabályok hatékony alkalmazása – éppen ellenkezőleg – megkívánja, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani.

396 A jogalap első részét el kell tehát utasítani.

b) A második részről, amely szerint a Bizottság figyelmen kívül hagyta az árak ellenőrzési rendszere és a sörágazatot jellemző évszázados testületi hagyomány hatását

A felek érvei

397 A felperes fenntartja, hogy hasonlóan a Bizottság által a „görög kompok"-határozatban elfogadott álláspontho z, mivel ez utóbbi – ellentétben a megtámadott határozat (320) preambulumbekezdésében foglaltakkal – összehasonlítható a jelen üggyel, a Bizottságnak enyhítő körülményként figyelembe kellett volna vennie a sörpiacon az árak meghatározására vonatkozó hagyományos gyakorlat hatását.

398 Így a Bizottság nem vette figyelembe azt, hogy az 1945-től 1993-ig hatályban lévő árakra vonatkozó törvény megkövetelte valamennyi vállalkozástól, amelyre a törvény kötelező volt – ideértve a felperest és a többi sörgyárat is – az árak emelésének engedélyezésére vonatkozó kérelem – akár egyéni, akár kollektív – benyújtását. Ez a törvény 1993 májusáig hatályban volt, és így a sörgyárak közötti egyeztetés és információcsere évszázados hagyományát képezte. A felperes azt is előadja, hogy a fenti két eltérő eljárás lehetősége ellenére az árak emelésére vonatkozó kérelmeket a CBB kollektíven nyújtotta be, mivel ezt az eljárást részesítette kifejezett előnyben a

gazdasági miniszter, mivel az könnyített a közigazgatáson. Mivel megkövetelte továbbá, hogy a CBB által benyújtott, árakra és az egyéb értékesítési feltételekre vonatkozó kollektív kérelem részletes legyen, az árak ellenőrzési rendszere szükségszerűen a sörgyártók közötti árakra vonatkozó egyeztetésnek kedvezett.

399 Ami a kifogásolt magatartás 1993 májusát követő folytatását illeti, ez a szabályozás folyamatosságát mutatja, amely csak a sörgyárak közötti egyeztetés évszázados hagyományának megerősítését szolgálja. Ez a hagyomány magyarázza azokat a nehézségeket, amelyekkel azok a felek találkoznak, akik azonnal kilépnek a hagyományos sémából. Az árellenőrzési rendszert – amely a passzivitás kialakulásának kedvez – enyhítő körülményként kell figyelembe venni, amint azt a Bizottság az EK-Szerződés 85. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/29.883 – UGAL/BNIC ügy) 1982. december 15-én hozott 82/896/EGK határozatában (HL L 379., 1. o., a továbbiakban: BNIC-határozat, (77) preambulumbekezdés) és az EK-Szerződés 85. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban (IV/31.204 – MELDOC ügy) 1986. november 26-án hozott 86/596/EGK határozatában (HL L 348., 50. o., a továbbiakban: MELDOC-határozat, (77) preambulumbekezdés) tette.

400 A Bizottság továbbá tévesen állapította meg, hogy ha el kellene fogadnia azt, hogy az árak ellenőrzése hatást gyakorolt az egyeztetésre, ez a hatás csak 1992. december 23-ig – az utolsó, CBB által benyújtott, kollektív áremelési kérelem időpontjáig – tartott, habár a sörgyárakat ténylegesen és jogilag 1993. május 1-jéig – az árak ellenőrzési rendszerét eltörlő miniszteri rendelet hatálybalépéséig – bátorították arra, hogy egyeztessenek bizonyos sörárakra vonatkozóan. A Bizottság tehát tévesen állapította meg a megtámadott határozat (247) preambulumbekezdésében azt, hogy mivel az 1993. január 28-i találkozóra 1992. december 23-át követően került sor, nem lehet azt a sörgyárak között a CBB keretén belül kollektív áremelési kérelemre vonatkozóan tartott találkozónak tekinteni.

401 Végül amikor a megtámadott határozat (247) preambulumbekezdésében az árak ellenőrzési rendszerének enyhítő körülményként való figyelembevétele elutasításá-

nak alátámasztására arra a tényre hivatkozott, hogy a sörnagykereskedőkkel tartottak találkozót, a Bizottság nem vette figyelembe azt a tényt, hogy az árak ellenőrzési rendszere nemcsak a sörgyárakra, hanem az importőrökre is vonatkozik.

402 A Bizottság megjegyzi, hogy a megtámadott határozatban kimondta, hogy a „Görög kompok"-határozatban szereplő tényekkel ellentétben a sörgyárak az áremelésekről történő értesítéssel kapcsolatos kollektív fellépése csak lehetőség volt, nem kötelezettség. E tekintetben irreleváns, hogy a gazdasági miniszter kifejezte, hogy a kollektív fellépést részesíti előnyben. A Bizottság hozzáteszi, hogy ha az árakra vonatkozó szabályozásnak az lett volna hatása, amit a felperes annak tulajdonított, nemcsak a két legnagyobb, hanem valamennyi sörgyár részt vett volna az egyeztetésben.

403 A Bizottság hozzáteszi, hogy ha az árak ellenőrzése 1993. május 1-jén véget ért, az utolsó áremelésre vonatkozó kollektív nyilatkozatot mindenesetre 1992. december 23-án nyújtották be, továbbá hogy az egyeztetésre vonatkozóan figyelembe vett legkorábbi tények 1993. január 28-iak, vagyis ezen időpontot követőek. Márpedig – még ha bizonyított is – a „testületi hagyomány" nem minősülhet a végtelenségig enyhítő körülménynek. Ami BNIC- és MELDOC-határozatot illeti, azok az iránymutatás kihirdetését megelőzően kerültek elfogadásra, továbbá nem állapítják meg, hogy az árak ellenőrzési rendszere enyhítő körülményt képezne.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

404 Bevezetésképpen rá kell mutatni először is arra, hogy a felperes nem kérdőjelezi meg azt, hogy a Bizottság a jogsértést 1993. január 28-tól állapította meg. Ezt követően a megtámadott határozatból következik, és a felperes nem vitatja azt, hogy az árak ellenőrzési mechanizmusa a belga sörágazatban 1993. május 1-jéig volt alkalmazandó, amikor is véget ért. Meg kell tehát határozni, hogy ha az említett mechanizmus fennállása ezen időpontig enyhítő körülményt képezne, a Bizottság-

nak figyelembe kellett volna vennie. E tekintetben rá kell mutatni arra, hogy a felperes érvelése lényegében az iránymutatás 3. pontjának negyedik francia bekezdésében említett enyhítő körülmények – nevezetesen „a vállalkozás korlátozó magatartás jogsértő jellegére vonatkozó ésszerű kétség" – alkalmazhatóságára hivatkozik.

405 Először is rá kell mutatni arra, hogy az Elsőfokú Bíróság által a tárgyaláson az 1993. május 1-jéig hatályban lévő árak ellenőrzési mechanizmusának pontos tartalmára vonatkozóan feltett kérdésekre válaszolva a felperes előadta, hogy az árak ellenőrzésére vonatkozó szabályozásból világosan kitűnik, hogy a sörgyárak a gazdasági miniszter jóváhagyását kollektív kérelemmel, adott esetben megőrizve az árak bizalmasságát a CBB közbenjárása révén, vagy egyéni kérelemmel kérhették.

406 Másodszor meg kell állapítani, hogy tekintettel egyrészt a szóban forgó tényállás – természeténél fogva – nagyon súlyos voltára (lásd a fenti 145–155. pontot), és másrészt azokra az anyagi és szellemi forrásokra, amelyekkel a felperes és a leányvállalata, az Alken-Maes rendelkezett – amely lehetővé tette a szabályozási környezete jellemzőinek és a közösségi versenyjog szempontjából a magatartásukból származó következményeknek a megítélését –, nem lehet helytállóan azt állítani, hogy az 1993. május 1-jén hatályban lévő árak ellenőrzési mechanizmusa a korlátozó magatartás jogsértő jellegét illetően a felperesben ésszerű kétséget kelthetett. Ez annál is inkább így van továbbá, mivel a felperessel szemben a múltban már megállapították a közösségi versenyjog hasonló megsértését.

407 Harmadszor, ami azokat a határozatokat illeti, amelyek a felperes szerint precedensként szolgálnak arra, hogy a Bizottság az árak ellenőrzési rendszerét enyhítő körülményként vette figyelembe, meg kell állapítani, hogy a fenti 395. pontban hivatkozott ítélkezési gyakorlat értelmében az az egyedüli tény, hogy a Bizottság a korábbi határozathozatali gyakorlatában megállapította, hogy bizonyos tényezők enyhítő körülményeket képeznek a bírság összegének meghatározásakor, nem jelenti azt, hogy kötelező ugyanezt megítélni egy későbbi határozatban. A

Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata maga nem szolgál ugyanis a verseny területén kiszabott bírságok jogi keretéül. A Bizottság márpedig a 17. rendelet alkalmazása során mérlegelési jogkörrel rendelkezik a bírság megállapítására azzal a céllal, hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartása irányába befolyásolja, és az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságokat alkalmazott, nem fosztja meg annak a lehetőségétől, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a közösségi versenypolitika végrehajtását. A közösségi versenyjogi szabályok hatékony alkalmazása – éppen ellenkezőleg – azt kívánja meg, hogy a Bizottság a bírságok mértékét bármikor e politika igényeihez tudja igazítani.

408 Mivel az árak ellenőrzési mechanizmusának fennállása a jelen esetben nem minősülhet enyhítő körülménynek az 1993. január 28-tól május 1-jéig terjedő időszakra, meg kell állapítani, hogy ezt az enyhítő körülményt *a fortiori* nem lehet a felperes javára elfogadni az 1993. május 1-jét követő időszakra.

409 A jogalap második részét el kell tehát utasítani.

c) A szektorban fennálló válság figyelembevételének Bizottság általi elutasítására alapított harmadik részről

A felek érvei

410 A felperes szerint a Bizottságnak az 1998 előtti gyakorlata és a Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján figyelembe kellett volna vennie azt a tényt, hogy a kartell a piac

válsága miatt fejlődött, és ezt a helyzetet enyhítő körülménynek kell tekinteni. Márpedig a Bizottság megelégszik annak a megállapításával, hogy a helyzet a jelen esetben nem hasonlítható össze azon határozatokban leírt helyzetekkel, ahol a válsághelyzetet figyelembe vették, és minden további magyarázat nélkül hivatkozott a Ciment-, a „PVC II"- és a „varrat nélküli acélcsövek"-határozatra.

411 A belga sörgyárak azonban a kereslet folyamatos csökkenésével és túltermeléssel, valamint a nagy forgalmazók pils sörárakra vonatkozó nyomásával szembesültek. Továbbá a Bizottság maga elismerte a megtámadott határozatban a piacon a 90-es években felmerülő nehézségeket. A jelen esetben a felperes leányvállalatának tevékenysége Belgiumban 1993-ban pénzügyileg nagyon törékeny volt. A felperes hozzáteszi, hogy habár igaz az, hogy a szektor válsághelyzetét lehet figyelembe venni, nem pedig a vállalkozását egyénileg, mégis hangsúlyozni kívánta, hogy az Alken-Maes nehéz pénzügyi helyzete közvetlenül a sörpiac válságából fakadt, ahol a fogyasztás csökkenése – távol a Bizottság által hivatkozott „enyhe" mértéktől –15%-os volt az 1993–1998 közötti időszakban, amely túlkínálathoz vezetett, amit a Bizottságnak szintén figyelembe kellett volna vennie, csakúgy mint azt a „PVC II"- és a Ciment-határozatokban tette.

412 A Bizottság először is előadja, hogy a vállalkozás pénzügyi helyzete nem bizonyítja az érintett gazdasági szektor válságát, amelyet enyhítő körülményként figyelembe lehetne venni, és hogy a Bíróság ítélkezési gyakorlata mindig elutasította a vállalkozás veszteségességének figyelembevételét. A felperes által hivatkozott határozatok legtöbbje továbbá az iránymutatás kihirdetését megelőző, ennélfogva nem releváns. Mindenesetre a hivatkozott válsághelyzet nem hasonlítható össze azzal, amit a Bizottság idáig figyelembe vett.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

413 Először is rá kell mutatni arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat értelmében a Bizottság a bírság kiszabásakor nem köteles figyelembe venni a vállalkozás nehéz pénzügyi helyzetét, amely indokolatlan versenyelőnyt jelentene a piac feltételeihez kevésbé alkalmazkodó vállalkozások számára (lásd e tekintetben a fenti 281. pontban hivatkozott IAZ és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 54. és 55. pontját; az Elsőfokú Bíróság T-319/94. sz., Fiskeby Board kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1331. o.] 75. és 76. pontját és a fenti 393. pontban hivatkozott Enso Española kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 316. pontját). Az Alken-Maes 1993-as pénzügyi nehézségeire alapított érvet nem lehet tehát elfogadni az enyhítő körülmények értékelése keretében.

414 Továbbá még ha bizonyítottak is lennének azok a körülmények, mint a kereslet folyamatos csökkenése – amelyet, mint arra a Bizottság rámutatott a felperes a kifogásközlésre adott válaszában, először 15%-osnak becsült 10 év, nem pedig 5 év időtartam alatt –, az ebből eredő túltermelés, a nagy forgalmazók által az árakra gyakorolt nyomás, azok olyan kockázatok, amelyek valamennyi gazdasági tevékenységhez hozzátartoznak, és amelyek önmagukban utalnak olyan kivételes szerkezeti vagy gazdasági helyzetre, amelyet a bírságkiszabásnál figyelembe lehet venni.

415 Végül ami azt az érvet illeti, amely szerint a Bizottságot kötötte korábbi gyakorlata, rá kell mutatni arra, hogy a 395. pontban idézett ítélkezési gyakorlat szerint az a tény önmagában, hogy a Bizottság a korábbi határozathozatali gyakorlatában megállapította, hogy bizonyos tényezők a bírság összegének meghatározásánál enyhítő körülménynek minősülnek, nem jelenti azt, hogy köteles a későbbi határozataiban ugyanezt követni. A Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlata ugyanis nem adja a verseny területén kiszabott bírságok jogi keretét. Márpedig a Bizottság a 17. rendelet keretében a bírság kiszámításánál mérlegelési jogkörrel rendelkezik ahhoz, hogy a vállalkozások magatartását a versenyszabályok tiszteletben tartása

irányába terelje, és az a tény, hogy a Bizottság a múltban bizonyos típusú jogsértésekre bizonyos mértékű bírságokat alkalmazott, nem fosztja meg annak a lehetőségétől, hogy a 17. rendeletben meghatározott korlátok között megemelje ezt a mértéket, amennyiben ez szükséges ahhoz, hogy biztosítsa a közösségi versenypolitika végrehajtását. A közösségi versenyszabályok hatékony alkalmazása épp ellenkezőleg megköveteli, hogy a Bizottság a bírság szintjét bármikor e politikája igényeihez igazíthassa.

416 A jogalap harmadik részét el kell tehát utasítani.

d) Az Interbrew fenyegető hozzáállására alapított negyedik jogalapról

A felek érvei

417 A felperes szerint a Bizottságnak – határozathozatali gyakorlatának és a Bíróság ítélkezési gyakorlatának megfelelően – enyhítő körülményként figyelembe kellett volna vennie az Alken-Maes gyenge és függő helyzetét az Interbrew-val szemben a kartell idején, mivel ez utóbbi 1987-től erőfölényes helyzetben volt a piacon.

418 Az Interbrew fenyegető hozzáállása világosan kitűnik az aktából. Így az 1993. augusztus 19-én C. úrnak írt feljegyzésben M. úr, az Interbrew CEO-ja kimondta, hogy kész „meggyőzni" az Alken-Maest arról, hogy kövesse az Interbrew-t azt követően, hogy ez utóbbi utólag egy áremelésről döntött. Az Interbrew és az Alken-Maes közötti levélváltás – ez utóbbinak az Interbrew Alken-Maeshoz szerződéssel kötött italüzletekre vonatkozó lépései elleni tiltakozását követően, amelynek során

az Interbrew javasolta, hogy a vele kötött új szerződés aláírásáért átvállalja a szerződésszegésért fizetendő kártérítést – az Interbrew kiszorítási stratégiájáról tanúskodik, amelyet a növekvő vertikális integrációja megerősít. Ezenkívül az Interbrew által 1994-ben az Alken-Maes új politikájával szemben tanúsított aránytalan reakció azt mutatta, hogy az előbbi képes volt kárt okozni olyan mértékben, hogy az Alken-Maes féltette a túlélését.

419 A felperes továbbá úgy véli, hogy a Bizottság tévesen állapította meg azt, hogy az Interbrew az Alken-Maesszal szembeni állítólagos fenyegető fellépése következetlen, és ellentétes a jogsértés jellegével. A Bizottság szem elől tévesztette az Interbrew a kartell létrehozására és folytatására vonatkozó érdekét. Meglepő továbbá, hogy a Bizottság semmilyen összeférhetetlenséget sem lát azon két tény között, miszerint egyrészt azt állítja, hogy a felperes fenyegetést jelentett az Interbrew-ra, és másrészt, hogy ugyanakkor megegyezett az Interbrew-val.

420 Végül akkor, amikor megvádolta a felperest azzal, hogy eltekintett a saját kartellben való részvételétől azon állításával, hogy az Interbrew fenyegetően lépett fel vele szemben, a Bizottság tévesen eltúlozta az Alken-Maesra gyakorolt hatását, akkor, amikor – nemhogy aktív szerepet játszott volna az Alken-Maesban – a felperes épp ellenkezőleg a lehető legkevésbé hátrányos feltételekkel meg akart szabadulni a „sör"-tevékenységétől.

421 A Bizottság előadja, hogy a felperes – amikor az Interbrew fenyegető fellépésére hivatkozik – nemcsak a saját méretét és súlyát téveszti szem elől a francia sörpiacon, hanem azt a tényt is, hogy a megállapodás semmilyen célt nem szolgálna, ha a felperes vagy a leányvállalata teljesen függene az Interbrew-tól. Továbbá természetbeli különbség van a felperes által gyakorolt fenyegetés, amely a kartell kiterjesztését célozta a belga piacon, és az Interbrew által állítólag gyakorolt fenyegetés között, amely ugyanazt a piacot érintette, mint a kartellé. Ugyan logikus az, hogy a franciaországi fenyegetés arra késztette az Interbrew-t, hogy elfogadja a kartell belgiumi kiterjesztését, ezzel szemben nem lenne logikus az Interbrew részéről annak elfogadása, hogy egy befolyása alatt álló vállalkozással játsszon össze.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

422 Először is rá kell mutatni arra, hogy a felperes a jelen esetben nem vitatja azt, hogy részt vett az EK 81. cikknek versenyellenes tárgyú megállapodások összességéből álló megsértésében . Márpedig az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében ahhoz, hogy az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodásról lehessen beszélni, elegendő, hogy a szóban forgó vállalkozások kifejezzék közös akaratukat arra vonatkozóan, hogy egy meghatározott piaci magatartást tanúsítsanak (lásd e tekintetben a Bíróság fenti 352. pontban hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 112. pontját, és a 209/78–215/78. és 218/78. sz., Van Landewyck és társai kontra Bizottság egyesített ügyekben 1980. október 29-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 3125. o.] 86. pontját; az Elsőfokú Bíróság fenti 57. pontban hivatkozott Hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének 256. pontját; a T-41/96. sz., Bayer kontra Bizottság ügyben 2000. október 26-án hozott ítélet [EBHT 2000., II-3383. o.] 67. pontját és a T-56/02. sz., Bayerische Hypo- und Vereinsbank kontra Bizottság ügyben 2004. október 14-én hozott ítélet [EBHT 2004., II-3497. o.] 59. pontját). Ebből következik, hogy a megállapodás EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett, az ítélkezési gyakorlat által értelmezett fogalmának középpontjában legalább két fél közötti akarategység megléte áll (a hivatkozott Bayerische Hypo- und Vereinsbank kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 61. pontja és a hivatkozott Bayer kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 69. pontja, valamint a hivatkozott ítélkezési gyakorlat). A felperes nem állíthatja azt, hogy kizárólag az Interbrew kényszere alatt cselekedett.

423 Az ítélkezési gyakorlat kimondja továbbá, hogy annak a vállalkozásnak, amely – akár más, nagyobb gazdasági erővel rendelkező résztvevők kényszerének hatása alatt – versenyellenes találkozókon vesz részt, minden esetben lehetősége van arra, hogy panaszt nyújtson be a Bizottsághoz, az érintett találkozókon való részvétel helyett (a fenti 245. pontban hivatkozott HFB és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 226. pontja).

424 Ebből következik, hogy sem az állítólagos függő helyzet, amelyben a felperes az Interbrew-val szemben találja magát, sem az állítólag az ez utóbbi által a felperessel szemben elfogadott fenyegető fellépés nem eredményezhet olyan helyzetet, amelyet a Bizottságnak enyhítő körülményként figyelembe kell vennie.

425 A jogalap negyedik részét, és következésképpen a jogalap egészét el kell tehát utasítani.

6. *A felperes együttműködése mértékének – az egyenlő elbánás elvét és az engedékenységi közleményt sértő – hibás értékelésére alapított jogalapról*

426 A felperes fenntartja, hogy az engedékenységi közlemény D. pontjának alkalmazásával a rá kiszabott bírság 50%-os csökkentésében kellett volna részesülnie. A jogalap két részt tartalmaz. A felperes az első részben előadja, hogy az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése alapján a Bizottság tévesen értékelte az együttműködését akkor, amikor alábecsülte annak mértékét határozathozatali gyakorlatára tekintettel, és megsértette az egyenlő bánásmód elvét. A második részben a felperes megerősíti, hogy a kifogásközlés kézhezvételét követően nem vitatta azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapította, és hivatkozik az engedékenységi közlemény megsértésére annyiban, amennyiben a Bizottság megállapította, hogy a felperes nem volt jogosult az iránymutatás D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdése alapján a bírság csökkentésére.

a) A felperes együttműködése mértékének Bizottság általi téves értékelésére – tekintettel különösen határozathozatali gyakorlatára és az egyenlő bánásmód elvének a megsértésére – alapított első részről

A felek érvei

427 Először is a felperes azt állítja, hogy a Bizottság alábecsülte a kifogásközlés megküldését megelőző együttműködése mértékét. Azt állítja, hogy a Bizottság maga

elismerte, hogy az Alken-Maes az őt érintő információkérésre adott válaszon túlmenően is nyújtott a részére információkat. A felperes azt állítja továbbá, hogy azért, hogy világossá tegye a Bizottság számára az események időrendjét, továbbá az Alken-Maes és az Interbrew közötti együttműködés mechanizmusát, a leányvállalata 2000. március 7-én benyújtotta azoknak a tényeknek az összességét, amelyek ebben az időpontban a vállalkozás birtokában lévő irattáron alapultak, amelyek tartalmazzák a közte és az Interbrew között 1990-től folytatott találkozók és kapcsolatok időrendi összefoglalását, amelyek az összes releváns iratra utalnak, és tartalmazzák az általa benyújtott iratokat. Az 1999. december 10-i és 27-i levelében szintén nyújtott információkat, amelyeket a Bizottság nem kommentált.

428 Ami a Bizottság azon érvét illeti, amely szerint az utóbbi már ismerte a legtöbb benyújtott információt, a felperes nemcsak azt vitatja, hogy ezt az indokot nem tartalmazza a megtámadott határozat, hanem azt is, hogy az engedékenységi közlemény D. pont 2. alpontja első francia bekezdésének a téves alkalmazását tükrözi. Ez a rendelkezés nem kívánja az engedékenységet csak azokra a vállalkozásokra korlátozni, amelyek olyan bizonyítékokat nyújtottak a Bizottságnak, amelyeket az nem ismert, hanem fenn kíván tartani egy kedvező bánásmódot azoknak, akik – mivel megkönnyítették a Bizottság vizsgálatát – lehetővé tették számára, hogy a forrásait hatékonyabban használja, és következésképpen tovább folytathassa a vizsgálatát. Az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése elérhetővé teszi a bírságmérséklést azon vállalkozások számára, amelyek nemcsak a Bizottság által nem ismert bizonyítékokat nyújtottak, hanem olyanokat is, amelyek „hozzájárulnak az elkövetett jogsértés fennállásának a megállapításához". Márpedig a jelen esetben az Alken-Maes által nyújtott iratok és információk nagyban segítették a Bizottságot abban, hogy bizonyítsa vagy megerősítse a jogsértés fennállását.

429 A felperes fenntartja, hogy a számára megítélt bírságcsökkentés nyilvánvalóan kisebb volt annál, amit a Bizottság általában megítél, amint arra rámutat a Bizottság által 1998 januárja óta hozott néhány határozat elemzése.

430 Így a Bizottság 40%-tól 50%-ig terjedő bírságmérséklést ítélt meg azoknak a vállalkozásoknak, amelyek a felperes mintájára elsőkként ismerték el a jogsértés fennállását, akik a korábbi alkalmazottaik nyilatkozatait benyújtották, és amelyek odaadták az irataikat átvizsgálásra. A Bizottság 20%-tól 50%-ig terjedő bírságmérséklést ítélt meg azoknak a vállalkozásoknak, amelyek olyan bizonyítékokat nyújtottak be, amelyek lehetővé tették a jogsértés fennállásának a megerősítését, vagy kiegészítették az azokról meglévő információit; az „előszigetelt csövek"-határozatban 20%-os csökkentést ítélt meg két vállalkozásnak csupán azért, mert nem vitatták a tények valósságát, és 50%-os csökkentést annak a vállalkozásnak, amely magyarázattal szolgált a már a birtokában lévő iratokat illetően azért, hogy lehetővé tegye az érintett tényekre vonatkozó világosabb kép kialakítását.

431 Márpedig az Alken-Maes nemcsak elsőként ismerte el formálisan az 1999. december 27-i feljegyzésében a jogsértés fennállását, hanem alaposan átvizsgálta az irattárát, amely lehetővé tette számára, hogy néhány új iratot is benyújtson. Továbbá a Bizottság ugyan tévesen vitatta azt, hogy a felperes új információkat nyújtott be, ezzel szemben soha nem vitatta azt, hogy az 1999. december 10-i levelében és különösen a 2000. március 7-i levelében nyújtott információk, amelyek tartalmazták azoknak a tényeknek a teljes, időrendi összefoglalását, amelyen a megtámadott határozat alapult, részletesen megerősítették az érintett tényállást.

432 Másodszor a felperes azt állítja, hogy mivel neki kisebb bírságmérséklést ítélt meg a Bizottság, mint az Interbrew-nak, megsértette az egyenlő bánásmód elvét.

433 A felperes megjegyzi, hogy leányvállalata, az Alken-Maes rögtön az 1999. október 26-i és 27-i ellenőrzés lefolytatását követően – azért, hogy a Bizottságot a feladata ellátásában segítse – belső vizsgálatot indított, amely során kikérdezte igazgatótanácsa valamennyi tagját az Interbrew-val meglévő esetleges kapcsolatáról, és megkezdte az irattára vizsgálatát. Habár e munka különösen nehéz volt tekintettel

arra, hogy röviddel a vizsgálat megkezdése előtt a teljes vezetőség leváltására került sor, az 1999. december 10-i választ a Bizottság által rögzített határidőn belül küldte, és az Alken-Maes megküldte a Bizottságnak az információkérésben hivatkozott összes akkori és korábbi munkatársa nyilatkozatát.

434 Így az 1999. november 11-i információkérésre küldött 1999. december 10-i válaszának kísérőlevelében, amely kifejezetten hivatkozik az irattára vizsgálatára, az Alken-Maes részletesen megerősítette azokat a tényeket, amelyekre a kérés vonatkozott úgy, hogy mellékletben csatolta a kérésben hivatkozott találkozókra vonatkozó táblázatokat és feljegyzéseket. Az Interbrew ugyanezen kérésre adott válasza 13 nappal később, 1999. december 23-án szintén megerősítette ezeket a Bizottság által már ismert elemeket.

435 Ezzel szemben az Interbrew, amelynek a vezetősége még helyben volt a vitatott tények idején, csak 1999. december 23-án válaszolt a Bizottságnak, miután ez utóbbi nem engedélyezte a 2000. január 10-ig kért határidő-halasztást. Az Interbrew válasza ezen időpontban a Bizottság információkérésében említett személyzet tagjainak semmilyen nyilatkozatát nem tartalmazta, mivel az Interbrew csak a 2000. január 14-i levélben küldte meg a kérésben említett 16 személy közül 7-nek a nyilatkozatát.

436 Az Alken-Maes továbbá elsőként küldött 1999. december 27-én egy feljegyzést, amely tartalmazta a korábbi ügyvezető igazgatója hivatalos nyilatkozatát, amely formálisan elismeri a Bizottság vizsgálatával érintett jogsértés fennállását és tartalmát, és különösen: a) azt a tényt, hogy a kartell forrása a CBB által létrehozott „Vision 2000" bizottságon belül volt; b) azt a tényt, hogy 1994 végén az Alken-Maes és az Interbrew megállapodást kötöttek, amely az összes forgalmazási hálózatot lefedte Belgiumban; c) azt a tényt, hogy ez a megállapodás tartalmazott egy „megnemtámadási" szerződést, a HoReKa szektorban a befektetések és a reklámtevékenység korlátozását, valamint d) azt a tényt, hogy a megállapodás helyes

alkalmazása az Alken-Maes és az Interbrew igazgatói közötti rendszeres egyeztetésen alapult. Habár a Bizottság már tudott a d) pontról, az ellenőrzés és az információkérés során szerzett iratok nem tették még lehetővé számára, hogy jogilag megkövetelt módon bizonyítsa az a)–c) pontot.

437 A felperes e tekintetben megjegyzi, hogy az Interbrew 2000 januárjában és februárjában ugyan szintén benyújtotta a kiegészítő nyilatkozatokat és iratokat, ez a vállalkozás nem volt abban a helyzetben – az állítólagos együttműködése ellenére –, hogy a felperes által tett fenyegetésre vonatkozó feltevését alátámasztó nyilatkozatot nyújtson be, a CEO-ja 1994. május 11-i találkozón való részvétele ellenére.

438 A felperes továbbá 2000. március 7-én benyújtott egy, az 1999. december 10-én adott információkat kiegészítő nyilatkozatot, amely különösen – a Bizottsággal 1999. december 10-én tartott találkozónak megfelelően – azokra az összefüggésekre vonatkozik, amelyekben az Alken-Maes által az 1999. november 11-i információkérdésre válaszként közölt iratokat megállapították, valamint a CBB „Vision 2000" tervére. Az újabb, időközben a társaság kereskedelmi igazgatójának az iratai között talált dokumentumokat szintén benyújtották.

439 E tényekből következik egyrészt, hogy a Bizottság – az Interbrew-val szemben tanúsított bánásmóddal összevetve – csak rendkívül kicsi érdemet tulajdonított a felperes és az Alken-Maes együttműködésének, és másrészt, hogy a Bizottság egyáltalán nem vette figyelembe azt a tényt, hogy a felperest és leányvállalatát az erőfeszítéseik ellenére hátráltatta az új vezetőség a vizsgálat idején akkor, amikor az Interbrew-nak megvolt az az előnye, hogy az érintett versenyellenes gyakorlat felelősei alkalmazásban maradtak. Ez a hozzáállás az egyenlő bánásmód elvének a megsértését jellemzi.

440 Harmadszor és végül a Bizottság a megtámadott határozatban ugyan az együttműködésért történt bírságcsökkentések közötti különbségeket a tényállás

felperes általi állítólagos, a kifogásközlés kézhezvételét követő vitatásával indokolta, nem pedig a felek a kifogásközlés megküldése előtti együttműködésének minősége közötti különbség alapján, az ellenkérelmében mégis ilyen különbségre hivatkozik, így kísérli meg a megtámadott határozata indokolásbeli hiányosságait ellensúlyozni. Ezzel hallgatólagosan elismeri, hogy a felperes egyenlőtlen bánásmód áldozata volt.

441 A Bizottság nem mondhatja ki az ellenkérelmében – anélkül, hogy ellentmondana magának – azt, hogy az Interbrew lényeges információkat nyújtott neki a felperest megelőzően, mivel különösen az Interbrew 2000. január 14-i és 19-i, valamint február 2-i, 8-i és 28-i levelére hivatkozik, noha ezek a levelek az Alken-Maes 1999. december 27-i levelénél későbbiek, amely tartalmazza a korábbi ügyvezető igazgatójának a jogsértés lényeges pontjait formálisan megerősítő nyilatkozatát.

442 A Bizottság továbbá tévesen állapította meg azt, hogy a benyújtott információk egy része az 1993. január 28-át megelőző időpontra vonatkozott, amelyet nem fedett le a jogsértés akkor, amikor az 1999. december 10-i levél 3–23. és 26–29. mellékletében nyújtott iratok az 1993. január 28-át követő időszakra vonatkoztak.

443 Mindenesetre a Bizottság tévesen alkalmazta a jogot, amikor megállapította, hogy az 1993. január 28-át megelőző időszakra vonatkozó információkat nem lehet az engedékenységi közlemény értelmében figyelembe venni akkor, amikor az 1999. november 11-i információkérés az 1992 szeptemberétől 1999 decemberéig terjedő időszakra vonatkozik. Eközben a Bizottság összekeveri azt az időszakot, amelyre a jogsértést megállapította, azzal az időszakkal, amelyre a vizsgálata vonatkozik. Márpedig ezt az utóbbi időszakot kellett volna a felperes szerint az együttműködés szempontjából relevánsként figyelembe venni. A jelen esetben a felperes az 1992 szeptemberétől 1993 januárjáig terjedő időszakra vonatkozó információkat nyújtott, amelyek lehetővé teszik az Interbrew vezető szerepének és az árak szabályozása hatásának a világossá tételét.

444 A Bizottság kimondja, hogy a felperes együttműködésének mértékét nem becsülte alá, és vitatja, hogy a csökkentés, amit neki engedélyezett, nyilvánvalóan kisebb annál, amit általában engedélyez. A felperes együttműködésének mértéke nem hasonlítható össze a felperes által az érvei alátámasztására felhozott ügyekben hivatkozottakkal. Ami az egyenlő bánásmód elvének állítólagos megsértését illeti, a Bizottság kimondta, hogy az Interbrew együttműködése mennyiségileg és minőségileg is jelentősebb, mint a felperesé, amint arról a felek által nyújtott iratok összehasonlító elemzése – amelyeket a megtámadott határozat alátámasztására felhozott – tanúskodik. Az együttműködés címén engedélyezett százalékos csökkentés megkülönböztetése tehát tökéletesen igazolt, és nemcsak a Bizottság azon megállapítása szolgál indokul, amely szerint a felperes vitatta a tényeket.

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

445 Bevezetésképpen rá kell arra mutatni, hogy a Bizottság az engedékenységi közleményében meghatározta azokat a körülményeket, amelyek esetén a Bizottsággal a kartellre vonatkozó vizsgálata során együttműködő vállalkozás mentességben részesülhet az alól a bírság alól, vagy azon bírság csökkentésének kedvezményében részesülhet, amit egyébként kiszabtak volna rá (az engedékenységi közlemény A. Pontjának 3. alpontja).

446 Ami az engedékenységi közlemény felperes esetére való alkalmazását illeti, nem vitatott az, hogy a viselkedését az említett engedékenységi közlemény D. pontja alapján kell értékelni, amelynek címe A bírság összegének jelentős csökkentése.

447 Ezen engedékenységi közlemény D. Pontjának 1. alpontja értelmében „[a]mikor a vállalkozás együttműködik anélkül, hogy a B. és C. [pontban] ismertetett feltételeket teljesítené, azon bírság 10–50% közötti mérséklésének kedvezményében részesül, amelyet az együttműködés hiányában szabtak volna ki rá".

448 Az engedékenységi közlemény D. pontjának 2. alpontja pontosítja:

„Ilyen lehet többek között az az eset, amikor:

– a kifogásközlés elküldése előtt a vállalkozás olyan információkat, okiratokat vagy egyéb bizonyítékokat szolgáltat, amelyek hozzájárulnak az elkövetett jogsértés létezésének megerősítéséhez,

– a kifogásközlés kézhezvételét követően a vállalkozás tájékoztatja a Bizottságot arról, hogy nem vitatja azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapítja."

449 Rá kell mutatni arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a bírság a közigazgatási eljárás során való együttműködés címén való csökkentése csak akkor indokolt, ha az érintett vállalkozás magatartása lehetővé teszi a Bizottság számára azt, hogy a jogsértést könnyebben megállapíthassa, és adott esetben véget vessen annak (a fenti 158. pontban hivatkozott SCA Holding kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 156. pontja és a fenti 278. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless et Acciai speciali Terni kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 270. pontja).

450 Rá kell továbbá mutatni arra, hogy a 17. rendelet 11. cikkének (1) bekezdése értelmében az EK 85. cikk és az EK 83. cikk alapján elfogadott rendelkezésekkel a Bizottságra ruházott feladatok teljesítése során a Bizottság az olyan vállalkozásoktól és a vállalkozások társulásaitól beszerezhet minden szükséges információt, amelyeknek a hivatkozott cikk (4) bekezdése alapján a kért információkat nyújtaniuk kell. Ha a vállalkozás vagy a vállalkozások társulása a Bizottság által megszabott határidőn belül nem szolgáltatja a kért információt, vagy hiányos információt

szolgáltat, a Bizottság – a Bizottság a 17. rendelet (5) bekezdése 11. cikkének megfelelően – határozattal követeli az információszolgáltatást. A vállalkozás vagy a vállalkozások társulása az érintett információk nyújtásának folyamatos elutasításával kiteszi magát egy bírságnak vagy egy kényszerítő bírságnak.

451 E tekintetben az ítélkezési gyakorlat szerint a vállalkozás együttműködése a vizsgálat során semmilyen bírságcsökkentést nem tesz lehetővé akkor, amikor ez az együttműködés nem haladja meg azt, ami a 17. rendelet 11. cikkének (4) és (5) bekezdése értelmében rá háruló kötelezettségeiből következik (a fenti 135. pontban hivatkozott Solvay kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítélet 341. és 342. pontja). Ezzel szemben abban az esetben, ha valamely vállalkozás a 17. rendelet 11. cikke alapján kifogásközlésre adott válaszként olyan információkat nyújt, amelyek túlmennek azokon, amelyeknek a nyújtását a Bizottság az említett cikk alapján megkövetelheti, az érintett vállalkozás részesülhet bírságcsökkentésben (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróság T-308/94. sz., Cascades kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítélet [EBHT 1998., II-925. o.] 262. pontját).

452 Rá kell arra is mutatni, hogy nem minősül az engedékenységi közlemény, még kevésbé ez utóbbi D. pontja hatálya alá tartozó együttműködésnek az, ha valamely vállalkozás a kartellre vonatkozó vizsgálat keretében olyan magatartásra vonatkozó információkat bocsát a Bizottság rendelkezésére, amelyek tekintetében a 17. rendelet alapján nem lehetne rá bírságot kiszabni.

453 Rá kell továbbá mutatni arra, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a Bizottság a vállalkozások együttműködése megítélésének keretében nem hagyhatja figyelmen kívül az egyenlő bánásmód elvét, amely egy általános közösségi jogelv, amely az állandó ítélkezési gyakorlat szerint akkor sérül, ha azonos helyzeteket eltérő módon vagy eltérő helyzeteket azonos módon kezelnek, kivéve ha ez az eltérő bánásmód objektíve igazolt (az Elsőfokú Bíróság fenti 278. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság ügyben hozott ítéletének 237. pontja).

454 E tekintetben világos, hogy a vállalkozás által tanúsított együttműködés mértékének értékelése nem alapulhat tisztán véletlenszerű tényezőkön. Az érintett vállalkozások közötti eltérő bánásmódnak tehát az együttműködésük mértékének összehasonlíthatatlanságán kell alapulnia, különösen amennyiben eltérő információkat nyújtottak, vagy az információkat a közigazgatási eljárás eltérő szakaszaiban vagy eltérő körülmények között nyújtották (lásd e tekintetben a fenti 278. pontban hivatkozott Krupp Thyssen Stainless és Acciai speciali Terni kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 245. és 246. pontját).

455 Meg kell továbbá állapítani, hogy amikor a vállalkozás az együttműködés címén – kevésbé pontosan és világosan – csak megerősít bizonyos, más vállalkozások által már korábban, együttműködés címén nyújtott információkat, az e vállalkozás általi együttműködés mértékét – jóllehet hasznos lehet a Bizottság számára – nem lehet összehasonlítani az említett információkat elsőként nyújtó vállalkozáséval. Egy olyan nyilatkozat, amely egy bizonyos fokig csupán annak a nyilatkozatnak a megerősítésére korlátozódik, amellyel a Bizottság már rendelkezett, nem könnyíti meg ugyanis jelentősen, és következésképpen elégséges mértékben a Bizottság munkáját ahhoz, hogy igazolja együttműködés címén a bírság összegének a csökkentését.

456 Ezen elvek ismeretében meg kell vizsgálni a jelen esetben, hogy a bírság összegének az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése címén a Bizottság által a felperesnek engedélyezett csökkentése a felperes együttműködése mértékének a téves megítéléséből következik-e, különösen a Bizottság határozathozatali gyakorlatának ismeretében, és megsérti-e az egyenlő bánásmód elvét.

457 Először is egyrészt rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság az engedékenységi közleményben kimondta, hogy akkor, amikor egy vállalkozás az említett közlemény D. pontja alapján együttműködik, az együttműködése hiányában rá kiszabott bírság összegének 10 és 50%-a közötti csökkentésében részesül, és másrészt arra, hogy a felperes nem vitatja azt, hogy az együttműködése mélységét az engedékenységi közlemény D. pontja alapján kellett megítélni. Márpedig a Bizottság a felperest

illetően kimondta, hogy az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése alapján a bírság 10%-os csökkentése a helytálló, tekintettel arra a tényre, hogy a felperes leányvállalata olyan információkat nyújtott a jogsértés fennállásáról és természetéről, amely túlment egy egyszerű, a 17. rendelet 11. cikke szerinti információkérésre adott válaszon. Meg kell tehát állapítani, hogy mivel az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése alapján engedélyezte a felperesnek a bírság 10%-os csökkentését, a Bizottság nem tért el a felperes által nyújtott együttműködés-típusra alkalmazandó bírságcsökkentés sávjától.

458 Másodszor, ami a Bizottság korábbi határozathozatali gyakorlatára alapított érvet illeti, elég arra rámutatni, hogy önmagában az a tény, hogy ez utóbbi adott magatartásra a korábbi határozathozatali gyakorlatában bizonyos csökkentést engedélyezett, nem jelenti azt, hogy egy későbbi közigazgatási eljárás keretében ugyanilyen arányú csökkentést kell engedélyeznie hasonló magatartás értékelése során (a fenti 57. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 368. pontja és a fenti 50. pontban hivatkozott ABB Asea Brown Boveri kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 239. pontja). Ezt az érvet el kell tehát utasítani.

459 Harmadszor, meg kell vizsgálni, hogy a bírság összegének az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése alapján a Bizottság által a felperesnek engedélyezett csökkentése megsérti-e az egyenlő bánásmód elvét.

460 E tekintetben meg kell állapítani, hogy a megtámadott határozat (324) és (325) preambulumbekezdésének együttes olvasatából következik, hogy a Bizottság két halmozott elem – nevezetesen egyrészt az a tény, hogy a tényállás megállapításánál az együttműködése túlment a 17. rendelet 11. cikkéből következő kötelezettségein (az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése), és másrészt az a tény, hogy nem vitatta a megállapított jogsértést alkotó tények valósságát (engedékenységi közlemény, D. pont, 2. alpont, második francia bekezdés) – alapján az Interbrew-ra kiszabott bírság 30%-os csökkentését engedélyezte.

461 Ezzel szemben a (326) és (327) preambulumbekezdés együttes olvasata lehetővé teszi annak megállapítását, hogy a Bizottság csak amiatt engedélyezett a felperesnek egy 10%-os csökkentést, hogy az együttműködése a tényállás megállapítása során túlment a 17. rendelet 11. cikkéből következő kötelezettségein (engedékenységi közlemény, D. pont, 2. alpont, első francia bekezdés). A Bizottság ugyanis úgy vélte, hogy a felperes vitatta azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a vádjait alapozta, és hogy ennélfogva az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdése alapján semmilyen csökkentés sem volt lehetséges.

462 Ebből következik, hogy az Interbrew-nak és a felperesnek az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése alapján engedélyezett bírságcsökkentés közötti különbség kisebb, mint azt a külön-külön engedélyezett 30%-os és 10%-os bírságcsökkentések végső százalékai sugallják, mivel az Interbrew-nak engedélyezett 30%-os csökkentés tartalmazza azt a csökkentést, amelyet ez utóbbi az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdése alapján kapott.

463 Ami a felperesnek és az Interbrew-nak az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése alapján külön-külön engedélyezett csökkentést illeti, rá kell mutatni arra, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban hallgatólagosan hivatkozik az Interbrew és a felperes együttműködése közötti minőségi különbségre. A Bizottság ugyanis elismerte, hogy mindkét vállalkozás az információkra adott egyszerű válaszon túlmenően nyújtott információkat az 1999. november 11-i információkérésre, a Bizottság mégis rámutatott arra, hogy az Interbrew „nagyban hozzájárult a ténybeli elemek megállapításához" akkor, amikor megjegyezte, hogy a felperes csak „a jogsértés meglétéről és tartalmáról nyújtott információkat, amelyek túlmentek a 17. rendelet 11. cikke alapján az információkérésre adott válaszon".

464 Annak megállapításához, hogy volt-e jelentős különbség az Interbrew és a felperes együttműködésének mértéke között, össze kell hasonlítani az együttműködésük mélységét mind kronológiai, mind minőségi szempontból.

465 Először az érintett vállalkozások együttműködésének kronológiai szempontból történő összehasonlító elemzésével összefüggésben rá kell mutatni egyrészt arra, hogy először is a felperes és a leányvállalatát, az Alken-Maest illeti, ez utóbbi 1999. december 10-i levelével válaszolt az 1999. november 11-i információkérésre. Ezt követően 1999. december 27-én az Alken-Maes megküldte a Bizottsághoz azt a nyilatkozatot, amelyben hivatkozott az engedékenységi közleményre, amelyet 2000. március 7-én kiegészített és pontosított. Az Alken-Maes ezenkívül 2000. április 5-én válaszolt a Bizottság újabb, 2000. május 10-i, a 17. rendelet 11. cikke alapján tett információkérésére. Végül a felperes 2000. május 10-én válaszolt a 2000. április 14-én neki címzett újabb információkérésre.

466 Másrészt ami az Interbrew együttműködését illeti, rá kell először is mutatni arra, hogy ez utóbbi 1999. december 23-án válaszolt az 1999. november 11-i információkérésre. Ezt követően az Interbrew 2000. január 14-i és 19-i levelével az 1999. december 23-i levele által tartalmazott információkat kiegészítő információkat nyújtott. Ezeket az információkat követően a Bizottság 2000. január 21-én telefaxon átküldött az Interbrew-nak egy kiegészítő és informális információkérést. Az Interbrew erre 2000. február 2-i levelével válaszolt, és 2000. február 8-án és 28-án megküldte a kiegészítő válaszait. Az Interbrew továbbá 2000. február 29-én megküldött a Bizottságnak egy, a belga piacra vonatkozó nyilatkozatot, és hivatkozott az engedékenységi közleményre. Végül az Interbrew 2000. december 21-én, azaz az eljárás megindítását és a 2000. szeptember 20-án elfogadott kifogásközlés megküldését követően még elküldött a Bizottságnak két olyan iratot, amely az Alken-Maesszal a köztük meglévő kétoldalú egyezmények keretében tartott két találkozóra vonatkozott.

467 Az előzőekből következik, hogy a Bizottság érvét, amely szerint a felperes által megküldött információk – mivel azokat később küldték – kevésbé értékesek, mint az Interbrew által küldöttek, nem lehet elfogadni. A felek által megküldött valamennyi információt ugyanis egy elég rövid időszak alatt, a közigazgatási eljárás lényegében

azonos szakaszában küldték. A kronológiai sorrendet illetően semmilyen olyan megállapítást nem lehet tenni, amely a felperes és az Interbrew együttműködése értékének az összehasonlító elemzése szempontjából meghatározó lenne.

468 Ami másodszor a felek együttműködésének minőségi szempontból történő összehasonlító elemzését illeti, meg kell állapítani, egyrészt ami a felperest és leányvállalatát, az Alken-Maest illeti, hogy az Alken-Maes az 1999. november 11-i információkérésre adott 1999. december 10-i válaszában nem hivatkozott kifejezetten az engedékenységi közlemény kedvezményére. Az Alken-Maes azonban megállapította, hogy „a válasz tükrözi a [t]ársaság Bizottsággal való teljes együttműködési szándékát azon iratok alapján, amelyeket ezen időpontban megőrzött, valamint azon információk alapján, amelyeket a még a [t]ársaságban jelen lévő érintett személyzettől be lehet szerezni". Kimondja azt is, hogy „az Alken-Maes megpróbálta továbbá felvenni a kapcsolatot a [t]ársaság korábbi alkalmazottaival, és a mellékletben megtalálhatók a kapott válaszok", és hogy „[a] jelentős erőfeszítések ellenére az Alken-Maes nem tudta garantálni a válaszai kimerítő jellegét, és fenntartja azok kiegészítésének és módosításának jogát". A társaság korábbi alkalmazottaitól való információgyűjtés kísérletére való hivatkozás azt igyekszik megerősíteni, hogy az Alken-Maes együttműködése túlment a 17. rendelet 11. cikkéből ráháruló kötelezettségeken. Meg kell azonban állapítani, hogy az Alken-Maes által megküldött információkat és iratokat nem lehet a fent hivatkozott kötelezettségek hatályán kívül esőnek tekinteni. A nyújtott információk, esetlegesen az Alken-Maes és az Interbrew közötti információcserére vonatkozó elemek kivételével nem bizonyítanak olyan nyilvánvalóan versenyellenes tárgyú magatartást, amelynek a Bizottság részére történő megküldése önvád jellegű, amely kizárja, hogy megküldésük illeszkedjen a 17. rendelet 11. cikkében előírt kötelezettségek keretébe.

469 Az Alken-Maes első alkalommal kifejezetten az 1999. december 27-i levelében mondta ki, hogy együttműködését az engedékenységi közlemény keretében biztosítja. Ebben a levelében elismeri továbbá a jogellenes gyakorlatát, mivel az Alken-Maes ügyvezető igazgatója azt írja, hogy ez utóbbi nem vitatja lényegében a Bizottság 1999. november 11-i információkérésében leírt tények valósságát, és különösen azt, hogy létezett az Interbrew és az Alken-Maes között összehangolt magatartás, amelynek következtében egyrészt minden hónapban információkat cseréltek a belgiumi sörértékesítéseikre vonatkozóan, és másrészt az Alken-Maes és

az Interbrew munkatársai között számos találkozóra került sor, amelyek során a sörforgalmazást és sörértékesítést összehangolták Belgiumban. Végül az Alken-Maes csatolta e levél mellékleteként azt a feljegyzést, amelyben kimondja, hogy úgy tűnik, hogy 1994 végén „a két társaság megállapodást kötött, amely lefedi az összes forgalmazási hálózatot Belgiumban, és különösen a HoReKa hálózatot". Ez a megállapodás „különösen tartalmazott [...] egy „megnemtámadási" szerződést, a HoReKa szektorban a kereskedelmi befektetések és a külső reklámtevékenység korlátozását, valamint az árak összehangolását" és „[a] két társaság vezetői rendszeres találkozókat tartottak a megállapodás helyes alkalmazásának biztosítása érdekében".

470 Rá kell mutatni arra, hogy az Alken-Maes a 2000. március 7-i nyilatkozatban elismerte azoknak a tényeknek a fennállását, amelyeket versenyellenes gyakorlatként lehet elemezni, és amely jelentősen hozzájárul – amint azt a Bizottság maga elismeri – a jogsértés fennállásának megállapításához. Meg kell azonban állapítani, hogy a nyilatkozat lényegében olyan iratokon vagy információkon alapul, amelyek már a Bizottság birtokában voltak. Így, míg az Alken-Maes által a 2000. március 7-i nyilatkozat 42. mellékleteként benyújtott irat ugyan nagyon hasznosnak tűnt a Bizottság számára, mivel a Bizottság különösen ezen irat alapján állapíthatta meg, hogy a kartell – ellentétben a felperes állításával – 1996 júliusa után tovább folytatódott, rá kell mutatni, hogy az említett iratot már benyújtották a Bizottságnak az Alken-Maes 1999. november 11-i információkérésre adott 1999. december 10-i válaszának 37. mellékleteként, ami lecsökkenti az Alken-Maes által együttműködés címén közölt irat elősegítő értékét, mivel az említett közlés a 17. rendelet 11. cikke alapján e vállalkozás kötelezettségei közé tartozott (lásd a fenti 451. pontot).

471 Meg kell azt is állapítani, hogy az Alken-Maes által a 2000. március 7-i nyilatkozatban megküldött információk egy jelentős része a jogsértés megállapítását megelőző időszakra vonatkozik. Ezeket az információkat nem lehet ennélfogva – ellentétben a felperes állításával – úgy felfogni, mint amelyek lehetővé tették a Bizottság számára, hogy könnyebben megállapítsa a megtámadott határozatban hivatkozott jogsértést. E tekintetben az a tény, hogy egy vállalkozás a Bizottság

vizsgálata során a rendelkezésére bocsátja arra a magatartásra vonatkozó információit, amelyekre a 17. rendelet alapján semmilyen körülmények között sem szabhat ki bírságot, nem képez az engedékenységi közlemény hatálya alá tartozó együttműködést (lásd e tekintetben a fenti 451. pontban idézett ítélkezési gyakorlatot).

472 Ami a 2000. március 22-i és április 14-i információkérésre adott 2000. április 5-i és május 10-i válaszokat illeti, meg kell állapítani az első válasz tekintetében, hogy az láthatólag a forgalmazó márkája alatt eladott sörre vonatkozott, és ami a második választ illeti, hogy ugyan hatszor hivatkoztak rá a megtámadott határozatban, nem lehet felismerni – mivel a felek e tárgyban nem foglaltak állást – semmilyen olyan hozzájárulást, amely a 17. rendelet 11. cikkéből következő kötelezettségeken túlmegy.

473 Másrészről ami az Interbrew együttműködését illeti, meg kell állapítani, hogy ugyan az 1999. november 11-i információkérésre adott 1999. december 23-i válasza a 17. rendelet 11. cikke alapján a vállalkozás kötelezettségeinek a része, mégis jelentősen túlmegy azon, és világosan hozzájárul az EK 81. cikk megsértését képező tények valósságának megállapításához. Az Interbrew a válaszában ugyanis leírta és megmagyarázta a kartellt, olyan mértékben, amely nagyban túlmegy a 17. rendelet 11. cikke alapján ráháruló kötelezettségen.

474 Ami az Interbrew 2000. január 14-i és 19-i levelét, a 2000. január 21-i informális információkérésre válaszként 2000. február 2-án, 8-án és 28-án megküldött leveleket, a 2000. február 29-i nyilatkozatot, és végül a két 2000. december 21-én megküldött iratot illeti, rá kell mutatni arra, hogy ezek a levelek és mellékleteik részletes információkat nyújtanak az Interbrew, az Alken-Maes és a felperes között létrejött kapcsolatokról, ami világosan az engedékenységi közlemény hatálya alá tartozik.

475 Az előzőekből következik, hogy mennyiségi szempontból az Interbrew határozottabban hozzájárult az elkövetett jogsértés fennállásának a megállapításához és megerősítéséhez.

476 Tekintettel az előzőekre, meg kell állapítani, hogy a Bizottság által az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának első francia bekezdése alapján engedélyezett százalékos bírságcsökkentésben mutatkozó különbség nem minősül az egyenlő bánásmód elve megsértésének.

477 A jogalap első részét tehát el kell utasítani.

b) A Bizottság azon megállapításának téves jellegére alapított második részről, amely szerint a felperes vitatta azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapozta

A felek érvei

478 A felperes hangsúlyozza, hogy a Bizottság nyilvánvalóan tévesen értelmezte a kifogásközlésre adott válasz tárgyát és természetét akkor, amikor úgy ítélte meg, hogy a válasz kétségbe vonja a kifogásközlésben leírt jogsértés fennállását. Márpedig az említett kifogásközlésre adott válaszában csak rámutatott azokra az elemekre, amelyeket szükségesnek vélt a tények Bizottság általi helyes értékeléséhez, és nem vitatta lényegében a tények valósságát, csak egész egyszerűen a Bizottság által azoknak tulajdonított tartalmat és minősítést. A felperes jelezte, hogy – anélkül, hogy vitatná a Bizottság által megállapított tények valósságát – világossá kívánt tenni néhány pontot, és újra meg kívánta vizsgálni a vitás tényeket azért, hogy kimutassa, hogy nem az volt a jelentőségük, amit a Bizottság azoknak tulajdonított. E

tekintetben a felperes úgy véli, hogy ellentétes lenne a védelemhez való legalapvetőbb joggal, ha a Bizottság az engedékenységi közlemény kedvezményéhez forduló vállalkozásoktól megkövetelje, hogy lemondjanak nemcsak a tények vitatásához való jogukról, de azok minősítése, a bírság mértéke vagy a Bizottság által alkalmazott jogi érvelés vitatásának jogáról is. A Bizottság maga elismerte e megkülönböztetés megalapozottságát az „előszigetelt csövek"-határozatában, amelyben nem büntetett meg egy olyan vállalkozást, amely ugyan nem tagadta teljesen a tények valósságát, vitatta azonban a Bizottság által nekik tulajdonított jelentőséget, azaz hogy azok jogsértést valósítottak meg. Mivel a felperes mindössze a tények eltérő minősítésére szorítkozott, téves a Bizottság azon megállapítása, amely szerint együttműködése nem volt folyamatos és teljes (a fenti 147. pontban hivatkozott Tate & Lyle és társai kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 162. pontja).

479 Ennélfogva a felperes először is hangsúlyozza a keresetlevelében azt az öt pontot, amelyre a kifogásközlésre adott válaszában rámutatott, anélkül hogy ezt úgy kellene értelmezni, mint a Bizottság által a kifogásközlésben leírt jogsértés fennállásának kétségbe vonását.

480 Először is, a felperes hangsúlyozta, hogy a Bizottság nem vette figyelembe az Interbrew erőfölénnyel való visszaélését Belgiumban akkor, amikor okozati összefüggés volt ez utóbbi, és a felperes, valamint az Interbrew között kibontakozó együttműködés között, és hogy a figyelembevétele lehetővé tette volna a jogsértés háttere és az érintett felek közötti erőviszonyok világossá tételét.

481 Másodszor, felhívta a figyelmet az akkori belga szabályozási rendszer sajátos jellegére, amely – távol a jogsértés érdemi vitatásától – lehetővé tette a tények súlya és az enyhítő körülmények jobb megítélését.

482 Harmadszor, hangsúlyozta az Interbrew által játszott felbujtó szerepet, aki az Alken-Maesszal különböző megbeszéléseket és megállapodásokat kezdeményezett.

483 Negyedszer, vitatta az Interbrew-val folytatott megbeszéléseknek tulajdonított jelentőséget, amelynek semmi kényszerítő ereje nem volt ez utóbbira.

484 Ötödször, a felperes pontosította azt a jelentőséget és minősítést, amit szerinte a felrótt tényeknek kellett tulajdonítani, amely ugyan az EK 81. cikk megsértését képezi, nem minősíthető az árakra és a piacfelosztásra vonatkozó kétoldalú megállapodásnak, hanem csak egy „megnemtámadási" szerződésnek, és a befektetések és a reklámtevékenység korlátozásának.

485 Végül a felperes a válaszában pontról pontra válaszol a Bizottság által az ellenkérelmében kifejtett, azon ténybeli elemekre vonatkozó érvelésre, amelyet a Bizottság szerint felperes vitatott a közigazgatási eljárás során. Ezen elemek közül a Bizottság szerint kettőt még vitatnak az Elsőfokú Bíróság előtt akkor, amikor úgy tűnik, hogy a másik ötöt már nem vitatják. Tekintettel ezen összes pontra a felperes megerősíti, hogy nem vitatja az érintett tények valósságát, hanem csupán a Bizottság által azoknak tulajdonított tartalmat és minősítést.

486 Először is, ami az Elsőfokú Bíróság előtt vitatott két ténybeli elemet, nevezetesen az Interbrew elleni fenyegetést és a jogsértés időtartamát illeti, a felperes megerősíti az előbbi tekintetében, hogy ugyan nem vitatja, hogy a kartellben részt vevő két fél között a franciaországi politikáikról folytatott megbeszélés keretében, a Belgiumban az Interbrew-val szemben megállapított visszaéléseket követően jogszerű és üzletileg jogos figyelmeztetést küldött ez utóbbinak, ezzel szemben továbbra is tagadja, hogy ezek a megbeszélések – amelyek ugyan hivatkoznak az 500 000 hektoliteres számra – kényszernek tekinthetőek a Bizottság által értett értelemben, mivel különösen az említett figyelmeztetésnek nem volt kényszerítő hatása.

487 Ami a jogsértés időtartamát illeti, a felperes megerősíti, hogy továbbra is tagadja, hogy a kartell 1996 júliusát követően is folytatódott. Ez azonban nem jelenti bizonyos megállapított tények határozott tagadását, amint azt a Bizottság tévesen állítja, hanem a Bizottság által a felek közötti, 1996 júliusa utáni kapcsolatoknak tulajdonított jelentőség vitatását, amely nem egyeztethető össze az említett kapcsolatok hátterével és hatásával, mivel ez utóbbiak tárgya ezen időpont után már nem volt versenyellenes. Mivel az Interbrew értesítette a vevőit az 1996-os árakról, és mivel azokat 1997. január 1-jétől alkalmazta, többé nem volt ok ilyen megbeszélések folytatására.

488 Másodszor, ami azt az öt további ténybeli elemet illeti, amit a Bizottság véleménye szerint a kifogásközlésre adott válaszban vitattak akkor, amikor azok már nem szerepelnek a keresetlevélben, a felperes a következő észrevételeket teszi.

489 Először is, ami annak a ténynek az állítólagos vitatását illeti, hogy a kartell a vevők felosztására és különösen az árak szintjére is vonatkozott, a felperes megerősíti, hogy elismeri a tények fennállását, és nem vitatja azt, hogy azok megsértik az EK 81. cikket, de hangsúlyozza, hogy nem minősíthetők az árakra vonatkozó olyan kétoldalú megállapodásnak, amely nem a jogsértés fennállására van hatással, hanem annak súlyára. Különösen ugyan nem vitatja, hogy az 1994. november 9-i találkozó során az árakra vonatkozó megbeszéléseket folytattak, a felperes továbbra is állítja, hogy akkor, amikor úgy ítélte meg, hogy e megbeszélések az árakra vonatkozó tényleges megállapodásnak minősülnek, a Bizottság a tényeket rendkívül szigorúan minősítette. A felperes különösen vitatni kívánta a Bizottság által a „J=SA=A-M=275,–" kézzel írt képletnek tulajdonított jelentőséget.

490 Másodszor, ami a kartell kezdetét illeti, a felperes elismeri, hogy igaz az, hogy a kifogásközlésre adott válaszában hangsúlyozta azt, hogy a kartell nem 1994 októberében kezdődött. A Bizottság elmulasztotta azonban jelezni azt, hogy ez a válasz 1992 vége óta lefedte a felek közötti megbeszéléseket. Márpedig anélkül, hogy

tagadná a versenytársaival 1992 végétől meglévő, az árstruktúrára vonatkozó kapcsolatok és információcserék létezését, a felperes hangsúlyozza, hogy ez utóbbiakat az összefüggéseik közé kell helyezni, és úgy értelmezni, különösen a CBB az áremelési szabályozásban betöltött szerepe keretében.

491 Harmadszor, ami a felperes azon érvét illeti, amely szerint az 1994. május 11-i találkozó tárgya nem korlátozódott a felperes új „sör"-osztálya igazgatójának a bemutatására, a felperes rámutat arra, hogy kétségkívül kimondta azt, hogy a találkozó alapvető célja az említett bemutatás volt, de azt is, hogy e találkozó szélesebb tárgya az Interbrew azon javaslatával függött össze, hogy kössenek egy Franciaországot magában foglaló „megnemtámadási" szerződést.

492 Negyedszer, ami az 1994. július 6-i megbeszélést illeti, a felperes azt állítja, hogy, ellentétben a Bizottság állításával, nem vitatta, hogy ezek a megbeszélések az Interbrew és az Alken-Maes közötti együttműködésre vonatkoztak. Közölte azt, hogy a megbeszélések főként az Interbrew franciaországi üzleti helyzetére vonatkoztak, de azonnal pontosította, hogy a Franciaországra és Belgiumra vonatkozó „megnemtámadási" szerződés megkötését az Interbrew javasolta e megbeszélések keretében.

493 Ötödször, ami az Interbrew CBB-n belüli befolyásának kérdését illeti, a felperes nem vitatta azon, a Bizottság által megállapított tényt, hogy az Interbrew nem határozta meg a CBB politikáját. Ezenkívül még ha vitatta is ezt a tényt, a Bizottság az Interbrew által gyakorolt befolyás értelmezésére vonatkozó megállapításának vitatásáról lenne szó, és nem a megállapított tény vitatásáról.

494 Végül, ami a Bizottság azon megállapítását illeti, amely szerint a felperes kijelentette, hogy tartózkodik attól, hogy csak a kifogásközlésben tartalmazott azon tényeket vitassa, amelyeket maga elismert, a felperes azt állítja, hogy a Bizottság tévesen értelmezte nyilatkozatai tartalmát, és elferdítette azokat.

495 Ennélfogva a Bizottság eltorzította a felperes szavait akkor, amikor hozzáadta a „csak" határozószót a nyilatkozatához, azaz akkor, amikor azt írta, hogy a felperes „nem vitatta a [kifogásközlésben] tartalmazott tényállás elemeket, csak annyiban, amennyiben ezek az elemek részben az Alken-Maes által a Bizottságnak nyújtott információkon alapultak". A felperes ugyanis azt írta, hogy nem vitatta „az érintett időszak alatt felmerült tények fennállását annyiban, amennyiben ez utóbbiak részben az Alken-Maes képviselői által a Bizottságnak nyújtott információkon alapul[t]ak".

496 A Bizottság továbbá félreértette az „annyiban, amennyiben" kifejezés jelentőségét. Ennek a kifejezésnek a használata nem abból a szándékból következett, hogy korlátozzák – még ha csak részben is – a tények valóságának az elismerésére vonatkozó jelentőséget, hanem éppen ellenkezőleg, hogy hangsúlyozzák, hogy különösen nem lenne helytálló, ha a felperes vitatná a Bizottság által megállapított tényeket akkor, amikor részben a felperes által nyújtott elemek alapján állapították meg azokat. Ez a félreértés tévesen annak megállapítására késztette a Bizottságot, hogy a felperes kételkedett a jogsértés fennállásában.

497 A felperes a válaszában azt állítja, hogy a Bizottság az ellenkérelmében továbbra is fenntartja a felperes kifogásközlésre adott válaszában foglalt kifejezések téves, sőt félrevezető értelmezését akkor, amikor azt írja, hogy a felperes „a tények elfogadására szorítkozik »annyiban, amennyiben ez utóbbiak részben az Alken-Maes képviselői maguk által a Bizottságnak nyújtott információkon alapultak«". Mivel a „szorítkozik" kifejezést használja, a Bizottság bevezet egy korlátozást ott, ahol az eredeti szöveg nem tartalmazta azt. Ugyanis ha az „annyiban, amennyiben" kifejezésnek lehet egy megszorító értelmezése akkor, amikor tagadás vagy megszorító ige kíséri, ezzel szemben magyarázó értelemben kellene érteni akkor, amikor függetlenül minden tagadástól vagy megszorító ige nélkül használják.

498 A felperes azt állítja továbbá, hogy annál is inkább káros az, hogy a tények állítólagos vitatását állítják vele szemben, mert a Bizottság határozathozatali gyakorlatából következik, hogy a tények egyszerű nem vitatása – új elemek felhozatala nélkül – a

bírság 20%-os csökkentéséhez vezethetne, a „görög kompok"- és az „előszigetelt csövek"-határozatban foglaltakhoz hasonlóan. A Bizottság a múltban a felperes jelen esetben kapott csökkentésével megegyező csökkentést engedélyezett egy olyan a vállalkozás számára, amely nem működött együtt (a Bizottság ESZAK-Szerződés 65. cikke alkalmazására vonatkozó eljárásban [IV/35.814 – Ötvözeti felár] 1998. január 21-én hozott 98/247/ESZAK határozat (98) preambulumbekezdése [HL 1998. L 100., 55. o.]).

499 A Bizottság először is megjegyzi, hogy az ítélkezési gyakorlat szerint a tények érdemének nem vitatása miatti bírságmérséklés magában foglalja a kifogásközlésben megállapított tények kifejezett elfogadását. Márpedig a felperes kifogásközlésre adott válaszából következik, hogy ez utóbbi hevesen próbálta– és még mindig próbálja – cáfolni azt a tényt, hogy az Interbrew-t megfenyegette, valamint azt a tényt, hogy a kartell 1996 júliusa után tovább folytatódott. A felperes kezdetben a kifogásközlésre adott válaszában vitatott néhány alapvető tényt, amelyet már nem tagadott a keresetlevelében.

500 Ami azt az érvet illeti, amely szerint a Bizottság a tények vitatásaként értelmezte azt, ami valójában az azoknak tulajdonított jelentőség vagy a jogi minősítés vitatása, a Bizottság megjegyzi, hogy a vitatás épp ellenkezőleg több tény valósságára vonatkozik.

501 Minden körülmények között téves azt állítani, hogy a tények nem vitatása általában igazolja a bírság összegének 20%-os csökkentését; a rendszerint e címen engedélyezett csökkentés 10%-os. Megalapozatlan továbbá az az állítás, amely szerint olyan felek, amelyek nem működtek együtt a Bizottsággal, a felperes csökkentésével megegyező csökkentést kaptak.

502 Végül a Bizottság azt állítja, hogy – a nyelvtani szabályok figyelmen kívül hagyásának kivételével – a tények felperes általi állítólagos elismerése csak feltételes volt. A kifogásközlésre adott válaszban ugyanis a felperes a tények elfogadására szorítkozik „annyiban, amennyiben ez utóbbiak részben az Alken-Maes képviselői által a Bizottság alkalmazottjainak nyújtott információkon alapultak".

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

503 Az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdéséből következik (lásd a fenti 448. pontot), hogy amennyiben egy vállalkozás a D. pont alapján együttműködik, azon bírság összegének 10 és 50%-a közötti csökkentésében részesülhet, amit az együttműködés hiányában szabtak volna ki rá abban az esetben, ha a kifogásközlés kézhezvételét követően tájékoztatja a Bizottságot arról, hogy nem vitatja azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapozza.

504 Ahhoz, hogy az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontja második francia bekezdésének megfelelően a tények nem vitatása alapján a bírság összegének a csökkentésében részesüljön, a vállalkozásnak kifejezetten tájékoztatnia kell a Bizottságot arról, hogy nem kívánja vitatni a tények valósságát azt követően, hogy tudomást szerzett a kifogásközlésről (a fenti 57. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 309. pontja).

505 Nem elegendő, ha valamely vállalkozás általános jelleggel azt állítja, hogy e közleménnyel összhangban nem vitatja a feltételezett tényeket, ha az adott ügy körülményei között ezen állítás egyáltalán nem jelent segítséget a Bizottság számára (az Elsőfokú Bíróság T-48/00. sz., Corus UK kontra Bizottság ügyben 2004. július 8-

án hozott ítélet [EBHT 2004., II-2331. o.] 193. pontja). Ahhoz ugyanis, hogy a vállalkozás a közigazgatási eljárás során tanúsított együttműködése alapján a bírság csökkentésében részesüljön, a magatartásának meg kell könnyítenie a Bizottság a közösségi versenyszabályok megsértésének megállapítására és megbüntetésére irányuló feladatát (lásd e tekintetben a fenti 57. pontban hivatkozott Mayr-Melnhof kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 309. pontját).

506 Ezen elvek ismeretében meg kell határozni, hogy – amint azt a felperes állítja – a Bizottság tévesen állapította-e meg a megtámadott határozat (326) preambulumbekezdésében, hogy a ténybeli elemek nemvitatására vonatkozó nyilatkozatának kifejezései, valamint a kifogásközlésében leírt jogsértés fennállásának kétségbevonása az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdése alapján nem igazolja a bírság csökkentését.

507 E tekintetben meg kell állapítani, hogy – ami először is a felperes tények valósságának nemvitatására vonatkozó általános nyilatkozatát illeti – az Alken-Maes a kifogásközlés elküldése előtt a Bizottsághoz címzett, 1999. december 27-i levelében kimondta, hogy „[nem] vitat[t]a a tények valósságát, amint azt a Bizottság az 1999. november 11-én elküldött információkérésében leírta, és hogy különösen [...] létez[ett] [ö]sszehangolt magatartás az Interbrew és az Alken-Maes között, amely értelmében minden hónapban információkat cserél[t]ek a Belgiumban különkülön történt söreladásaikra vonatkozóan; [...] az Alken-Maes munkatársai, és főként Vaxelaire úr, az 1992–1998-es időszak közötti ügyvezető igazgató, és az Interbrew munkatársai, főként T. úr és J. D. úr között számos találkozóra került sor, amelyek során a sörforgalmazást és -értékesítést összehangol[t]ák Belgiumban. Hozzáteszi, hogy „anélkül, hogy [a Bizottság] személyzete [által] közölt enyhítő körülményeket megsértené, az Alken-Maes elismeri, és nem vitatja, hogy ezek a tények megsértik az EK [...] 81. cikkét".

508 Meg kell azt is állapítani, hogy a felperes a kifogásközlésre adott válaszában kimondta, hogy „[a]nélkül, hogy vitatná az Interbrew és az Alken-Maes közötti

kapcsolatok és az összehangolt magatartás fennállását annyiban, amennyiben ez utóbbiak részben az Alken-Maes képviselői által a Bizottság alkalmazottainak nyújtott információkon alapulnak, világossá kíván[t] tenni [...] néhány pontot, és újra megvizsgálni a vitás tényeket azért, hogy kimutassa, hogy nem az volt a jelentőségük, amit a Bizottság nekik tulajdonított". Az említett kifogásközlésre adott válasza 1. oldalán a felperes kissé átfogalmazta a szavait akkor, amikor kimonda, hogy „[a] nélkül, hogy vitatná az érintett időszak alatt felmerült tények fennállását annyiban, amennyiben ez utóbbiak részben az Alken-Maes képviselői által a Bizottság alkalmazottainak nyújtott információkon alapulnak, a [felperes] utasításának megfelelően, a [felperes] e válaszában világossá kíván tenni néhány pontot, és újra megvizsgálni a vitás tényeket, azért hogy kimutassa, hogy nem az volt a jelentőségük, amit a Bizottság nekik tulajdonított, vagy még néhány esetben, hogy a Bizottság jogi következtetései a vonatkozó körülmények téves minősítéséből következnek".

509 Meg kell tehát állapítani a felperes kifogásközlésre adott válaszára tekintettel, hogy ugyan ez utóbbi azt állítja, hogy nem vitatja „az Interbrew és az Alken-Maes közötti kapcsolatok és összehangolt magatartás" vagy „az adott időszak alatt felmerült tények" fennállását, nem erősítette meg kifejezetten, valamint világosan és pontosan, hogy nem vitatja azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapozta. A felperes ezzel szemben fenntartásokat fűzött a megállapításaihoz, amelyek a „néhány pont világossá tételére", „a vitás tényeket megvizsgálására" irányuló szándékára vonatkoztak, azért hogy kimutassa, hogy „nem az volt a jelentőségük, amit a Bizottság nekik tulajdonított", vagy hogy „a Bizottság jogi következtetései a vonatkozó körülmények téves minősítéséből következnek".

510 Ami másodszor a felperesnek a Bizottság által a kifogásközlésében felhozott sajátos tényekre vonatkozó megállapításait illeti (lásd a fenti 486–493. pontot), kitűnik, hogy a felperes nemcsak a Bizottság által azoknak tulajdonított jelentőség világossá tételére szorítkozott, hanem vitatta azok közül néhánynak a tartalmát vagy a fennállását.

511 Így ami a jogsértés időtartamát illeti, a Bizottság a kifogásközlésben kimondta, hogy rendelkezett olyan bizonyítékokkal, amelyek az 1993. január 28-tól 1998. január 28-ig terjedő időszak alatti kartellre vonatkoztak, és hogy ez utóbbi tehát 1998. január 28-ig folytatódott. Az 1996 júliusát követő időszakra a Bizottság e megállapítás céljából három ténybeli elemre támaszkodott, nevezetesen először is arra, hogy az Alken-Maes (L. B. úr) és az Interbrew (A. B. úr) 1996. december 9-én telefonbeszélgetést folytattak; másodszor, hogy az Interbrew, a felperes és az Alken-Maes között 1997. április 17-én Párizsban tartott találkozó tárgya versenyellenes volt, és harmadszor, hogy az Interbrew és az Alken-Maes között 1998. január 28-án tartott találkozó a kartellre vonatkozott.

512 Márpedig rá kell arra mutatni, hogy a felperes a kifogásközlésre adott válaszában kimondta, hogy „csodálkozik azon, hogy a Bizottság [1998. január 28-át] fogadja el mint a jogsértő gyakorlat végének a meghatározását akkor, amikor a vizsgálati iratok valamennyi eleme azt bizonyítja, hogy valamennyi kétoldalú megbeszélés abbamaradt 1996 második féléve után". A felperes különösen azt állította, hogy „az árstruktúrára vonatkozó megbeszélések véget értek az Interbrew 1996 júliusi határozatával, amely új árakat vezetett be 1997. január 1-jétől", és hogy „az 1996 júliusát követő megbeszélések hiánya" látható például az Alken-Maes tanácsadójának feljegyzéséből, amely összehasonlítja az Interbrew új általános feltételeit az Alken-Maes tervezeteivel, amelyre nem lett volna szükség, „ha a két vállalkozás között lett volna kapcsolat e témában", hogy „[az 1997. április 17-i] találkozó nem [a kifogásközléssel] lefedett megbeszélések keretében történt", és hogy az 1998. január 28-i találkozó célja nem „a régi gyakorlatok helyreállítása volt".

513 Az előzőekre és különösen a felperes által a jogsértés időtartamára vonatkozóan tett észrevételekre tekintettel meg kell állapítani, hogy azok a nyilatkozatai, amelyek szerint nem vitatja a tények valóságát, nem igazolják az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdése alapján a bírság csökkentését.

514 Először ugyanis, ami jelen esetben a versenyellenes tárgyú kartellt illeti, rá kell mutatni arra, hogy a tények beismerése elvileg elégséges az EK 81. cikk (1) bekezdése megsértésének két lényeges eleme, azaz a megállapodás létezése és versenykorlátozó célja bizonyításához. Következésképpen meg kell állapítani azt, hogy a felperes a kifogásközlésre adott válaszában 1996 júliusában nem vonhatta kétségbe a vonatkozó tények jelentőségét, amelyeket a Bizottság helytállóan állapított meg, és amelyek magukban megvalósítják az érintett jogsértést, anélkül hogy ne vitatná az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdése alapján a tények valósságát (lásd analógia útján a fenti 505. pontban hivatkozott Corus UK kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 195. és 197. pontját).

515 Másodszor azt a nyilatkozatot, amely a tények valósságának nemvitatására vonatkozik, amelyet a jelen esetben olyan észrevételek összessége kísér, amelyekkel a felperes állítólag rá akar világítani néhány tény jelentőségére, de amelyek valójában e tények vitatásából állnak, nem lehet úgy tekinteni, mint amely megkönnyíti a Bizottság számára a versenyszabályok érintett megsértésének megállapítását és annak megbüntetését.

516 E tekintetben meg kell állapítani, hogy – ellentétben a felperes állításával – nem azt vitatja, hogy a Bizottság bizonyos tényeknek – nevezetesen az 1996. december 9-i, 1997. április 17-i és 1998. április 28-i kapcsolatoknak – téves jelentőséget tulajdonított, hanem e tények természetét. Így a felperes a kifogásközlésre adott válaszában (lásd a fenti 512. pontot) nemcsak az Alken-Maes és az Interbrew közötti 1996. december 9-i kapcsolat jelentőségét tagadta, hanem magát azt a tényt is, hogy a két versenytárs között kapcsolat volt ezen időpontban. Hasonlóképpen a felperes magát azt a tényt tagadta, hogy az 1997. április 17-i találkozó tárgya versenyellenes volt, és nem a Bizottság által e ténynek tulajdonított jelentőséget vagy annak a jogi megítélését. Végül, ami az 1998. január 28-i találkozót illeti, a felperes nemcsak azt állította, hogy annak a Bizottság által helyesen megállapított ténynek, hogy a kartellt továbbra is létezőnek tekintették, nem az volt a jelentősége vagy jogi minősítése, amit a Bizottság annak tulajdonított, nevezetesen hogy az jogsértésnek minősült, hanem vitatta azt a tényt is, hogy a kartellről folytatott megbeszélés tartalma azt mutatta, hogy még mindig létezett.

517 Rá kell tehát mutatni arra – anélkül, hogy a felperes által kifejtett többi érvet meg kellene vizsgálni –, hogy a Bizottság jogosan állapította meg a megtámadott határozat (326) preambulumbekezdésében, hogy a felperes kétségbe vonta a kifogásközlésében leírt jogsértés fennállását, és vélte úgy, hogy emiatt nem indokolt az engedékenységi közlemény D. pontja 2. alpontjának második francia bekezdése alapján a bírság csökkentése.

518 A második részt, és következésképpen a jogalapot egészében el kell tehát utasítani.

A bírság kiszámításának módszeréről és a bírság végső összegéről

519 Így a fenti 313. pontból következik, hogy 50%-ról 40%-ra kell csökkenteni a súlyosító körülményként elfogadott bírság alapösszegének emelését.

520 Ami a bírság végső összegének kiszámítását illeti, amint az ebből a módosításból következik, rá kell mutatni arra, hogy a felperesre kiszabott bírság kiszámításakor a Bizottság eltért az iránymutatásban előírt módszertől.

521 Tekintettel ugyanis az iránymutatás szövegére, a súlyosító vagy enyhítő körülmény alapján történő emeléshez vagy a csökkentéshez kapcsolódó százalékokat a bírság a jogsértés súlya és időtartama alapján meghatározott alapösszegére kell alkalmazni,

nem pedig a súlyosító vagy enyhítő körülmények alapján való első emelés vagy csökkentés végrehajtásának eredményére (lásd e tekintetben a fenti 95. pontban hivatkozott Cheil Jedang kontra Bizottság ügyben hozott ítélet 229. pontját).

522 Márpedig jelen esetben meg kell állapítani azt, hogy akkor, amikor a Bizottság egyrészt két súlyosító körülményre, másrészt egy enyhítő körülményre tekintettel kiigazította a bírság összegét, a kiszabott bírság végső összegéből következik, hogy a Bizottság e két kiigazítás egyikét alkalmazta arra az összegre, amely az első csökkentés vagy növelés végrehajtásából következett. E számítási módszer következménye, hogy módosítja a bírság végső összegét ahhoz képest, amely az iránymutatásban előírt módszer alkalmazásából következik.

523 E tekintetben az iránymutatásban tartalmazott bírságkiszámítási módszer ugyan kétségkívül nem az egyetlen elképzelhető módszer, mégis alkalmas egységes határozathozatali gyakorlat biztosítására a bírságkiszabás területén, amely viszont garantálja az egyenlő bánásmódot azoknak a vállalkozásoknak, amelyeket a versenyjogi szabályok megsértése miatt megbüntettek. A jelen esetben az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a Bizottság a bírság végső összegének kiszámítási módszerét illetően minden magyarázat nélkül eltért az iránymutatástól.

524 A jelen esetben a 17. rendelet 17. cikke által az Elsőfokú Bíróságra ruházott korlátlan felülvizsgálati jogkör alapján alkalmazni kell a visszaesés miatti súlyosító körülmények alapján elfogadott 40%-os emelést a felperesre kiszabott bírság alapösszegére.

525 A felperesre kiszabott bírság végső összegét tehát a következőképpen számítja ki: a bírság alapösszegéhez (36,25 millió euró) először is hozzá kell adni az alapösszeg

40%-át (14,5 millió euró), és az említett összeget 10%-kal (3,625 millió euró) kell csökkenteni, amely 47,125 millió euró összeget eredményez. Ezt követően e bírságot együttműködés címén 10%-kal csökkenteni kell, amely 42,4125 millió eurós végösszeghez vezet.

A költségekről

526 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 3. §-a alapján részleges pernyertesség esetén az Elsőfokú Bíróság elrendelheti a költségeknek a felek közötti megosztását, vagy azt, hogy a felek mindegyike maga viselje saját költségeit. A jelen esetben a felperest kötelezni kell saját költségei és a Bizottság részéről felmerült költségek háromnegyed részének viselésére.

A fenti indokok alapján

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (ötödik tanács)

a következőképpen határozott:

1) A felperesre kiszabott bírság összege 42,4125 millió euró.

2) A Bíróság a keresetet ezt meghaladó részében elutasítja.

3) A felperest kötelezi saját költségei és a Bizottság részéről felmerült költségek háromnegyed részének viselésére. A Bizottságot kötelezi a saját költségei egynegyed részének a viselésére.

Vilaras Martins Ribeiro Jürmimäe

Kihirdetve Luxembourgban, a 2005. október 25-i nyilvános ülésen.

E. Coulon M. Vilaras

hivatalvezető elnök

Tartalomjegyzék

Jogi háttér ..... II - 4427

A jogvita alapját képező tényállás ..... II - 4430

Eljárás és a felek kérelmei ..... II - 4433

A jogkérdésről ..... II - 4435

A – A megtámadott határozat megsemmisítése iránti kérelemről ..... II - 4436

1. A védelemhez való jog és a gondos ügyintézés elvének megsértésére alapított jogalapról ..... II - 4436

a) Az arra alapított első jogalapról, hogy a felperesnek nem állt módjában megvizsgálni a Bizottság által ellene felhasznált irat létrehozásának körülményeit ..... II - 4436

A felek érvei ..... II - 4436

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4438

b) Az arra alapított második részről, hogy a Bizottság nem tette lehetővé a felperes számára, hogy a megtámadott határozat elfogadása előtt megismerje a bírság kiszámítása során figyelembe vett elemeket ..... II - 4442

A felek érvei ..... II - 4442

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4443

c) Az arra alapított harmadik részről, hogy a Bizottság és az Interbrew között tartott találkozókat nem dokumentálták, valamint hogy a Bizottság megtagadta az Interbrew a kifogásközlésre adott válaszának felperessel való közlését ..... II - 4446

A felek érvei ..... II - 4446

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4448

2. Az indokolási kötelezettség megsértésére alapított jogalapról ..... II - 4454

a) A felek érvei ..... II - 4454

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4458

B – A másodlagosan felhozott, a kiszabott bírság összegének csökkentésére vonatkozó kérelmekről ..... II - 4461

1. A jogsértés súlyának a bírság kiindulási összege kiszabása során való – az arányosság, az egyenlő bánásmód és a ne bis in idem elvének a megsértésével történő – hibás értékelésére alapított jogalapról ..... II - 4462

a) A felek érvei ..... II - 4462

A felperes érvei ..... II - 4462

– A jogsértés súlya jellegének értékeléséről: az egyenlő bánásmód és az arányosság elvének a megsértéséről ..... II - 4463

– A felperes ahhoz való tényleges gazdasági lehetőségének értékeléséről, hogy más piaci szereplőknek, különösen a fogyasztóknak kárt okozzon: az arányosság elvének megsértése II - 4466

– A bírság kellően elrettentő hatását biztosító szint meghatározásáról: az arányosság elvének megsértése ..... II - 4468

– Az olyan jogi-gazdasági ismeretek és infrastruktúra figyelembevételéről, amellyel a nagy vállalkozások általában rendelkeznek: a ne bis in idem elvének megsértése ..... II - 4469

A Bizottság érvei ..... II - 4470

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4471

A jogsértés súlya jellegének értékeléséről ..... II - 4476

A felperes ahhoz való tényleges gazdasági lehetőségének értékeléséről, hogy más piaci szereplőknek kárt okozzon ..... II - 4480

A bírság kellően elrettentő hatását biztosító szint meghatározásáról .. II - 4484

Azoknak a jogi-gazdasági ismereteknek és infrastruktúrának a figyelembevétele, amellyel a nagy vállalkozások általában rendelkeznek .... II - 4489

A felperes által hivatkozott körülményekre tekintettel a sajátos kiindulási összeg megfelelő jellegéről ..... II - 4490

2. A jogsértés időtartamának téves értékelésére alapított jogalapról ..... II - 4493

a) A felek érvei ..... II - 4493

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4496

Az 1996. december 9-i telefonbeszélgetésről ..... II - 4499

Az 1997. április 17-i találkozóról ..... II - 4502

Az 1998. január 28-i találkozóról ..... II - 4506

3. Az Interbrew-ra gyakorolt nyomás címén elfogadott súlyosító körülmény megalapozatlan jellegére alapított jogalapról ..... II - 4509

a) A felek érvei ..... II - 4509

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4518

4. A felperes visszaesése súlyosító körülményként való figyelembevételének megalapozatlanságára alapított jogalapról ..... II - 4529

a) A felek érvei ..... II - 4529

b) Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4536

5. Az alkalmazandó enyhítő körülmények figyelembe vételének elégtelenségére alapított jogalapról ..... II - 4545

a) Az első részről, amely szerint a Bizottság megtagadta a jogsértés piacra gyakorolt hatása hiányának figyelembevételét ..... II - 4546

A felek érvei ..... II - 4546

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4549

b) A második részről, amely szerint a Bizottság figyelmen kívül hagyta az árak ellenőrzési rendszere és a sörágazatot jellemző évszázados testületi hagyomány hatását ..... II - 4553

A felek érvei ..... II - 4553

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4555

c) A szektorban fennálló válság figyelembevételének Bizottság általi elutasítására alapított harmadik részről ..... II - 4557

A felek érvei ..... II - 4557

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4559

d) Az Interbrew fenyegető hozzáállására alapított negyedik jogalapról ... II - 4560

A felek érvei ..... II - 4560

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4562

6. A felperes együttműködése mértékének – az egyenlő elbánás elvét és az engedékenységi közleményt sértő – hibás értékelésére alapított jogalapról . II - 4563

a) A felperes együttműködése mértékének Bizottság általi téves értékelésére – tekintettel különösen határozathozatali gyakorlatára és az egyenlő bánásmód elvének a megsértésére – alapított első részről .... II - 4563

A felek érvei ..... II - 4563

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4569

b) A Bizottság azon megállapításának téves jellegére alapított második részről, amely szerint a felperes vitatta azoknak a tényeknek a valósságát, amelyekre a Bizottság a vádjait alapozta ..... II - 4579

A felek érvei ..... II - 4579

Az Elsőfokú Bíróság álláspontja ..... II - 4586

A bírság kiszámításának módszeréről és a bírság végső összegéről ..... II - 4591

A költségekről ..... II - 4593